

Erdő Péter
Misszió a városért
Katekézis
a Szent István-bazilikában

Erdő Péter

Misszió a városért

*Katekézis
a Szent István-bazilikában*

Újéber

© Új Ember Kiadó, Budapest, 2006

ELŐSZÓ

Amikor XVI. Benedek pápa 2005. június 28-án kiadta a Katolikus Egyház Katekizmusának Kompendiumát, vagyis rövid összefoglalását, ezt a művet apostoli rendelkezéssel vezette be. Ebben hangsúlyozza, hogy a Kompendium az Egyház hitének minden lényeges és alapvető elemét tartalmazza, és lehetővé teszi, hogy gyors összképet nyerjünk katolikus hitünkről. Segédeszköz és felhívás kíván lenni a Kompendium. Úgy nyújtja át a Szentatya az egész Egyháznak és minden egyes embernek, hogy a harmadik évezredben új lendületet adjon az evangélium hirdetésének és a hitre való nevelésnek. Ez az új lendület kell, hogy jellemezze az Egyház minden közösségét és minden egyes hívő embert. Szétszórt világunkban, ahol sokféle üzenet ígéri, hogy az élet útját mutatja meg, Egyházunk Katekizmusának összefoglalása azt az igazságot tárja elénk, amelyet maga Isten bízott Krisztus Egyházára. Ebben a pápai célkitűzésben benne rejlik az a felszólítás, hogy sokféle módon használjuk a Katolikus Egyház Katekizmusának Összefoglalását. Természetesen a magyar nyelvű fordítás hamarosan mindnyájunk kezébe kerül. Ugyancsak magától értetődő, hogy a később keletkező hittankönyvek feladatuknak tekintik a Kompendiumban foglalt tanítás bedolgozását az egyes korosztályoknak szóló kötetek anyagába. De van ebben a Kompendiumban valami felnőtteknek szóló, valami nagyon korszerű és missziós erő is.

Ezért – készülve a budapesti városmisszió nagy lelki megújulására is – kötelességemnek éreztem, amit az Egyházi Törvénykönyv a püspökök számára a II. Vatikáni Zsinat tanítása alapján előír: „A megyés püspök köteles gyakori személyes prédikációval előadni és megvilágítani a híveknek azokat a hitigazságokat, amelyeket hinni és erkölcsi életünkben alkalmazni kell; legyen gondja arra is, hogy a kánonoknak az ige szolgálatáról, főként a szentbeszédről és a hitoktatásról szóló előírásait gondosan megtartsák, hogy így

mindenkinek átadják az egész keresztény tanítást” (386. k. 1. §). A Katekizmus Komentáriuma használatának egyik legegyszerűbb módja, ha a szentmiséhez kapcsolódva, mintegy liturgikus keretben adjuk elő hitünk tartalmának lényegét. Vannak a világon olyan egyházmegyék, ahol a megyés püspök felszólítja a plébánosokat, hogy minden vasárnapi szentmise elején tartsanak rövid katekézist, és így mutassák be hitünk egész tartalmát a mai embereknek. Ilyen általános felszólítás helyett 2005 adventjének és 2006 nagyböjtjének vasárnapjain magam kíséreltem meg az esti szentmise után katekézis formájában leadni az újonnan megjelent Komentárium tanításának lényegét.

A katekézis sajátos műfaj: nem azonos a konferenciabeosztással, amely arra törekszik, hogy hitünk egy-egy fontos kérdését mélyebben feltárja, esetleg a tanítás történelmi fejlődését részletesen bemutassa, vagy az Egyház hitét megvédje az éppen aktuális ellenvetésekkel szemben. A katekézis elsősorban közvetít és összképre törekszik. Bemutatja és közli a hit élményének örömét és a hit tartalmának áttekintését. Különösen fontos ez a mai ember számára, aki gyakran szomjazik a vallásos élményre, de ritkán figyel arra, hogy a vallásos hitnek tényszerű tartalma is van: az az igazság, amely valóban szabaddá tesz minket.

Szeretettel nyújtom át ezt a kis kötetet hívőknek és nem hívőknek, olyanoknak, akik régen tanulták a hittant és olyanoknak, akiknek talán alkalmuk sem volt hitünk rendszeres megismerésére. Szeretettel ajánlom ezt a kis könyvet azoknak is, akik külső érdeklődőként ismerkednek a Katolikus Egyház hitével, azzal a hittel, amely öröm és erő forrása a mai ember számára is.

2006 Pünkösdjén

*† Erdő Péter
bíboros, prímás, érsek*

I. Mit jelent hinni?

Az alábbiakban közölt katekézissorozat célja, hogy szerves egészként mutassa be katolikus hitünket hívőknek és távolabb állóknak vagy keresőknek egyaránt. Hívőknek? Igen, hiszen sokan nem is tudjuk talán, hogy nem tanultuk meg az egész hittant. Hívőknek? Igen, hiszen sokan régen tanultuk a hittant, és nem mindenre emlékszünk. Hívőknek? Igen, hiszen sokan vagyunk úgy, hogy egy-egy dologban elbizonytalanodtunk, nem is tudjuk pontosan, hogy mi ma az Egyház tanítása erről.

A mostani katekézissorozat ihletője XVI. Benedek pápa volt, aki kiadta a Katolikus Egyház Katekizmusának összefoglalását. Ezt hívják úgy, hogy „*Compendium*”. Ennek a rövid összefoglalásnak a magyar fordítása hamarosan megjelenik. A továbbiakban ennek a sorrendjét követjük.

A hit

Az első kérdésünk, hogy: *mit jelent egyáltalán hinni?* „Nyugtalan a mi szívünk, amíg Benned meg nem nyugszik” – ezt olvassuk Szent Ágostonnál. És valóban, felmerül bennünk a kérdés, hogy szükségünk van-e a hitre és képesek vagyunk-e rá. Hisszük és valljuk, hogy a Teremtő Isten az embert a maga képére alkotta. Ezért a szívébe vágyat oltott, hogy megismerje Őt, és eljusson az Isten szeretetére. Tehát Istenben találjuk meg teljes boldogságunkat. Létünknel, született hivatásunknál, emberségünknel fogva tehát válásra nyitott lények vagyunk, arra vagyunk képesek és hivatottak, hogy az Istennel közösségben éljünk. Ma annyiféle hiedelem van a világban, sokfélét gondolnak és mondanak Istenről és istenekről. Ha Isten végtelen, ha abszolút, ha mindennek a Teremtője és Ura, hogyan lehet Őt megismernünk? Nem csupán szubjektív vélekedés minden, ami Róla szól? Lehet nekünk igazi tudásunk Róla? Hogyan ismerhetjük meg Őt? Hitünk azt tanítja, hogy nem csupán vélekedés-

re juthatunk az Istenről, mert amint a Római levél is írja, bizony képesek vagyunk arra, hogy felelősek legyünk. Bizony, a pogány ember is szívébe írva¹ hordozza az Isten törvényeit, és ezért ő is felelni fog a tetteiért – így mondja Szent Pál. Az I. Vatikáni Zsinat pedig azt tanítja nekünk, hogy ami Istenben láthatatlan, örök ereje és isteni mivolta, a teremtett dolgok alapján a természetes emberi ész világánál felismerhető. Tehát képesek vagyunk rá, hogy felismerjük az Istent, mint a dolgok okát, alapját és célját. Így tanítja ezt egyébként a II. Vatikáni Zsinat is, a kinyilatkoztatásról szóló *Dei Verbum* kezdetű dokumentumában.

Az emberi értelem, bizony, sok nehézségbe ütközik. Azt is mondhatnánk, ha a Bibliát olvassuk, hogy bizony az át-eredő bűn miatt az értelmünk elhomályosult, az akaratunk pedig rosszra hajló lett, tehát nehezen ismerjük fel Istent a világból. És azután egy dolog Isten létét felismerni, és más dolog Isten titkának a mélységébe behatolni. Hogyan volnánk mi arra, a magunk erejéből képesek? Ezért aztán *Isten kinyilatkoztatta önmagát. Így világította meg nemcsak az emberi megértést meghaladó igazságokat önmagáról, hanem bizony azokat az igazságokat is, amelyek talán önmagában elérhetők volnának az ember számára, de amelyeket a kinyilatkoztató Isten szavából könnyebben és biztosabban megismerhetünk.*

Ha Istenről beszélünk, akkor mindig képekben beszélünk, és tökéletlen módon szólunk Róla. Teljességében nem tudjuk kifejezni végtelen misztériumát. Tehát amikor a kinyilatkoztató Isten szól hozzánk, és ezt próbáljuk megfogalmazni, megérteni, továbbadni, akkor is emberek maradunk, és kimerítő, teljes, tökéletes ismeretet átadni Róla nem tudunk. Isten annyit akart velünk közölni, amennyit képesek vagyunk befogadni, ami elég ahhoz, hogy eljussunk Hozzá, és boldogok lehessünk.

---

1 Vö. Róm 2,15

Isten kinyilatkoztatja tehát önmagát nekünk. Jóságában teszi ezt. Hogyan is? *Eseményekkel, szavakkal közli önmagát és közli jóságának a tervét.* Ezt öröktől elhatározta. Mi ennek a tervnek a lényege, amit közölt velünk? A lényege, hogy Krisztusban a Szentlélek által minden embert részesíteni akar a saját isteni életében. Mondják ezt úgy is, hogy fogadott fiúság, hogy istengyermekség, de nevezzük ezt leginkább csak üdvösségnek. *Ebben az önközlésében embereket, emberi szavakat, emberi történelmünk eseményeit használja.* Nem égből lezuhant könyv, nem tudatunkon erőszakot tevő képek és fogalmak, hanem az ember szavai, gesztusai, történelme szolgál a kinyilatkoztató Isten eszközéül. És így volt ez a Teremtés Könyve szerint már az ősszülők idejében. Igen, már őket is közösségre hívta magával. *Mióta tudatos és szeretni képes lény az ember, hivatása van, hogy Istennel közösségre lépjen, hogy viszonzszeresse az Istent.*

De az ember bűnbe esett és a bűnbeesés után Isten nem hagyta abba a saját kinyilatkoztatását, hanem ígéretet tett az embernek. Üdvösséget ígért az első emberek utódainak. És ahogyan a Szentírásban olvassuk a vízözön történetét², ott csodálatos szavakat találunk, hiszen a vízözön után Isten szövetséget köt Noéval és minden élővel. Csodálatos dolog ebbe belegondolni, hogy Isten önmagát az egész emberiség szövetségének tekinti. Régi szavak: szövetségkötés, micsoda régi emberek írták le ezt akkor, de megrázó szavak. Nagyszerű belegondolni, hogy Isten az egész emberiség szövetségese. Nem értelmetlen hányódásra teremtette a világot, nem arra teremtette az emberiséget, hogy tönkregyegye a saját sorsát. Szövetségeseünk van. És azután az Ószövetséget tovább olvasva azt találjuk, hogy Isten kiválasztotta Ábrahámot, azt ígérte neki, hogy: „sok nép atyjává”³ teszi. Azt ígérte neki, hogy „benne nyer áldást a föld minden nemzete”⁴? Nemzetsége? Milyen fogalmak lehettek akkor? De

2 Ter 6,5–9,17.

3 Vö. Ter 12,2;

mindannyian benne nyerünk áldást: leszármazottai, az ígéretek hordozói. Olyan szépen írja az első magyar disztichon szerzője, *Virág Benedek*: „Próféták által szolt régen néked az Isten, s azt ki ígért imé, végre megadta Fiát.” Hát hogy is szoltak a próféták? Szolt Isten az ősatyákhoz, ígérte, hogy Isten népe választott nép, hogy hordozza az ígéretek. Az Egyiptomból való szabadulás után szövetséget kötött ezzel a néppel, a Sínai szövetséget. Mózes által törvényt adott neki. Emlékeztet rá a tízparancs két kőtáblájának képe. A próféták pedig a nép gyökeres szabadulását, megváltását jövendölték, olyan szabadulást ígértek, amely minden népet új és örök szövetségben kapcsol össze. Ez a Messiás Dávid király törzséből, Dávid király nemzetségéből fog származni – így mondják a próféták. És a *kinyilatkoztatás teljessége magában Jézus Krisztusban érkezett el. Ő Isten végső és teljes szava, végső és teljes önközlése az emberiség számára, Őrá mondja az Újszövetség, hogy Ő a Megtestesült Ige*. Igen, ennek a közlésnek a mélységét az Egyház fokozatosan érti meg a történelem során. Más, új kinyilatkoztatást már nem ad az Isten az emberiségnek. De sokan jöttek azóta is és jönnek újra meg újra, hogy új, teljesen más isteni kinyilatkoztatást hozzanak. De maga Jézus is megmondta, hogy lesznek majd hamis messiások: „ne higgyetek nekik”.

Hogyan is állunk a magánkinyilatkoztatásokkal, meg a jelenésekkel? Hiszen az Egyház élete is ismeri ezeket. Ha ezek összhangban vannak az Egyház hitével, ha az Egyház elfogadja őket, akkor segíthetik hitünk megélését, de Krisztusra kell, hogy irányuljanak. Megítélésük mindig az Egyház Tanítóhivatalára tartozik. De ők sem hozhatnak mást, ők sem hozhatnak olyasmit, aminek semmi köze a Krisztusban elért teljes kinyilatkoztatáshoz. Ha megfigyeljük a legnagyobb szentek életét és a beszámolóit, ha a hiteles kegyhelyeknek az életére ügyelünk, akkor azt látjuk, hogy ott mindenütt a Krisztustól hozott örömhírt mélyítik el a

4 Ter 12,3.

hívó emberek, és a Krisztushoz fűződő szeretetkapcsolatban erősödnek meg. Tehát nem új és nem más kinyilatkoztatások azok. Ha Isten kinyilatkoztatta magát az embernek, mégpedig a történelemben és valóságosan, akkor a kinyilatkoztatás megismerése is alapvetően történelmi probléma. Tehát a *hitünk nem mitológia!* Nem olyan eseményeket mesél el a Szentírás vagy a hagyomány, amelyek bármikor megtörténhetnek, amelyek képleteseek, hanem valódi eseményekről ad számot, Isten valódi önközléséről az emberiség történetében. *És nem is filozófia* a mi hitünk, nem is puszta spekuláció, nem emberi gondolatok és következtetések halmaza, *hanem a kinyilatkoztató Isten szavára megy vissza.* Tehát valódi történelmi tanúságokra van szükségünk, történelmi módszerre, hogy visszajuthassunk a kinyilatkoztatás forrásához, és biztosan táplálkozzunk belőle. Jézus Krisztusig visszamenő tanúskodás közvetíti számunkra a kinyilatkoztatást. A tanítványok hite ez, azoké a tanítványoké, akiknek Jézus megparancsolta, hogy: „menjenek el az egész világra, és hirdessék az örömhírt minden népnek”⁵, azt az örömhírt, amit Tőle kaptak. Hogy hívjuk ezt a hagyományt, amely visszamegy egészen az apostolokig és Jézus személyéig? Apostoli hagyománynak, apostoli tradíciónak. Nem véletlen, hogy az első évszázadok Egyháza mindig erre hivatkozik, amikor a liturgiáját, az erkölcsi életét, a hitét, a fegyelmét, intézményeit meg akarja alapozni. Tehát *arra a kérdésre, hogy miért így hisszük, miért ezt cselekedjük, mindig azt válaszolják: mert az apostoloktól ezt kaptuk, ők pedig Krisztustól merítették.* Egyébként az Apostoli hagyomány címet viseli az egyik legősibb egyházfegyelmi irat, *Római Szent Hippolytnak az Apostoliké paradoszisz*, vagyis Apostoli hagyomány című írása. Ez egyszerre szól liturgiáról, hitről, erkölcsről, egyházi fegyelemről, szóval egyetlen egységet képezett ez a hagyomány, és végül is egyetlen egységet képez ma is. Nem szakadhat el egymástól istentiszte-

5 Vö. Mk 16,15

let és hit, hit és erkölcs, erkölcs és intézményes egyházi közösségi élet. Nos, ennek a csodálatos hagyománynak azért a továbbadása kezdettől fogva nemzedékenként folytatódik. Az apostolok a közösségek élére püspököket állítanak. Kézfeltétellel rendelnek előjárókat, és ezek az utódok azután továbbadják a küldetést, továbbadják a kegyelmet, szintén az utódaiknak, mind a mai napig. Ez hitünk és az apostoli hagyomány hitelességének az egyik legnagyobb garanciája. *Ezt a hitet, ezt a hagyományt elég hamar írásba is foglalták, mégpedig a Szentlélek vezetésével. Tehát sugalmazott írások is hordozzák immár az apostolokig visszamenő hagyományt. De nemcsak az írások hordozzák, nemcsak a szóbeli tanítás, hanem bizony hordozza ezt a tanúságtétel is. Tehát a szentek tanúságtétele, amely hitelesíti a kimondott szó igazságát, amely hitelesíti az elmondott tanítás szavait. Igen, azt is mondhatjuk, hogy a szentek példája is egy láncolat, amely továbbadja az apostoli hagyományt* Krisztustól napjainkig, mert Egyházunkból az életszentség megélt eszménye sohasem tűnt el teljesen. A Szentlélek pedig kíséri az Egyházat, kíséri és védi, hogy ne szakadhasson el a Krisztustól nekünk adott kinyilatkoztatástól és hagyománytól.

Hogyan történik mindez? Tudjuk jól, hogy a Szentírásról és a hagyományról szoktak beszélni, mint a kinyilatkoztatás megismerésének két nagy forrásáról. Mind a kettő ugyanabból az isteni kinyilatkoztatásból fakad, a leírt hagyomány és a le nem írt szent hagyomány egyaránt. Hitletéteményről is szoktunk beszélni ezzel kapcsolatban. Az apostolok által az egész Egyházra rá van bízva ez a hitletétemény, Isten népe hordozza a hit természetfeletti érzékével. Mert az egyetemes Egyház hite is csodálatos garancia a tanításnak a hitelessége mellett. Még a pápai csatkozathatatlanság híres tételét is úgy fogalmazza meg az I. Vatikáni Zsinat, hogy azt mondja: „Amikor a pápa véglegesen meghatározó módon, ünnepélyesen hit és erkölcs dolgában egy igazságot elfogadandónak hirdet, akkor azzal a tévedhetetlen-

séggel rendelkezik, amellyel Krisztus az Ő Egyházát felruházni kívánta.” Ezt a letéteményt kell őrizni és alkalmazni, kifejezni az Egyház történetében. És ebben segít bennünket, ebben vezet bennünket az Egyház Tanítóhivatala. A Tanítóhivatal a püspökök összessége, akik a római pápával az élen és az ő vezetése alatt tanúskodnak, hitelesen tanúskodnak a Krisztustól ránk hagyományozott tanítás igazsága mellett. Ezért aztán, amikor magyarázzuk, amikor az életünkre alkalmazzuk ezt a hitletéteményt, akkor az ő vezetésükkel tesszük ezt, így lehetünk biztosak benne, hogy nem térünk el egyéni ötleteink alapján attól, amit Krisztus akart ránk bízni. Olyan külső formának látszik néha, de milyen szép látni, akár a Szentírás-kiadásokban, akár az imakönyveinkben, akár a hitelesen katolikus hittankönyvekben vagy egyetemi tankönyvekben, amelyek a hitet hordozzák, belül bizony az „*Imprimatur*”-t, annak az egyházi hatóságnak a tanúsító jegyét, amely hirdeti, hogy ez megfelel az Egyház hitének, semmi sem ellenkezik benne ezzel.

A hitletétemény magyarázata néha meghatározásokat is kíván. Az Egyház történelme során – emberek vagyunk – sok volt a tévedés, sok volt az elhajlás, a szándékos megmáskísítási kísérlet, a kordivatokhoz való túlzott alkalmazkodás, keveredés más vallásokkal, de ezeknek a kísértéseknek az Egyház ellent tudott állni. Miért? Azért, mert a Tanítóhivatal hordozói, pápák és egyetemes zsinatok, meghatározott időben tudtak fogalmazni olyan mondatokat, olyan kijelentéseket, amelyek a hiteles tanításnak a legszebb, legjobb, legérthetőbb megfogalmazásai voltak. *Ezeket hittételeknek nevezzük, és ezeknek a hittételeknek az ismerete számunkra útmutatás.* Számunkra az ősi, az apostoli hagyománynak a konkretizálása, a történelem változó gondjai, változó gondolati áramlatai közepette. Tehát kincset jelentenek számunkra, amelyet őrzünk és alkalmazunk az életünkben. Nem véletlen, hogy a katolikus hit tanítását, az egészet, az Őegyházban dogmának nevezték egyes szám-

ban. Később ezeket a megfogalmazott tételeket dogmáknak nevezték, most már többes számban. Az Egyház hitéről szóló nagy kézikönyveket vagy az erről szóló tantárgyat pedig dogmatikának hívjuk, és tanuljuk örömmel és azzal a meggyőződéssel, hogy benne hitünk kifejtését találjuk.

A Szentírásnak, a hagyománynak és a Tanító-hivatalnak mi a kapcsolata? Semmiképp sem szakíthatjuk el őket egymástól, hiszen egymást feltételezik. Hogyan is született a Szentírás? Azt mondtuk, hogy a szent szerzők leírták azt, amit Krisztustól és az apostoloktól hallottak, tehát a hagyomány került írásba. Hogyan is tudja azt az Egyház közössége, hogy pont ezek a könyvek tartoznak a Szentíráshoz, hogy ezeket kell őriznünk, tisztelnünk és olvasnunk az istentisztelet során? Hát onnan tudjuk, hogy kezdettől kialakult az Egyházban egy ilyen szokás, és később, mikor vita keletkezett erről, akkor bizony *püspökök és zsinatok megalapították, hogy melyek azok a szent könyvek, amelyek hitelre méltóak, amelyek a Szentíráshoz tartoznak. Ezek listáját nevezzük a Szentírás kánonjának.* Ószövetség és Újszövetség, a Szentírás két nagy része. Az Ószövetséget az első keresztények átvették, vették a zsidóság szent könyveit, hiszen megtalálták bennük a jövendöléseket, ráébredtek arra, hogy Krisztusra utalnak. Ezzel az örömmel, hitüket erősítve, Isten szeretetét megtalálva benne, így olvasták, így tanították az Ószövetség könyveit is. Negyvenhat ilyen könyvet sorol fel a kánon, és huszonhét könyvet az Újszövetség sorrendje vagy kánonja. Az evangéliumokat, a leveleket, az Apostolok Cselekedeteit, a Jelenések könyvét, olyan könyveket, amelyek az első apostolok utáni nemzedéknek, vagy magának az apostoli nemzedéknek a hitét és tanúságtételét tartalmazzák magáról Jézus Krisztusról. A két szövetség viszonya, a két könyv is olyan, hogy egymással szorosan összetartoznak. Úgy is mondta ezt a régi Egyház, hogy az *Ószövetség az Újszövetségben kibomlik, kinyílik, az Újszövetség pedig ott rejlik csírájában az Ószövetségben. Ilyen mó-*

don kell nekünk a Szentírást olvasni. Tehát egyszerre kell az egészre ügyelnünk, a Szentírás egészére, *nem szabad az összefüggésből egy-egy mondatot kiszakítani,* és minden mást elfelejteni hozzá. De ügyelnünk kell a tradícióra is, az Egyház hitére és hagyományára, annak fényében kell olvasnunk a Szentírást. *Tertullianus* azt mondja erről a gnósztikusokkal vitatkozva, hogy a Szentírás az Egyház könyve, az Egyház szellemi tulajdona, ezért az Egyház mondja meg, hogy hogyan is kell helyesen érteni. Ma is jól tesszük, ha például az egyházatyák tanítása fényében magyarázzuk a Bibliát. Ennek egyébként újra divatja van, a Szentírás egyes szövegeit a Szentatyák kommentárjaival kísérelő kiadások is megjelennek.

Így vagyunk a hit forrásaival. De a hit forrásaival mi találkozzunk, nekünk azokra választ kell adnunk, felelnünk kell a kinyilatkoztató Istennek. És mi ez a válasz? Ez a válasz a hit. A hit válasza – ha tetszik – a hit engedelmessége. Érdekes szó, tehát mit is jelent hinni? ***Hinni annyit tesz, mint valamit egy tekintély szavára elfogadni igaznak.*** És tudjuk azt a mindennapi életből, kivált manapság, amikor olyan bonyolulttá vált az élet, hogy mindenről személyesen meggyőződni nem tudunk, hanem valamit a szakemberek, a tudósok, a jogászok, a hozzáértők szavára el kell fogadnunk. És jól tesszük ezt, mert így bővül az emberiség tudása, hogy egyik nemzedék elfogadja a másiktól, amit már ő felismert. Néha kritizálja is, de mégis csak ráépül egyik generáció a másikra, és az emberiség tudása is egyetlen nagy közös kincset alkot, amely kincset egyetlen személy teljes egészében nem tud birtokolni. Ma már nincsenek olyan polihisztorok, akik azt gondolhatnák, hogy mindenhez értenek. Ha az emberi életben így van, mennyivel inkább az Isten dolgaiban! *A kinyilatkoztatást mi hittal fogadjuk, vagyis tartalmát azért hisszük el, mert a kinyilatkoztató Isten tekintélye előtt meghajlunk, az Ő szavára fogadjuk el igaznak.* A hitnek csodálatos példái vannak a Bibliában. Ábrahámról

azt olvassuk: „hitt Istennek”⁶, hitt Istennek, és megtette, amit a kinyilatkoztató Isten kívánt. Az Újszövetségben pedig Szűz Mária a hit legnagyobb példaképe, aki azt meri mondani, az általa érthetetlen angyali üzenetre, hogy: „Legyen nekem a te igéd szerint.”⁷ Ezzel a bátorsággal kell nekünk is az isteni kinyilatkoztatást fogadni. És mit jelent a mi számunkra, személyesen Istenben hinni? Először is, jelenti azt, hogy ajándékot fogadunk el, a hit ugyanis Isten ajándéka. Imádkozni lehet azért, hogy legyen hitünk, hogy erősödjön a hitünk. „Hiszek Uram, segíts hitetlenségemen”⁸ – olvassuk. Ugyanakkor azért a hit emberi cselekedet is, benne van a döntés szabadsága, működik benne az ember akarata is. Ilyen csodálatos kettősséget találunk a hit döntésében és cselekedetében. Nagyon méltó ez az emberhez, akit Isten a szabadság méltóságával ajándékozott meg. A hit biztos, biztos ismeret, mert Isten szaván alapul. Ugyanakkor a hit nemcsak ismeret, *a hit nem él akkor, ha a cselekedeteinkben nem mutatkozik meg, tehát a hit tevékeny a szeretetben.* És a hit állandóan növekszik, növekszik, mert a szeretet cselekedeteivel, az Isten szavára való figyelmes ráhallgatással újra és újra erősödik. Egyre könnyebb lesz elfogadni Isten szavát, egyre jobban megértjük, hogy mit is üzen nekünk, és mit kíván tőlünk ebben a konkrét pillanatban. Hitünk nem ellenkezhetsz tudással – szokták mondani: hit és tudás két külön világ. Nem így van! Miért nem így van? Azért, mert a teremtő Isten, aki ezt a világot megalkotta, aki értelemmel ajándékozott meg minket, aki lehetővé tette, hogy erről a világról mi tudást szerezzünk, ugyanő a kinyilatkoztató Isten is, aki nekünk üzen, és azt kéri, hogy ezt az üzenetét hittel fogadjuk el. *Tehát hit és tudás egymást erősíti, egymást feltételezi, egymást kiegészíti, de sohasem ellenkezik.* A hit nem csupán egyéni kérdés. Lehetetlen azt mondani, hogy olyan

6 Róm 4,3

7 Lk 1,38

8 Mk 9,24

értelemben magánügy, hogy ki-ki egyénileg gondolkodik róla, aztán majd dönt valamit. A hit elfogadása személyes döntés, ám *a hit közösségi valóság*. Közösségi a tudás is – az imént említettem. De bizony a hitet *is úgy sajátítjuk el, hogy közösségben ismerjük meg annak a tartalmát, emberektől, nemzedékektől vesszük át*. Közösség az Egyház, aki ezt a hitet hordozza, aki ezt a hitet életre váltja, aki ezt a hitet a saját életével, tanításával magyarázza nekünk. Tehát egyszerre megoldás az egyéni életünkre, és a legnagyobb kapcsolat egy közösséggel. Ebben a közösségben találkozunk mi, amikor megvalljuk a hitünket. A Hitvallás foglalta össze ezt a hitet, először a régi hitvallási formák, amelyeket kereszteléskor mondtak el, ilyen volt például az Apostoli Hitvallás, a rövid Hiszekegy, és ilyenek a későbbiek, amelyeket egyetemes zsinatok fogadtak el számunkra, például a Nicea–konstantinápolyi Hitvallás, amelyet a szentmisében hallunk.

II. Hiszek egy Istenben

Hiszek az egy Istenben, a Mindenható Atyában, mennynek és földnek, minden láthatónak és láthatatlannak Teremtőjében.

A Hitvallás

Először is, mit jelent az, hogy a *hitvallás* sorrendjében beszélünk a hitünkről? Mik ezek a hitvallások? A *professio fidei*, a *credo*, a hitvallás olyan összefoglalása keresztény hitünknek, ami rövid formula, olyan összefoglalás, ami szabályokba fogja a hit tartalmát, olyan összefoglalás, ami egy közösség hitét vallja meg. Ezeknek a hitvallásoknak az elfogadása feltétele volt a közösséghez való csatlakozásnak. Ősidőktől, az apostoli időktől kezdve a hit megvallása feltétele volt annak, hogy valaki elnyerje a keresztséget. A legrégebbi hitre utaló vagy hitet összefoglaló formulák, amelyeket magában a Bibliában találunk, ilyenek: „Jézus a Krisztus.”⁹ Vagyis megvallja valaki Jézust, az ismert názáreti személyt Messiásnak. Vagy a Szentháromság megvallása, mint az első keresztény nemzedék óta folyamatosan. Ám ez hamarosan nem volt elég, ezért keresztelési hitvallások alakultak ki. A keresztelési hitvallások az üldözések korában is már javában használatban voltak. Az a rövid hitvallás, amit Apostoli Hitvallás vagy kis Hiszekegy néven ismerünk, a római Egyház keresztelési hitvallása volt. Tehát nem véletlenül övezi olyan nagy tisztelet, nem véletlenül emelték ki a hitvallások sorából. A másik jeles és kiemelkedő hitvallásunk az, amelyet a *szentmisében a hosszabb formulában használunk*. Ezt úgy nevezzük, hogy: *Nicea–konstantinápolyi Hitvallás*, hiszen az I. Niceai Egyetemes Zsinat 325-ben és az I. Konstantinápolyi Egyetemes Zsinat 381-ben fogadta el ennek a hitvallásnak a formuláját. A Szentháromság hite

⁹ Jn 20,31, ApCsel 18,5,28

ennek a két zsinatnak az ünnepélyes hitvallásából rajzolódik ki előttünk.

Ennek a hitvallásnak különleges értéke, hogy Kelet és Nyugat egyházainak közös kincse. Tehát az ortodox egyházakkal egyként valljuk, Keleten és Nyugaton egy nagyon kis eltéréssel, e szerint a formula szerint a keresztény hitünket, amire azért majd utalni fogok.

Az első, amit a hitvallás kimond, Isten egysége és atyasága: hiszek az egy Istenben, a mindenható Atyában. Az Istenben való hittel kezdődik a hitvallás. Miért? Azért, mert ez a legfontosabb igazság: Isten léte. Erre az igazságra épül minden más tanítás, hitünk minden más tartalma, ami az emberről és a világról szól. Tehát mindenekelőtt Istenről kell beszélnünk.

Isten egységét, egyetlen voltát valljuk. A Második Törvénykönyvben tudjuk, Mózes 5. Könyvében ott található az a formula, az az imádság, amely a zsidóság életében ma is a legfontosabb. „Halld Izrael, hogy az Úr, a te Istened egyetlen Isten.”¹⁰ Igen, aki a választott népnek kinyilatkoztatta magát, egyetlen Isten és a kereszténység őrzi ezt a régi monoteizmust, a tiszta egyistenhitet. *Krisztus és a Szentlélek megvallása*, Istennek vallása *nem okoz felosztást az Isten egységében.* Nem osztjuk meg az egyetlen Istent. Isten neve fontos számunkra. Természetesen az ősi magyar szó nem a Bibliából való, hanem olyan ősi népeknek a szókincséből, akik szintén személyes természetfölötti létezőre alkalmazták ezt a szót. De hát mit mond a Biblia? Hogyan mutatkozik be ez az egyetlen Isten a kinyilatkoztatásban? Ugye az égő csipkebokorról¹¹ szóló történetben azt olvassuk, hogy Mózesnek azt mondja: „Én vagyok, aki vagyok”, vagy: „én vagyok, aki van¹²”. Igen, szokták a nevét tiszteletből el is hallgatni, ki is pontozni, tudjuk, a négy betű¹³ az Ószövet-

---

10 Mtörv 6,4

11 Kiv 3,2;

12 Kiv 3,14

ségben Isten nevének rövidítése, jelképe. Gyakran tiszteletből, neve helyett az „Úr” kifejezést találjuk. Igen, csak egy Isten létezik önmagában és korlátlanul. Tehát valóban a legtöbbet mondta meg nekünk a kinyilatkoztatásban önmagáról, amikor kijelentette, hogy: „Én vagyok, aki van.” Mert minden más lett, minden más keletkezett, minden másnak – esetleg – vége is szakadhat. Tehát a léte nem olyan feltétlen, mint az Istené. *Ő az, aki minden feltétel nélkül van, és minden más létező Tőle kapja az életét, Tőle kapja a létét.* Jézus saját magáról is kimondja ezt a nagy szót, hogy: „Én vagyok.” János-evangéliuma 8. fejezetében találjuk ezt, a 28. versben. Megrendítő kijelentés, és milyen megrendítő lehetett a kortársainak, akik ezt Tőle hallották. Nem véletlen, hogy az evangélium is azt mondja: „megszaggatják a ruhájukat”¹⁴, megbotránkoznak, hiszen ki meri mondani, hogy: „Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok.”¹⁵ Isten kinyilatkoztatta a nevét, hogy *Ő az, aki van.* Felette áll a világnak és a történelemnek, ég és földnek, a mindenségnek *Ő a teremtője.* De ha Isten van, ilyen feltétlen módon van, akkor Isten *hűséges.* Közel áll a népéhez, közel áll hozzá mindig, hogy megszabadítsa. Isten szent, vagyis felüláll a világon, mérhetetlenül magasabb, mint ez a világ. És Isten *irgalomban gazdag,* mert Hozzá vissza lehet térni, ha *Ő az örök és állandó és feltétlen létező.* Kész a bocsánatra. És *Isten szellemi lény,* mert nem az érzékszerveinkkel megtapasztalható, teremtett és keletkezett anyag világába tartozik, hanem mérhetetlenül magasabb rendű. Úgy is mondjuk ezt, szép latin szóval, hogy: *transcendens.* Fölülhaladja ezt a világot. És ha *Ő az, Aki van és minden más Tőle lett,* akkor *Ő mindenható, örök és személyes Isten.* Nem maga a mindenség. Ma divat a panteizmus, divat vallásos tisztelettel nézni a teremtett vi-

---

13 JHWH

14 Mt 26,65

15 Jn 8,58

lágot, és azt mondani, hogy minden isten, az anyag, a kozmosz, mi magunk, a növények, szóval minden.

Mi, keresztények nem ezt valljuk, mi azt valljuk, hogy Isten más, mint a világ, mérhetetlenül fölötte áll, nagyobb, hatalmasabb, *szentebb*, Ő a világ alkotója. *Isten tökéletes*, Benne igazság és szeretet van, olyan lét, amely végtelenül pontosan ismeri ezt a teremtett világot. Ezért is Ő az igazság, mert Ő *mindent tud* erről a világról. Igen, Ő az *igazság*, aki nem csalhat és nem csalatkozhatik. Nem csalatkozhatik, hiszen mindent tökéletes pontossággal ismer.

Jézus megtestesülésével a bölcsességet hozta el közénk, most már emberként. Azt mondja: „Azért jöttem e világra, hogy tanúságot tegyek az igazságról.”¹⁶ Hol is mondja ezt? Pilátus előtt, amikor éppen halálra akarják ítélni. Miért is kerül Pilátus elé? Mert a nagytanács előtt Isten jobbára ültette magát. Ez volt az, amit káromkodásnak érzékeltek a jelenlévők. De hát ha egyszer igazat mondott, ha egyszer Ő valóban Isten, ha Ő a jobbján ül az Atyának, akkor ezt kellett mondania, azaz tanúságot kellett tennie az igazságról.

De *Isten nemcsak igazság, hanem maga a szeretet*. Miért is? Azért, mert mindent ingyenesen ajándékoz, már magát a létet is, a teremtett világot. Őt senki nem kényszerítette rá, hogy megteremtse a mindenséget, hanem szeretetből tette ezt. A Fiú és a Szentlélek kinyilatkoztatásával Isten megmutatta, hogy Ő a szeretet örök csodája, már önmagában is. Mi, keresztények *az egyetlen Istent egyben szeretetközösségnek is tiszteljük a Szentháromság titkában*.

Egy Istenben hinni nagy dolgokat jelent az ember élete számára. Azt jelenti, hogy ismernünk kell, hogy el kell ismernünk az Ő végtelen nagyságát, fönségét. Tehát hálaadásban kell élnünk, hiszen mindent Tőle kapunk. És bizalomban kell élnünk, mert ha Isten végtelenül hatalmasabb a világnál, ha szeretetből alkotta ezt a világot, akkor bármi történjék is itt a világon belül, végül is Neki lesz igaza. Végül

¹⁶ Jn18,37

is a szeretet fog győzni, végül is a világmindenség útja arra fog haladni, amerre Ő, az Alkotó szeretetből elgondolta. Ezért van az, hogy a keresztény ember optimista. Akkor is optimista, ha borzalmas dolgot kell maga körül vagy a történelemben tapasztalnia. És a keresztény ember emberszerető. Miért is? Ha elismerjük Istent annak, Aki, akkor tudjuk, hogy az embernek is Ő a teremtője. De hát akkor a teremtett emberiség egyetlen egység, akkor mindannyian Isten gyermekei vagyunk, és mindannyian testvérei vagyunk egymásnak. *Minden ember magán hordozza Isten képét, az Ő képére alkotott bennünket, tehát méltósága van az embernek.* Nem pusztán anyag, nem pusztán értelmes anyag, aki véletlenül fejlődött személyé, hanem Isten képmása, akit tisztelnünk kell magunkban, és egymásban is. Igen, tisztelettel és helyesen fogjuk használni a világ dolgait is, mert a mindenható Istenben hívő ember, a Teremtőben hívő ember szereti a világot. Nem ellenséges, rideg, gonosz környezetnek tartja, nem értelmetlen, véletlenszerű összemosisodásnak, hanem tudja azt, hogy maga az összeretet és a legnagyobb okosság alkotta a világot. Ezért tiszteljük a teremtett dolgokat, ezért élünk velük mértékletesen, ezért kíméljük például a természeti környezetet is. Tehát ma, amikor az állatvilág, növényvilág, a levegő, a talaj tisztasága olyan fontos érték a szemünkben, keresztény emberként vegyük tudomásul, hogy ez az Istenbe vetett hitünkben egyenesen következik. Tisztelnünk és szeretnünk kell a minket körülvevő egész mindenséget.

A Szentháromság az a titok, amit keresztény ember Istenről hisz és vall, ez is benne van már a Credo első szavaiban, mert azzal, hogy az Atyát említjük, megnyitjuk a sort, megnyitjuk a Szentháromság személyeinek felsorolását. A keresztény hit központi titka a Szentháromság misztériuma. A keresztények ***az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében kapják a keresztséget.*** *Titok ez,* mert pusztán emberi ésszel nem ismerhető fel. Krisztus eljövetele és a

Szentlélek elküldése előtt ez a titok rejtve volt. *Krisztus az, aki kinyilatkoztatta*, és ez a titok *minden más hittitok forrása*. Látni fogjuk, hogy legnagyobb titkaink mindig összefüggenek magával a Szentháromsággal. *Atyának valljuk az első isteni személyt*, az Atya misztériumának megvallásával kezdjük a Hiszekegyet. Atya, mert mindennek Ő a teremtője, minden Tőle származik. De Atya azért is, mert öröktől fogva nemzi a Fiút, Aki az Ő Igéje. „Dicsőségének sugárzása és lényegének képmása”¹⁷ – ahogyan a Zsidókhoz írt levélben olvassuk.

Mit nyilatkoztatott ki nekünk Jézus az Atyáról? Kinyilatkoztatta pontosan azt a szeretetet, amellyel az emberiséget nézi, amellyel magát Jézust is nézi. És Ő imádságában hányszor Atyának nevezi az Istent. Atyának, úgy is mint az első isteni személyt. *Önmagáról úgy beszél, mint aki majd az Atya jobbján ül*, mint aki ugyanazon a trónuson foglal helyet. De *Jézus kinyilatkoztatja nekünk a Szentlelket is. A harmadik isteni személyről is valljuk, hogy egyként és egyenlő méltóságú az Atyával és a Fiúval*. Persze a személy, meg a természet, meg a lényeg, érdekes fogalmak a mi nyugati kultúránkban. Olyan fogalmak, amelyek a Szentháromság-tani vitákig ki sem alakultak. Tehát abban a jelentésükben, ahogyan a nyugati kultúrában használjuk őket azért alakultak ki, mert a Szentháromság titkáról akartak pontos és igaz módon beszélni a keresztények. A IV. század nagy vitái voltak ennek a fogalmi tisztázásnak a színterei. Amikor azt mondjuk, hogy az Atyától származik a Szentlélek, akkor igazat beszélünk, hiszen örök ajándék a Lélek. Olyan ajándék, amit az Atya ad a Fiúnak. Úgyis mondja Szent Ágoston, hogy az Atya szeretete a Fiú iránt, és a Fiú viszonzó szeretete. Származik a Szentlélek a Fiútól is, ilyen értelemben, különösen pedig ha mi, emberek nézünk a Szentlélekre. Jézus néha azt mondja, hogy Ő fogja elküldeni a Szentlelket. Máskor azt mondja, majd az Atya küldi el. Te-

¹⁷ Zsid 1,3

hát valóban az Atya és a Fiú közreműködésével kapjuk mi, emberek a Szentlélek ajándékát.

Azt, hogy a Fiútól is származik, a Nyugati Egyház bizony a VIII–IX. századtól kezdve ilyen kifejezett formában is vallja, bővítvén ezzel a régi Nicea–konstantinápolyi Hitvallást. Tudjuk, ez a pont az, ahol a régi Keleti Egyházak megőrizték, ragaszkodtak a régi formulához, nem vették át a bővítést. Pedig a Nyugati Egyház hitében megvan ennek a maga mélysége, nem pusztán egy díszítő jelző, ami a szép hangzás kedvéért került volna a szövegbe. Nem mintha a liturgiában például nem volna meg ilyesminek is a helye. Tudjuk például, hogy főleg Hispániában, a liturgikus szövegek néha a felsorolásokat a szépség kedvéért is bővítették egy-egy szóval. Itt azonban többről van szó, mint a pusztán szép hangzásról.

Az Atya és a megtestesült Fiú küldi a világba a Szentleket. Igen, a Szentlélek itt, a világban is működik, vezeti az Egyházat. Arra vezet bennünket, hogy megismerjük a teljes igazságot. Miféle teljes igazságot? Arról beszéltünk a múlt alkalommal, hogy Krisztusban eljött hozzánk a teljes isteni kinyilatkoztatás. Hogy lényeges újdonságot Isten már nem akar közölni az emberiséggel. Mit jelent akkor az, hogy: majd a Szentlélek elvezet a teljes igazságra¹⁸? Mit is? Azt jelenti, hogy Krisztusnak az egyetlen és végső igazsága a történelem millió és millió helyzetében érvényesül, és nekünk a saját életünk ezernyi helyzetében kell felismerni, hogy most, tőlünk, mit kíván Krisztus. Ki az, aki megmutatja ezt nekünk? A Szentlélek. Ezért is kérjük fontos döntések előtt mindig a Szentlélek világosságát és erejét.

Az Egyház hitének megfogalmazása szép formula: egy Istent vallunk, három személyben. A három személy azonban egyetlen isteni természetet hordoz, egyetlen és oszthatatlan Istenség. Valóban különböznek egymástól, nemcsak a megjelenésük módját illetően, nemcsak a szerepüket illetően, hanem valóban különbözik a három személy, és mégis

¹⁸ Jn 16,13

egyetlen lényegben egyetlen Istent imádunk. A Fiút az Atyától az örök születés különbözteti meg, hiszen örökké születik az Atyától. A Szentlélek pedig örökké származik, öröktől származik. Tehát mind a három személy egyazon isteni örökkévalóságban részesül. Működésükben is elválaszthatatlanok. Igaz, hogy például az Atyát különösen is tiszteljük, mint a mindenség teremtőjét, de majd látni fogjuk, hogy a Fiúisten is ott van a teremtésnél, hiszen Isten Igéje által alkotja a mindenséget. És ott van a Szentlélek is, akiről már a teremtés történetében azt olvassuk, hogy: „Az Úr Lelke ott lebegett a vizek felett.”¹⁹ Tehát a Szentháromság egésze ott van már a világ teremtésének kezdeténél.

Istenről valljuk, hogy mindenható. Istennél semmi sem lehetetlen, és valljuk Róla, hogy *erős, hatalmas*. Ez a hatalmas és ellenállhatatlan isteni erő azonban együttműködik a mi szabadságunkkal. Azt akarja, hogy mi, emberek, szabadon engedelmeskedjünk Neki. Tehát nem kényszerít bennünket, keresztény ember nem azt vallja, hogy az ember élete determinált, hogy születésünkkor magunkkal hozzuk az egész sorsunkat, és tulajdonképpen a neveltetés, a körülmények, meg az öröklött adottságaink pontosan meghatároznák minden tettünket. Ha így lenne, nem volna felelősségünk, nem volna méltóságunk, ha így lenne, akkor gépek lennénk. ***Isten azonban a saját képére alkotott minket***, és ezért azt akarta, hogy értelmes és szabad lények legyünk, és örökkévaló életre hívott meg minket. Tehát ebben a három dologban érhető tetten az ember istenképisége: a tudatosságban, a szabadságban és az örök élet hivatásában.

Ha a Teremtő, aki mindenható, a szabadságunkat is tiszteletben akarja tartani, akkor hogyan is áll a dolog a teremtés céljával? Miért teremtette Isten a világot? Teremtette – ahogy az Egyház vallja – a saját dicsőségére, kifejezi benne a saját jóságát, szépségét – hiszen Isten szép – és igazságát. Igen, de a cél az, hogy „Krisztus legyen minden minden-

¹⁹ Ter 1,2

ben²⁰” – ahogy az Újszövetségben olvassuk. Istennek tehát a dicsősége a teremtés végcélja. De végcélja a mi boldogságunk is, hiszen Krisztusban az ember is megdicsőül és részesedik Isten életében. Ebbe a dicsőségbe hívott meg minket is.

Szabadon, bölcsen, szeretettel teremtette Isten a világot, de ha ez így van, akkor **miért van a világban a rossz?** Újra és újra minden nemzedék ezt kérdezi, mióta csak az Isten jósága és teremtő szeretete a kinyilatkoztatásból ismert az ember számára. Miért is? **Azért van a rossz, mert az ember szabad.** Azért van a rossz, mert a szabad és értelmes lényt fel kellett, hogy ruházza Isten a választás lehetőségével. Azért van a rossz, mert Isten azt akarja, hogy mi szabadon tegyük az akaratát, hogy mi szabadon tegyük a jót. De ehhez lehetőséget kellett adnia arra is, hogy ne tegyük meg a jót.

Isten semmiből teremtette a világot, Ő a mindenség végső oka. Nemcsak alakította, nemcsak formálta, a világ teremtése előtt semmi sem volt, egyedül az Isten létezett. De Isten nemcsak megteremtette a világot, a felvilágosodás kora deista gondolkodóinak nincs teljes igazsága. *Madách* úgy mondta ezt: „A gép forog, az alkotó pihen.” Mi nem ezt valljuk. A világ működik, de Isten minden pillanatban szeretettel és akaratával fenntartja a világot. Ha Ő nem akarná, a világ megsemmisülne, egyik pillanatról a másikra. De nemcsak fenntartja, kormányozza is ezt a világot az isteni Gondviselés terve szerint. Hogyan kormányozza a világot a beteljesedés felé? Nagy teológusok és gondolkodók a fejlődésnek egy különös csodáját is látják a teremtett világban. Ebben is van igazság. De azért ne legyünk naivok. Ne gondoljuk azt, hogy ezen a földön fog kialakulni a tökéletes világmindenség és a paradicsom. Nem, keresztény hitünk szerint: „új égre és új földre várunk”²¹, és „elmúlik ez a világ”²². Tehát

20 1Kor 15,28

21 2Péter 3,13

22 1Kor 7,31

nem pusztán a világi fejlődés útján kormányoz bennünket, hanem az e világi események és az Ő nagy tettei révén egy végső, egy új, egy boldogabb állapot felé vezet. *A Gondviselésben* tehát **Isten vezeti ezt a teremtett világot**, Ő sorunk szuverén Ura, de a teremtmények együttműködését akarja. *Azt akarja, hogy Vele együtt, a Gondviselés tervébe kapcsolódva munkáljuk mi is az Ő akaratát.*

Mindebből a szabadságból, a Gondviselésből már látszik, hogy a bűnbeesés története micsoda szörnyű dolog volt. Ha az Őszövetség lapjait olvassuk az Egyház hitében, akkor azt látjuk ott, **hogy minden rossznak, minden szörnyűségnek a világban az okát a Biblia a bűnben jelöli meg.** Mi hát ez a bűn? Manapság az ember elveszíti az érzékét a bűn iránt. Azt mondja, hogy: hát kérem, vagy olyan hibát követ el az ember, amiről nem tehet, vagy ha tehet róla, akkor arra nincs bocsánat, akkor azt ki kell küszöbölni, ki kell rekeszteni – hogy így mondjam – a társadalomból is. Ámde a bűn nem olyan, mint a géphiba! Hanem az ember személy! **A bűn személyes cselekedet.** Egy olyan személyes cselekedet, **amelyben nem engedelmességek Isten akaratának, nem szeretjük viszont Istent**, amelyben bizalmatlank vagyunk az Isten iránt.

A bűnbeesés²³ elbeszélésében ez a bizalmatlanság áll a középpontban, nem is annyira az engedetlenség, mint a bizalmatlanság. A kísértő azt mondja – a Teremtés Könyve szerint az embernek – „ha erről a fáról esztek, olyanok lesztek, mint az Isten²⁴”. Tehát mintha az Isten be akarta volna csapni az embert, hogy korlátozza a szabadságát. És majd mi, ha megszegjük azt, amit Ő kíván tőlünk, akkor igazán nagyok és szabadok leszünk. És nem ez történik, hiszen a kísértőről, a gonoszról maga Krisztus is megmondja, hogy: „a hazugság atyja²⁵”. Hazudott az embernek is. Nem sza-

23 Ter 3

24 Vö. Ter 3,5

25 Jn 8,44

badság és nagyság, hanem halál és pusztulás lett a következmény. De *a bűn egyben az Isten irgalmára is lehetőséget ad*. Isten az, aki megígéri az ősszülőknek, hogy majd Megváltót küld. Hogy: „majd az Asszony leszármazottja sarkával fogja eltaposni a kígyó fejét²⁶” – ahogyan szépen és képletesen olvassuk. Ezért is ábrázolják sokszor a Szűzanyát ilyen ikonográfiai környezetben.

A hatnapos teremtéstörténetnek a vége a Bibliában az ember teremtése. Isten megteremti a mennyet és a földet. A régi idők világlátása, természettudományos világképe szerint – ha akarjuk – ez a mindenséget jelentette. Tehát mindent, ami csak létezik Isten teremtett. És miért mondjuk, hogy az ember a teremtés koronája, a csúcsa, akit a legutolsó napon teremt? Azért, mert Isten képmásai vagyunk, éppen az értelem, a szabadság és a halhatatlan lélek az, ami bennünket ilyen sajátos küldetéssel ruház fel, ilyen sajátos szerepbe állít a világmindenségben belül. A keresztény ember tehát ezért is optimista. Nem egy vagyunk a millió mellékszereplő közül a teremtett világban, nem véletlenszerű produktuma a pusztaság fejlődésnek, hanem Isten különleges hivatásra rendelt teremtményei. Egyébként a teremtett világ minden folyamata, alakulása és fejlődése a Teremtő által rendelt céllal függ össze. Ez mindenképpen növeli a felelősségünket, de növeli a bizalmunkat is, hogy ha ennyire fontos az ember a Teremtő tervében, akkor nem feledkezik meg rólunk. Igen, ***az ember az, akiről azt valljuk, hogy testből, lélekből áll. Valljuk, hogy a lelkünket, mindannyiunk lelkét külön-külön Isten közvetlenül teremti***. Nem pusztán a szüleinktől örököljük, mint a testi adottságokat, amelyeket, persze végső soron – mint a mindenséget magát is – szintén Isten alkotja, de a lelkünket közvetlenül teremti meg. Közvetlenül és egyénileg. Tehát a keresztény ember nem hisz a lélekvándorlásban, nem mondja azt, hogy egyik ember lelke átmegy a másikba, hogy

26 Vö. Ter 3,15

fel-le kalandozik a látható és láthatatlan világ között, hanem **egyedi, egyszeri, megismételhetetlen és Isten személyes barátságára hivatott minden ember.**

Tehát megint a méltóság és az optimizmus hitét tárja elénk a kereszténység.

Szólnunk kell itt a látható és láthatatlan világ teremtésével kapcsolatban az angyalokról is.

Az Egyház kezdettől fogva hiszi az angyalok létét, akik tisztán szellemi lények, akiknek van értelmük, van akaratuk, látható testük azonban nincsen. És hisszük azt is, hogy ezek az angyalok – ahogy a görög nevük mutatja – Isten küldöttei. Nekünk annyiban van közünk hozzájuk, annyiban érintkezünk velük, amennyiben Isten az üdvösség története érdekében feladatokat bíz rájuk. És úgy találkozunk velük, mint örömhírvivőkkel, úgy találkozunk velük, mint Isten gondoskodó szeretetének az eszközeivel. Van őrangyalunk, ahogy az Egyház vallja. És vannak olyan nagy angyali lelkek, akiket a Biblia megnevez. Nem véletlenül ünnepli a liturgia Szent Mihályt, Szent Gábrielt, Szent Ráfaelt. De persze az ember mindig kíváncsi, az ember mindig spekulál, és a túlzott részletességbe menő spekulációk olyan elképzeléseket is szülhetnek az angyalok körül, aminek aztán már a kinyilatkoztatásban vajmi kevés alapját találjuk. Tehát, ha azzal a komolysággal tekintünk az angyalokra, ahogyan azt a kinyilatkoztatás és a tanító Egyház elénk adja, akkor nincs abban ma sem semmi szégyellnivaló, nincs abban ma sem semmi olyan, ami ellenkezne a racionális ember és a komolyan hívő ember világnézetével.

Meg kell még említenem, hogy *az emberi bűnbeesés nemcsak egy egyszeri esemény. Hiszen ebből következik az áteredő bűn. Elvesztette az ember az ősi ártatlanság állapotát, a bűn és a büntetés minden emberre átszáll.* Ennek az áteredő bűnnek a terhe volt, hogy a kegyelem állapota, a megszentelő kegyelem állapota – amiről majd még szólunk – bizony születésekor nem ajándéka az embernek, hanem Krisztus meg-

váltói áldozata nyomán a keresztség szentségében nyerhetjük el azt.

De a bűnbeesés történetében maga a Szentírás elmondja, hogy Isten megváltást ígér, Megváltót ígér a bűnbe esett embernek, akkor sem feledkezik meg róla. Ez az a gondoskodó szeretet, amely majd Krisztusban, az Ő megváltói művében teljeseedik ki.

III. Hiszek Jézus Krisztusban

A hitvallásban eljutottunk Jézus Krisztus személyéig: ***Hiszek Jézus Krisztusban, Isten Egyszülött Fiában.***

Jézus Krisztus

A keresztény örömhírnek – vagy ha tetszik – az evangéliumnak, a jó hírnek ez a központi igazsága. Az igazi evangélium, a keresztény üzenet, Krisztus örömhíre. Ha röviden akarjuk összefoglalni, azt is mondhatnánk: *az örömhír abban áll, hogy Jézus Krisztus, az élő Isten Fia, aki meghalt és feltámadt, és ezzel megváltott minket.*

Ez a rövid örömhír beteljesülése a régi, nagy ígéreteknek. Az Ábrahámnak megígért Megváltó, az emberiségnek megígért Megváltó, Jézusban jött el hozzánk. Hogyan terjedt az evangélium jó híre, a Krisztusról szóló örömhír? A tanítványok útján terjed, tehát személyes tanúságtételek útján. A tanítványok nem maguktól kezdik ezt hirdetni, hanem Jézus választja ki őket, és Ő bízta meg ezzel a tanítványokat. Máté evangéliumának végén kifejezett és ünnepélyes formában ott találjuk a missziós küldetést: „Menjete el az egész világra, tanítsatok minden népet!”²⁷ Tudjuk azt is, hogy ez a tanítványi küldetés még maguk előtt az apostolok előtt sem volt egészen világos Jézus élete során. Hiszen azt látjuk, hogy Jézus kiválasztja őket, külön hívja, tanítja, csoportot képez belőlük. Nem véletlen, hogy ők maguk is arra gondolnak, itt egy politikai szervezkedés történik, mi leszünk majd a vezető elit. Azért képez bennünket a vezér külön, hogy tudjuk majd, mi lesz a teendők. Meg is kérdezik Jézustól, hogy: „Most állítod helyre Izrael országát?”²⁸ Mások meg protekciót keresnek nála, próbálják elosztani, hogy az országában, az uralma idején, majd ha eljön, ki üljön a

²⁷ Vö. Mt 28,20

²⁸ ApCsel 1,6

jobb oldalán, ki üljön a bal oldalán. Tehát kik legyenek a legfőbb funkcionáriusok majd ebben az eviláginak képzelt messiási országban. Csak majd Jézus halála és feltámadása után értik meg azt, hogy: „Az én országom nem e világról való²⁹” – ahogy Jézus maga is olyan ünnepélyesen mondja Pilátus előtt. Igen, tehát az *Egyház az, aki továbbadja az evangélium örömhírét, a tanítványok és az ő tanítványaik. Mire kapja az Egyház a hivatását? Arra, hogy szeretetkapcsolatba hozza az egész emberiséget Krisztussal. Ezt úgy is mondjuk, hogy Krisztus tanítványává tegye az egész emberiséget. Innen hát küldetésünk a misszióra, innen az a lelkesedésünk is, hogy – úgymond – evangelizáljuk a világot. Tehát ezt az örömhírt, a Krisztusról szóló örömhírt továbbadjuk mindenkinek. Ennek szolgálatában áll a katekézis is, amikor a közeledőket vagy a már megkeresztelteket próbáljuk bevezetni Krisztus titkába.*

Kezdjük hitünk megvallásának a legmagasabb és legközpontibb állításánál, ott ugyanis, hogy „**Jézus a Krisztus**”, hiszen **ez volt a legrövidebb hitvallás**. Nézzük az első felét: Jézus. **Jézus** egy személynév, a korabeli zsidóság körében nem teljesen ritka személynév, a **jelentése** pedig az, hogy „**Isten megszabadít**”. Nomen est omen – szokták mondani – valóban Jézus személyében a legteljesebb mértékben igaz ez, mert Ő általa az egész emberiséget szabadította meg Isten. Ezt a nevet Jézusnak az angyali üdvözet adja meg: „Nevét majd Jézusnak nevezed.”³⁰ Nem Szűz Mária választja, nem is Szent József választja, hanem az üzenetben kapják. Ebből is látszik, hogy Jézus isteni küldetése ebben az isteni szabadító műben áll.

De hát Jézus, a Názáretinek is nevezett Jézus, ismert személyisége volt korának. Történelmi emberről beszélünk, nem valamiféle mitológiai szereplőről, hiszen tudjuk azt, hogy még a kevésszámú, nem keresztény forrás is, ami Jé-

---

29 Jn 18,36

30 Lk 1,32

zus személyéről szól, úgy beszél róla, mint ténylegesen létező emberről, akit Pilátus helytartósága idején ki is végeztek. Tehát a személy ismert volt a kortársak és a kevéssel azután élők körében. Ő róla, erről az ismert emberről vallják azt a keresztények, hogy **Ő a Krisztus. A *Krisztus pedig Fölkentet, azaz Messiást jelent.*** Azt a Szabadítót jelenti, akit az Úr megígért a prófétáknak, és akit egész Izrael várt. Az Atya küldte Krisztust, az élő Isten Fiának vallják Őt a keresztények és a kornak azok az emberei, akik hisznek a személyében.

Ennek a hitvallásnak azért van egy érdekes felhangja. Hogyan is nevezzük mi magunkat? Keresztényeknek, *khrisztianoi*, vagyis krisztusiaknak, a Krisztusról nevezetteknek. És pontosabban is megtaláljuk az Újszövetségben, hogy „Antiochiában kezdték Krisztus tanítványait először kereszténynek hívni³¹”. Voltak persze más elnevezések is. Akik nem hittek Krisztusban, gyakran „názáretieknek” hívták a keresztényeket, kissé gúnyolódva, hiszen a jóvendölések szerint – ugye – a Megváltónak nem Názáretben kellett születnie. De tudjuk az evangéliumból, hogy Jézusnak is inkább csak a gyermekora és az ifjúsága telt Názáret városában, ám nem ott született.

Krisztusról, Jézus Krisztusról azt valljuk, hogy Isten Egyszülött Fia. Érdekes ez az „egyszülött” kifejezés, ami a hitvallásban áll. Igen, mert Jézus hívja így saját magát. És így halljuk Őt említeni János evangélistának a prológusában is: „Láttuk dicsőségét, mint az Atya Egyszülöttjének dicsőségét.”³² Egyszülött Fia, mert ez a Szentháromság belső viszonyaira utal. Nem arról van szó, hogy mindnyájan Isten gyermekei vagyunk – ez igen egyszerű dolog lenne – arról van szó, hogy öröktől fogva szülte Őt az Atya, és ***Ő az egyetlen a Szentháromságban, aki a Fiú helyzetében van.*** Igen, ezért mondjuk Őt Isten Egyszülött Fiának. Ez több

31 ApCsel 11,26

32 Jn 1,14

mint pusztán emberi jelző. *Róla valljuk azt is, hogy „hiszünk Benne, a mi Urunkban”, az Úrban.* Tudjuk, hogy az Úr megint csak *Isten neve* az Ószövetségben, és Istenre használják Jézus korában is. Amikor Jézus olyanokat mond, hogy: „Úr és Mester”³³ – Ő saját maga a lábmosás történetében – akkor ezt nagyon komolyan kell venni, saját istensége megvallásának kell tekinteni. De hasonlóképpen láthatjuk ezt a tetteiből is. Parancsol a természet erőinek, a szélnek és a tengernek. Parancsol a démonoknak, márpedig Ő maga vallja, hogy: „csak a nagyobb erővel lehet azokat kiűzni.”³⁴ Az embert meghaladó erejű gonosz lelkeket kiűzhetné ki, ha nem maga az Isten? De gyógyít Ő betegeket is, és úr élet és halál fölött, hiszen feltámaszt halottakat, és a saját feltámadását is bizonyos értelemben magának tulajdonítja. „Hatalmam van arra, hogy odaadjam, és hatalmam arra, hogy visszavegyem.”³⁵ Érdekes dolgokat mond Jézus, és nem írták volna le az evangélisták, ha mindez nem az Ő személyes tanítására menne vissza. Ki merhetett volna abban a korban ilyeneket mondani? Majd látjuk az elítélése történetéből, hogy bizony zokon is vették tőle ezt sokan.

Krisztusnak ez az Úr *mivolta abból is látszik, hogy várjuk Őt, mint a világ ítélő bíróját.* Tudjuk azt is, hogy az Atya Neki adja az uralmat a világmindenség fölött. Tudjuk az Újszövetség könyvei alapján, hogy megkapja azt a főséget, amivel Isten rendelkezik a világ fölött. És ez megint csak isteni mivoltára utal, amit ebben az egy szóban, hogy: „a mi Urunkban” megvallunk. *Ámde, ha Urunknak valljuk Őt, akkor engedelmeskednünk is kell Neki.* Tehát azt is jelenti ez, hogy *igazi szabadságunkat abban találjuk meg, ha önként és szeretetből engedelmeskedünk Neki.* Hogy is mondja? „Aki szeret engem, megtartja parancsaimat.”³⁶ Ilyen Úr Ő, és ilyen dolog az iránta való engedelmisségünk.

33 Jn 13,13

34 Vö. Lk 11,22

35 Jn 10,18

Róla vallja az Egyház, hogy: „Fogantatott a Szentlélektől, és született Szűz Máriától.” A második isteni személy, tehát megtestesült. Megtestesült a Szentlélek által, Szűz Máriától. Miért tette ezt? A mi üdvösségünkért! Azért, hogy Istennel kiengeszteljen bennünket. Úgy is mondhatjuk, hogy megváltson minket a bűntől. Szűz Máriától született, akiről tudjuk, hogy „férfit nem ismert”.³⁷ Csodálatos módon született tehát, ahogy az angyali üdvözlés történetében olvassuk is. Miért ez a csodálatos, ez a lehetetlennek tűnő születés? Először is miért tűnik ez annyira lehetetlennek? Ha maga Isten az, aki embertestet ölt és megtestesül, akkor innentől kezdve semmi sem lehetetlen. Hogy is mondja megint az angyal? Azt mondja, hogy: „Istennél semmi sem lehetetlen”,³⁸ mikor Mária azt kérdezi, hogy: „Hogyan lehetséges ez?”³⁹ Hát igen, egyrészt emberré lett, másrészt azért teszi ezt, hogy bennünket is részesítsen a maga isteni természetének ragyogásában. Látni fogjuk majd, a megdicsőülése kapcsán, hogy mit is jelent ez. **Tehát a megtestesülés azt jelenti, hogy: Jézus egyetlen személyében isteni és emberi természet egyesül.** Az egyetlen személy pedig, a második isteni személy. Tehát isteni személy az Ő személye, és a két természet benne nem keveredik össze. És nem is szívja fel egyik a másikat, mondjuk, nem olvad fel az emberi természete az istenségben. De nem is csak pusztán látszat ez az emberi természet, nem, azt valljuk Krisztusról, hogy: „valóságos Isten és valóságos ember”. Persze ahhoz évszázadok töprengése kellett, amíg az Egyház határozottan és hitelvként is ilyen pontosan leszögezte ezt. A IV–V. század nagy zsinatai fogalmazták meg ennek a hitnek, a Krisztusról való hitünknek a részleteit. Hogyan is valóságos Isten és valóságos ember Krisztus? Elválaszthatat-

36 Jn 14,21

37 Vö. Lk 1,34

38 Lk 1,37

39 Lk 1,34

lanul, keveredés nélkül, egyetlen isteni személyben. Tehát személye nem teremtett személy. „Született, de nem teremtett”, valljuk Róla. A Szentháromságon belüli viszonyok titkához érkezünk vissza. Ugyanakkor valljuk tehát Róla, hogy „Egylényegű az Atyával” istenségében. De azt is, hogy velünk, emberekkel is egy az Ő emberségében. Két természet és egyetlen személy van Benne. Mi az az egyetlen dolog, ami-ben mégis különbözik tőlünk, többi emberektől? A bűn, hiszen azt mondja a Szentírás: „Mindenben hasonlónak lett hoz-zánk, a bűnt kivéve.”⁴⁰ Emberi életében ezért mindent, cse-lekvéseit is, isteni személyének tulajdonítunk, csodákat, szenvedését, halálát is. Csodálatos dolog ez és meglátjuk, hogy nagy következményei vannak abban a tiszteletben, amivel illetjük Őt.

Beszélhetünk például Krisztus emberi tudatáról, hiszen, ha valóságos ember volt, akkor volt emberi lelke is, volt em-ber-i tudata is, emberi értelme is. Akkor tanulni is tudott a tapasztalataiból, de ugyanakkor belső ismerete is volt az Is-tenről. Az ember titkos gondolatát is ismerte, például, ami-kor azt mondja Fülöpnek, hogy: „Láttalak a fügefa alatt.”⁴¹ Valami olyat mond el róla, amit talán csak Isten tudhatott. Ugyanakkor ismerte Isten örök tervét, az örök tervet, amely a megváltásról szól. *Valódi emberi testén keresztül Isten kö-zölte magát velünk.* Ezért olyan fontos Krisztus arcának ke-resése is, bizony talán még az is, hogy milyen volt Ő. Ezért van a Katolikus Egyház Katekizmusának ebben az új össze-foglalásában egy gyönyörű szép ikon, amely Krisztust ábrá-zolja. Tehát ezért tisztelhetjük mi különlegesen a Krisztus-ról festett képeket. Miért is? Azért, mert rajtuk nemcsak Krisztus embersége, hanem egész személye van ábrázolva, benne az Isten is. Magát Krisztust Istenként nemcsak tisz-teljük, de imádjuk. A képeket pedig természetesen nem ön-magukért tiszteljük, hanem azért a személyért, akit ábrá-

40 Vö. Zsid 4,15; Fil 2,7

41 Jn 1,48

zólnak. De ha egyszer Krisztus személyét ábrázolja a Róla készített kép, akkor az a személy imádatunkra is méltó, nemcsak egyszerűen a tiszteletünkre. Magát a képet viszont természetesen nem imádjuk.

Jézus tisztelete sok minden egyebet is tartalmaz. Tiszteljük például Jézus Szívét. Méltán tesszük ezt, hiszen Jézus Szíve a végtelen szeretet jelképe, amellyel az Atyát és az embereket szerette. Az átvert szív pedig ennek az életét is odaadó szeretetnek a jelképe.

Szűz Máriát is úgy kell tisztelnünk tehát, mint valóságos Istenszülőt. Hiszen tudjuk, nem csupán embernek édesanyja, hanem ha Krisztus anyja, akkor az egyetlen személynek, a második isteni személynek is itt a földön mégiscsak édesanyja. Tehát valóban megilleti az „Istenanya, az Istenszülő” cím, amelyet az Egyház ünnepélyesen és szeretettel alkalmaz a Szűzanyára. Szűz Mária erre a csodálatos szerepre, az Istenanyaságra előre ki volt választva Isten örök tervében, és Krisztus érdemeiből megelőlegezte neki Isten az eredeti bűntől való mentességet. Tehát valóban bűn nélkül fogantatott, és így emberi, lelki, erkölcsi értelemben *teljesen tiszta emberség jelent meg benne*, hogy így fogadja majd az isteni megtestesülő Igét. Ezért mondja róla az angyali üdvözlés, hogy: „kegyelemmel teljes”.⁴² Tehát, hogy *kezdetből fogva mentes a bűntől*. De valljuk Szűz Máriáról azt is, hogy mindenkor Szűz Mária. Ugye énekeljük az antifónában, hogy: „*Virgo prius ac posterius*”, *szülése előtt és szülése után is szűz maradt*. Szent Ágoston gyönyörűen vall erről, és az Egyház hitében rendületlenül áll ez az igazság, amit vallunk. Akkor hát mit jelent az, hogy a Szentírásban említések találunk Jézus testvéreiről és nővéreiről?⁴³ Egyértelmű Egyházunk hite szerint, hogy nem Szűz Mária többi gyermekei voltak ők, hanem közeli rokonok. Lelki anyasága Egyházunk számára is nagyon fontos, hiszen *Má-*

42 Lk 1,28

43 Vö. Mk 6,3

ria az egész Egyház jelképe, jelképe, mert ő az, aki a legtökéletesebben fogadja Krisztust, az az ember ragyog fel benne, aki teljesen odaadja magát Isten akaratának. *Teljesíti Isten akaratát, teljesen összhangban van a megváltás művével.* Tehát mondhatjuk, hogy az Egyház legnagyobb tagja, de azt is mondhatjuk, hogy az Egyház anyja. Hiszen már előre ábrázolja az Egyház egész hivatását. Vagy ahogyan a kereszt alatt a megrendítő jelenetet olvassuk, János apostolnak azt mondja a haldokló Jézus, hogy: „Íme a te anyád.”⁴⁴ És nyilván nemcsak annak a tanítványnak szól ez, de szól mindannyiunknak, azoknak, akik tanítványok vagyunk. Ezért is jelentette ki – ha nem is dogmaként – de ünnepélyesen VI. Pál pápa, hogy Szűz Mária az Egyház anyja, *Mater Ecclesiae*. És ilyen néven tiszteljük őt a Szent Péter-bazilikában is, egy gyönyörű Mária-kép előtt.

Krisztus egész élete misztérium, és egész élete kinyilatkoztatás volt. Ez a misztérium megmutatkozik az egyházi évben is, ahol erre emlékezve, ünnepek sorára bontjuk fel ezt a csodálatos élettörténetet. Ünnepeink karácsonykor a születést, ünnepeink utána Jézus körülmetélését, amikor belép Izrael népének közösségébe. Ünnepeink a bemutatást a templomban, amikor a régi igazak örömmel fogadják, hogy Isten teljesítette az atyáknak tett ígését Jézusban. Aztán ünnepeink a napkeleti bölcsek látogatását, ahol azt a csodálatos igazságot látjuk a történetben, hogy a világ minden népéhez jött, hogy egyetlen Megváltónk Jézus, hogy nem csak egyetlen nép számára van örömhíre. Azután ünnepeink Őt a megkeresztelkedés titkában is, hiszen beáll a bűnösök sorába Ő, akinek nem volna szüksége bűnbánatra. Ezzel mutatja meg leginkább küldetése titkát, mert a bűneinket veszi magára, a bűneinkért vállalja a szenvedést és a halált, hogy minket megtisztítson. Ez a megkeresztelkedési jelenet tartalmazza az Atya vallomását is, az

⁴⁴ Jn 19,27

Atya tanúságtételét Krisztusról. „Ez az én szeretett Fiam, akiben kedvem telik, őt hallgassátok.”⁴⁵

De ugyanígy misztérium a názáreti rejtett élet is, ahol Józseffel és Máriával, a Szent Család körében végzi a hétköznapi egyszerű munkát, megszentelve vele a mi munkánkat, megszentelve vele a mi családi életünket.

*Hozzá tartozik Jézus életének misztériumához a megkísértés*⁴⁶ is, amit a nagyböjt elején szoktunk olvasni, hiszen a pusztában Ő is kísértést szenved. Azokat a kísértéseket Ő is átéli, amik a mi emberi természetünkből fakadnak, hisz megvan benne a teljes emberi természet. De Ő legyőzi ezeket a kísértéseket, ezzel is utat mutatva mindannyiunk számára. Kinyilatkoztatja misztériumát tanításának egészében, és csodáiban is. Igen, a csodáiban, azokban a csodákban, amelyekről még azok is szólnak, akik nem hittek benne. *Josephus Flaviusnál* olvassuk azt – aki pedig minden bizonnyal nem volt keresztény – hogy híres gyógyító embernek tartották a názáreti Jézust. Ezt nem vitatják. Még a Biblia lapjain levő ellenvetések is azt mondják, hogy biztosan „Belzebubnak, az ördögök fejedelmének segítségével úzi ki az ördögöket⁴⁷”. Az ördögűzéseket, a gyógyításokat még ellenfelei is elismerik. Csodáival a küldetését igazolta. Olyan csodák voltak ezek, amelyek között tanít is, amelyekben tanítás is rejlik. Gondoljunk például arra a gyógyítási csodára, amely előtt a beteg embernek megbocsátja a bűnét, és utána azt mondja, hogy: „Mi nagyobb dolog, megbocsátani a bűnöket, vagy azt mondani a bénának, hogy kelj fel és járj. Hogy lássátok, hogy hatalma van az Emberfiának a bűnök megbocsátására, mondom neked, kelj fel és járj”.⁴⁸ ***Tehát isteni hatalmának bizonyóságként tesz csodát többször is.***

45 Mt 3,17

46 Vö. Mt 4

47 Mt 12,24

48 Mk 2,9–11

A színeváltozásban, a jeruzsálemi bevonulásban is személyének misztériumát nyilatkoztatja ki nekünk. Igen, a jeruzsálemi bevonulásban is, ahol már kezdik az egyszerű lelkék és a gyermekek felismerni Benne a Messiást, és Hozsannát⁴⁹ kiáltanak Neki. Ennek a felismerésnek, ennek a hozsannának az emlékét itt őrizzük minden szentmisében, amikor a Sanctust imádkozzuk, ugye azzal fejezzük be, hogy hozsanna. Igen, ez az a hozsanna, amit a jeruzsálemi bevonuláskor Neki mondtak.

Valljuk Róla a szenvedést. Folytatjuk a hitvallásunkat és megvalljuk: „Szenvedett Poncius Pilátus alatt, kereszthalált halt és eltemették.” Igen, hogy kerül Pilátus a Credóba? Miért említik a hitvallások Pilátus nevét? Nagyon fontos okból említik. Azért említik, hogy mindannyian lássuk, hogy Jézus halálának és feltámadásának története nem mítosz. Nem örök vallási igazságot elmondó képletes mese, ami bármikor megtörténhet, ami mindig megtörténik vagy sohasem, hanem valódi történeti esemény. Hogy datálni lehet, hogy kik voltak a főpapok, ki volt a helytartó, ki volt a császár, mert ebben az emberi történelemben élt, és ebben az emberi történelemben szenvedett és halt kereszthalált. *Kereszthalált, ami szégyenletes halál volt, és **ami után feltámadás következett.***

Miért is ítélik halálra Jézust? Nagyon fontos kérdése ez is a húsvéti misztériumnak. Mik voltak a vádak? A Nagytanács előtt, ahol az igazi vita folyik, azzal vádolják, hogy „Isten Fiává tette magát”.⁵⁰ Ez a legfőbb vád, ezért szaggatja meg a főpap a ruháját. Igen, ennek vannak részletei, ennek a vádnak, hogy fölé emeli magát a törvénynek, hogy le akarja rombolni a templomot. Jézus nem akarja lerombolni a templomot, Jézus tiszteli a jeruzsálemi templomot. Jézus nem veti el a törvényt, azt mondja, hogy: „Nem eltörölni jöttem, hanem beteljesíteni”.⁵¹ De Jézus több egy egyszerű em-

49 Mt 21,9

50 Vö. Mk 14,62, Lk 22,21

51 Mt 5,17

bernél, akinek csak az a dolga, hogy kövesse a törvényt. Ő „Ura a szombatnak”⁵² is. Ez valóban káromkodás lenne, ha nem lenne igaz! Tehát a vád érthető, de azért hamis, mert Jézus valóban isteni méltósággal rendelkezik. A templom lerombolásáról pedig tudjuk, hogy képletesen szól, hiszen „saját testének templomát”⁵³ érti rajta. A másik jövendölése pedig, amelyik azt mondja, hogy: „napok jönnek, amikor kő kövön nem marad és mindezt lerombolják”⁵⁴ – az pedig prófétai vízió, prófétai vízió a Krisztus utáni 70-es évről, amikor majd Titusz katonái valóban lerombolják a jeruzsálemi templomot. A gyertyatartót, a hétkarú gyertyatartót ott viszik a diadalmenetben majd Rómában, aki a római fórumon jár, ma is láthatja Titusz diadalívén belül reliefben ki van faragva, hogy hajtják a foglyokat és viszik a templom legszentebb tárgyait. Igen, a templom is épület, a templommal is megtörténhet mindez, de nem Jézus rombolja le ezt a templomot.

Ellene volt Jézus az egy Isten hitének? Tudjuk, hogy nem! Vallja: „Én és az Atya egy vagyunk.”⁵⁵ De olyan nagy misztériumot hordoz magában a személyében, amit vagy hittel elfogadni lehet, vagy értetlenül kell megállni előtte, mert a pusztá emberi ész föl nem foghatja. Ő kérte azt, hogy „higgyünk az Atyában, és higgyünk Benne is”.⁵⁶ Ki hát a felelős Jézus elítéléséért és haláláért? Sem a kortárs zsidó nép, sem a későbbiek, hanem minden bűnös ember, minden bűnös ember, hiszen mindannyiunk bűnéért halt meg. Tehát mi vagyunk azok, akik felelősek vagyunk a haláláért, az első ember bűnétől kezdve a történelem minden bűnéig. ***Isten tervének része volt ez a kereszthalál***, hiszen valljuk a Credóban, hogy: „az írások szerint” történt. Emlékszünk

52 Mt 12,8

53 Jn 2,21

54 Mt 24,2

55 Jn 10,30

56 Vö. Jn 14,1

az emmauszi tanítványok történetére, akik csüggedten mennek el Jeruzsálemből, hogy „már azt hittük, ő fogja megszabadítani Izraelt”,⁵⁷ de hát nem lehet, mert már harmadnapja, hogy kivégezték. És akkor elmagyarázza nekik az írásokat, hogy: „Ezt kellett elszenvednie a Messiásnak.”⁵⁸ Igen, de nem külső kényszerből kellett elszenvednie, hanem **szabadon áldozta fel magát**. És erre világít rá az utolsó vacsora története, és **ezt a szabad önfeláldozást hordozzuk az Eucharishtiában azóta is**. Mert húsvéti vacsora volt az, ahol „kezébe vette a kenyeret” és kezébe vette a kelyhet, és ezt mondta, hogy: „Ez az én testem, amely értetek megtöretik, ez az én vérem, mely értetek ontatik.”⁵⁹ Tehát tudta, hogy mit tesz és önfeláldozásból fogadta el mint az Atya akaratát. Ezzel az áldozattal pedig új szövetség keletkezett, megújult a régi szövetség. Hiszen egy és ugyanazon szövetség gondolatvilágában vagyunk, a húsvéti bárány gondolatvilágában, és a templom gondolatvilágában. A Pászka vacsora az, amelynek során Jézus mindezt teszi. Tehát felemeli, egyetemessé teszi a Pászka régi ünnepét, és a régi áldozat helyébe önmaga lép, örök érvényű egyetlen áldozatként. De ez az áldozat táplálék is számunkra, és ebben az áldozatban ott van az örök emlékezés és a jelenlét ígérete. Ezért tiszteljük az Eucharishtiát úgy, mint Jézus szabad önfeláldozását értünk. Mint megváltói művének – jaj de nehéz nekünk, akik időben beszélünk – az elővételezését és a megörökítését.

Jézus halála valóságos halál, amelyet ünnepélyesen tanúsítanak az evangéliumok, és tanúkra is hivatkoznak. János olyan nagyon ünnepélyesen, mint egy bírósági tanúvallomás, mondja el, hogy: „aki ezt látta, az hitelre méltó”.⁶⁰ – Mit is látott? Azt látta, hogy „a katona átverte lándzsával

57 Lk 24,21

58 Lk 24,26

59 Vö. Mt 26,26–28

60 Jn 19,35

Jézus oldalát, és abból vér és víz folyt ki”.⁶¹ Tehát valóban meghalt, nem tetszhalott volt. És szólnak a temetésről, és megint ott vagyunk a történelemben, abban a történelemben, amelyikben Jézust Peszah ünnepének előestéjén temetik el gyorsan, mert beáll az ünnep. Beáll az a Peszah ünnep, amelyik abban az évben szombatra esett.⁶² Nagyon benne vagyunk a történelemben, kronológiát lehet építeni rá. Igen, és ebben a történelemben érkezik meg a hír, hogy a sír üres, és érkeznek meg a tanúságok harmadnapra, hogy találkoznak Jézussal. Asszonyok, tanítványok, majd többen is. És ezeknek a találkozásoknak olyan nagy az ereje és a realitása, hogy akik átélik – pedig nem számítottak rá, csüggedten éppen távozni akartak vagy félve bezárkóztak – azt vallják: ***Krisztus feltámadt. És ez az örömhír az, amiből az egész kereszténység született.*** Mert ha valóban feltámadt, akkor más értelmet, más fényt kap az egész életműve, akkor megértik a tanítványok a feltámadás fényében, hogy kicsoda is tulajdonképpen Jézus Krisztus és mit jelent számunkra az Ő feltámadása.

A feltámadás örömhíréről megint csak történelmi jellegű emberi tanúságtételeink vannak. Szinte hitvallásként mondja Szent Pál, hogy kinek jelent meg először, azután és „aztán több mint ötszáz testvérnek, akik közül sokan még élnek”.⁶³ Tehát élő és számos tanúra hivatkozik, nem elméletre, nem jelképre, nem arra, hogy a természet minden esztendőben megújul, és hogy ez egy csodálatos jelkép. Nem! Egy ismert történelmi személy valóságos halálára és egy olyan feltámadásra, amely ugyan áttöri az emberi történelem korlátait, de amelynek a következményét, a feltámadt Krisztussal való találkozásokat sok élő ember tanúsította. Az ő tanúságtételük jutott el mindmáig a hívőkön keresztül mihozzánk, és benne állunk ennek a tanúskodásnak a folya-

61 Jn 19,34

62 Vö. Mk15,43

63 1Kor 15,6

matában. Tehát ***kereszténynek lenni annyit is jelent, hogy továbbvinni ezt a tanúságtételt.*** És ha bármit az életünkben az Ő kedvéért másképp teszünk, mint ahogy egyébként szokás, nagylelkűbben teszünk, fegyelmezettebben teszünk, áhítatosabban teszünk, akkor máris tanúságtevői vagyunk. De nemcsak a tettekkel, hanem szóban is tanúságot kell Róla tennünk, mindannyian megkaptuk ezt a küldetést.

Mennybemenetelt is vall az Egyház. Mennybemenetelt úgy, ahogyan azt a Szentírásban leírva látjuk. *Mennybemenetelt, amely azt jelenti számunkra, hogy Krisztusban az emberi természet megdicsőült, ül az Atya jobbján.* Hogy lehet ez? Úgy lehet, hogy az Ő isteni dicsősége most már bera-gyogja az emberségét, a föltámadott emberségét is, és a feltámadott testére már nem érvényesek a földi, emberi test korlátai és terhei. Ezért tud bemenni a zárt ajtón, ezért nem szenved már az idő múlásától. Igen, Krisztus megdicsőült teste előrevetíti a mi sorsunkat is, a mi hivatásunkat is. Ha *Ő az emberi természetet ilyen dicsőségbe emelte,* és odahív magához, akkor ez az a lakoma, amiről mindig beszélt életében. Ott akar majd vendégül látni bennünket. Ez azt jelenti, hogy *minket is ebbe a dicsőségbe hív,* a mi emberségünket is. *Ez a mi keresztény reménységünk,* ez az, amihez oly gyöngék a szavaink, amikor el kell mondani. Hiszen hogyan tudnánk mi mindezt képzeletünkkel felérni.

Ez a Jézus Krisztusról szóló tanúságtétel tehát hitünk lényege és középpontja!

IV. Hiszek a Szentlélekben, az Anyaszentegyházban és az örök életben

A hitvallás utolsó nagy részéhez érkeztünk: Hiszek a Szentlélekben, az Anyaszentegyházban és az örök életben.

A Szentlélek

Először is a Szentlélekben való hitre figyeljünk. A hitvallásban úgy jelenik meg a *Szentlélek*, mint a *Szentháromság harmadik isteni személye*. Azt valljuk róla, hogy az *Atyától és a Fiútól származik* – ezt, ugye, a Karoling-kortól kezdve a Nyugati Egyház már szilárdan így fogalmazza, a Niceai Zsinat atyái még azt mondták rövidebben, hogy az Atyától származik. Nem eltérés ez, hanem bővítése, gazdagítása a Szentháromságról való elmélkedésnek. Különbség az ortodox, keleti egyházak és a Nyugati Egyház között, de nem olyan különbség, amelynek szükségképpen ellentétet kellene kifejeznie. Hiszünk tehát a Szentlélekben, és *együtt imádjuk és dicsőítjük Őt az Atyával és a Fiúval*. Vagyis *Istennek valljuk*, éppúgy, mint az Atyát, éppúgy, mint a Fiút. Ebben benne van az, hogy tőlük különböző isteni személynek ismerjük el. Igen, ezt az I. Konstantinápolyi Egyetemes Zsinat szögezte le, még 381-ben. Ezzel a Szentháromságról alkotott hitünk egészen szilárd formában nyert megfogalmazást.

De tudjuk, hogy a Szentlélek az, aki „szívünkbe küldett”⁶⁴ – amint a Galata levél mondja – „hogy Isten fiainak új életét elnyerjük”. Tehát igen, a Szentlélekhez nekünk, személyesen is, nagyon sok közünk van. Úgy is mondjuk, hogy *lelkünkben lakik, megszentel, Istenhez kapcsol bennünket. A Szentlélek és a Fiú küldetése itt, a világban elválaszthatatlan egymástól*. Különbözők ugyan, de mégsem járnak külön utakon. Amikor az Atya a Fiút küldi, akkor küldi a Szentle-

64 Vö. Gal 4,6

ket is. Gondoljunk csak a második isteni személy megtestesülésére. A Szentlélek által foganja Őt a Szűzanya. Tehát **a Szentlélek is ott működik a megtestesülés, a megváltás, a megszentelés művében**. A Szentlélek az, akiben Istent Atyánknak valljuk, láthatatlan Ő, de működéséből ismerjük meg. Kinyilatkoztatja az Isten Igéjét, sugalmazza a Szentírás könyveit. Persze ne úgy gondoljuk el a sugalmazást, hogy szó szerint diktálja talán a szöveget a szent szerzőnek, hanem hogy indítja a lelkét és örökösön azon, hogy azt tudja írásművében közölni, amit Isten ki akar nyilatkoztatni az emberiségnek.

És **működik a Szentlélek az Egyházban**. Ezért van az, hogy a hitvallásban a Szentlélek megvallása után térünk át az Egyházba vetett hitünkre. A Szentléleknek igen sok neve van a Szentírásban és az egyházi beszédben. Kettőt külön is kiemelnék, mert maga Jézus nevezi így. Nevezi Vigasztalónak, vagyis ügyvédnek, és nevezi Igazság Lelkének is. Azt is mondja Róla, hogy: „Majd megtanít minden igazságra.”⁶⁵ Tehát mintha Jézus tanítása, kinyilatkoztatása rá lenne bízva a Szentlélek gondjára, Ő lenne az, aki majd nekünk mindig megmutatja, mit is kíván tőlünk Krisztus tanítása. Az Újszövetségben másutt úgy találjuk a Szentlelket, mint Krisztus Lelkét, az Úr Lelkét. Az „Úr Lelke” kifejezés az Ószövetségben is sokszor előfordul. A dicsőség Lelkét, a megígért Lelket is halljuk említeni az Újszövetségben. Az Egyház pedig még úgy is beszél róla, mint *Spiritus Principalis*-ről, uralkodó Lélekről, vagy alkotó Lélekről, *Creator Spiritus*, hogy csak a legszebb Szentlélek-himnuszunkra gondoljunk.

Sokféle képi ábrázolással, szimbólummal is utalnak a Szentlélekre, akár a Szentírásban, akár az Egyház életében. Élő víznek ábrázolják és tisztelik a Szentlelket. Miért is? Mert a Krisztus oldalából fakadó víz egyben a Szentlelket jelentő, Krisztus kereszttáldozata és feltámadása árán kiárad a

65 Jn 16,13

Szentlélek mindannyiunkra, és abból táplálkozunk. Krisztus maga mondja, hogy Ő majd „élő vizet ad” nekünk. Kenetnek is szokták a Szentlelket ábrázolni, tudjuk jól, hogy a bérálás szentségében például a Szentlélek ajándékának jeléről beszél a püspök, amikor a bérálkozót homlokán megkeni. De hasonlóképpen a Pünkösöd csodájára gondolva, tűznek is, lángnak is szokták a Szentlelket ábrázolni. Ugyancsak felhőnek. Miért is felhőnek? Azért, mert az Úr jelenlétét az Ószövetségben számtalanszor felhő, homályos vagy fénylő felhő érzékelteti. Gondoljunk a színeváltozás csodájára az Újszövetségből, vagy gondoljunk arra a kifejezésre, hogy a „Szentlélek megárnyékoz téged”, amikor az angyal Szűz Máriához szól. Ez a bizonyos felhő, Isten jelenlétének, dicsőségének felhője is a Szentlélek. Kézfeltétel által adja át sokszor az Egyház a Szentlelket, ez is a Léleknek magának a jelképe. Hasonlóképpen a lehelet. Krisztus rájuk lehel, és azt mondja a tanítványoknak, hogy: „Vegyétek a Szentlelket.”⁶⁶ És hát persze a galamb, amit minden régi templomunkban a szószéken is látunk, a galamb, amely Krisztus megkeresztelkedése alkalmával száll le rá, és amelyre a Szentlélek jelenlétét vonatkoztatjuk. Igen, sokféle képből próbáljuk Őt kifejezni. De éppen azért nevezzük Léleknek, mert **Ő nem öltött testet**. Jelen van az üdvösség művében, de láthatatlan módon.

Valljuk róla, hogy „ő szólt a próféták szavával”. Kik is a próféták? Emberek, akiket a Szentlélek sugallata arra indít, hogy Isten nevében szóljanak. Működött a Szentlélek tehát már az Ószövetségben is, és Krisztusra utaló jövendölésekkel Isten tervét mutatta meg, erre nevelte a választott népet. Krisztus titkát pedig az Újszövetségben bontja ki. Kíséri Krisztus művét, sugalmazza a szent szerzőket, és Keresztelő Jánost, az utolsó ószövetségi prófétát különösen is eltölti ez a Szentlélek, hiszen ő az, aki már közvetlenül készíti elő a népet arra, hogy Krisztussal találkozzék. Ő az, aki

⁶⁶ Jn 20,23

majd rámutat Jézusra mint Messiásra, ezt is a Szentlélektől kapott éleslátással teszi.

De a Szentlélek működik Szűz Mária életében is. Hallotunk az angyali üdvözet eseményéről, hallottuk, hogy az angyal Jézus fogadását is így írja le: „A Szentlélek megárnnyékoz.” Általa foganja Mária Krisztust. Ha ez így van, akkor méltán nevezzük a Szűzanyát egyben az Egyház Anyjának is. Hiszen Krisztus teljes teste maga az egész Egyház. Krisztus anyjaként nem lehet, hogy ne legyen édesanyja az Egyháznak is. Mária életében különleges epizód, hogy jelen van az utolsó vacsora termében, a Szentlélek kiáradásakor, a pünkösdi csodánál a tanítványokkal együtt. Ez is az ő különleges kapcsolatát mutatja a Szentlélekkel.

A Szentlélek meghirdeti a végső időket, nyilvánosan bemutatja, hogy az Egyház él és működik. A Szentléleknek Jézus Krisztushoz, itt a földi élete, küldetése során ugyancsak nagyon szoros a kapcsolata. Hiszen azt valljuk Róla, hogy a Szentlélek keni fel Jézust Messiássá. Mikor is? Valószínűleg nem csupán a megkeresztelkedéskor, hanem már a megtestesülés pillanatában. Jézus kinyilatkoztatja a Szentleket tanítása során, beszél a Szentlélekről és küldi, közli a Szentleket a születő Egyházzal. Ahogyan említettem, például a feltámadás után, rájuk lehel a tanítványokra, és azt mondja nekik: „vegyétek a Szentleket.”⁶⁷

Mi történik Pünkösöd napján? Ötven nappal a feltámadás után egybegyűltek az ünneplő vallásos emberek Jeruzsálemben, hiszen Peszah ünnepe után ötven nappal a Tórát ünnepelte a hívő zsidóság. Ez az a nap, amikor a megdicsőült Krisztus kiárasztja a Szentleket, és mint isteni személyt jelenti ki. Igen, a Szentháromság titka ezzel teljes kinyilatkoztatást nyer. Krisztus küldetése és a Lélek küldetése az Egyház küldetésévé válik. Mert ettől fogva bátran hirdetik az apostolok Krisztus feltámadását, és akik eddig félelemből bezárkóztak, azok kimennek a tömeg közé, és úgy tudnak

67 Jn 20,23

beszélni, hogy az emberek felfigyelnek rá, és sokan megkeresztelkednek.⁶⁸

Mindezekből megértjük, hogy ***a Szentlélek építi az Egyházat, lelkesíti, élteti, megszenteli.*** Ő adja vissza a keresztségben az isteni életet az embernek, tehát amikor a II. Vatikáni Zsinat azt mondja, hogy a Szentlélektől eltöltve, a Krisztus-hívők az Egyházhoz tartoznak, akkor ne gondoljuk, hogy ez valami különleges ritkaság, hanem ez magával a keresztléssel már megvalósul, hiszen *a keresztségben már megkapjuk a Szentlelket, sőt, a Szentlélek templomaivá válnunk.* A keresztség után elkövetett bűnök bocsánatában is, a feloldozás mozzanatában is *a Szentlélek működése tetten érhető. Ő az, aki az Egyházon belül a küldetéseket is elosztja. Ő ad karizmákat, ő ad különleges ajándékokat is az embereknek.* Mik is azok a karizmák? Sokszor azt gondoljuk, hogy valami rendkívüli, valami látványos dolog, valami színpadias – adott esetben. Nem egészen így van. Ha a II. Vatikáni Zsinat tanítását olvassuk, akkor azt látjuk, hogy *karizma mindaz az Istentől kapott sajátos ajándék, személynek adott ajándék, amit valaki azért kap, hogy az Egyházat építse vele,* esetleg az Egyházon keresztül az emberiségnek is különlegesen nagy jót tegyen. Tehát nem mindig látványos és feltűnő dolgokról van szó. Az Egyház különböző tisztségeivel is karizmák járnak együtt, különösen a papszenteléssel, püspökszenteléssel. Karizma tartozik Szent Péter utódának hivatalához is.

A Szentlélek tanít imádkozni bennünket. Ő könyörög bennünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal,⁶⁹ és Ő az, aki megtanít minket helyesen imádkozni.

A Szentlélek hitében – már említettük – hogy milyen bensőséges a kapcsolata az Anyaszentegyházzal. Térjünk hát át az Anyaszentegyházba vetett hitünk megvallására.

68 Vö. ApCsel 2,1–41

69 Róm 8,26

Az Anyaszentegyház

Mit nevezünk Egyháznak? Ecclesiának? Isten népét, azt a népet, melyet Isten hív össze egy közösséggé, ahogyan Izrael népének közössége az Úr jegyeseként sokszor „Ecclesia” néven is előfordul, például a Szentírás régi görög fordításában, az úgynevezett „Hetvenes” fordításban. Ezt a nevet, ezt az ünnepélyes nevet alkalmazzák az első keresztények is a saját közösségükre, az Egyházra. Azokat foglalja magába, akik a hit és a keresztség által Krisztus testévé és a Szentlélek templomává válnak. Más nevek és képek is szerepelnek az Egyházzal a Bibliában. Azonkívül, hogy Isten népének, választott népnek, királyi papságnak, szent nemzetnek hívja őt az Újszövetség, azt is találjuk, hogy Krisztus testének nevezi, akolnak, nyájnak, szántóföldnek, szőlőnek, különösen az Úr szőlőjének, annak a szőlőskertnek, amelynek termést kellene hoznia. Igen, ez is ószövetségi kép, ott is a választott népet jelöli, ott is a pusztulás és a gazdag termés között az Úrhoz való viszony, az Úrhoz való szeretetkapcsolat teszi a különbséget.

Krisztus maga is jegyeseinek tekinti az Egyházat, így is beszél róla az Újszövetség. És persze *az Egyházban a mi édesanyánkat is látjuk, nem véletlenül beszélünk róla úgy, mint Anyaszentegyházról, hiszen a keresztségünktől fogva az újjászületésünk, a kegyelemben való újjászületésünk kezdeténél már ott áll* és bizony, ha Isten cselekszik, az egész Egyház is cselekszik, amikor a keresztséget elnyerjük, amikor a hitben és a kegyelmi életben elindulunk a magunk útján. Tehát méltán nevezük édesanyánknak is az Egyházat.

Az Egyház eredetéről és beteljesüléséről is szólnunk kell. *Isten örök tervében előkészítette az Egyházat*, már az Ószövetségben, amikor népet választott magának, és azután az összes nemzetek egysége jeleként megalapította saját tanítványai közösségét. Krisztus ezt szavaival és tetteivel tette. Kiválasztotta a tizenkettőt, olyan tanítást, olyan feladatot bízott rájuk, amit nem lehet abbahagyni, amit folytatni kell,

akkor is, ha Ő, földi valóságában már nem lesz közöttünk. Az utolsó vacsorán már azt a küldetést is megadja nekik, hogy: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre”, hogy az Eucharisziát végezzék mindig. Ezért is szoktuk néha Nagyszűtörtököt az Egyház születésnapjának nevezni.

De kétségtelen, hogy az *Egyház* alakulásának megvalósítása maga Krisztus megváltó halála és feltámadása, tehát *a megváltás művéből sarjad ki az Egyház. Megnyilvánulása pedig a Pünkösdi ünnepe, amikor a Szentlélek kiárad, és láthatóan is megadja mindazt a kegyelmi gazdagságot, amire az Egyháznak, küldetése teljesítéséhez szüksége van.*

Mikor fog az Egyház beteljesedni? Az idők végén majd, mint a megváltottak mennyei közössége. Erről mondja az Apokalipszis, hogy: „Nem lesz már semmi szeplő és semmi ránc rajta.” Erről beszél az Újszövetség lelkesen, mint tökéletes és szeplőtelen asszonyról vagy jegyesről.

Az Egyház küldetése azonban itt a világtörténelemben, hogy hirdesse és építse minden nép között a Krisztustól meghirdetett Isten Országát, azaz legyen az üdvösség jele és szentsége. Így tanítja a II. Vatikáni Zsinat is.

Misztérium az Egyház, misztérium, hiszen látható valóság, amely láthatatlan isteni, lelki valóságot tesz jelenvalóvá, tesz működővé a világban. Erre mondhatjuk, hogy a szó legtágabb értelmében szentségnek is nevezhető. Mi ennek a szentségnek a látható jele? Mi vagyunk az, a szervezett, e világban élő közösség. És mi a kegyelmi tartalma? Magának az üdvösségnek az erői vannak benne jelen. Közli, valósítja, jelzi az Istennel való közösségünket. Nem csupán beszél róla, nem csupán ábrázolja, hanem valósítja is, igében és szentségekben és a közösség szeretetében egyaránt.

Az Egyház feje Krisztus, ahogyan ezt mindenütt az Újszövetségben olvassuk. Tagjainak pedig egyenlő szabadsága és méltósága van, hiszen mindannyian Krisztus képmását hordozzák magukon, a keresztségnél fogva. Tehát ebben a

méltóságunkban mindannyian, akik a keresztséget elnyertük, egyenlők vagyunk.

Az Egyház részesedik Krisztus hármasküldetésében, tehát a prófétai vagy tanítói, a papi vagy megszentelő és a pásztori vagy királyi küldetésben is. Igen, hiszen szükség van ezeknek a gyakorlására egészen az idők végezetéig. De ha az Egyház mint közösség részesedik ebben, akkor nyilván az egyes tagoknak is megvan ebben a küldetése és a szerepe. A Szentlélek működik az Egyházban, aki képessé teszi az Egyházat, hogy folytassa Krisztus művét a világban. És már a keresztséggel is kapunk küldetést, kapunk egy általános keresztényi küldetést mindezekre a krisztusi funkciókra vagy feladatokra, de minőségileg másképp, lényegileg eltérő módon kapják meg ugyanezt a küldetést az egyházi rend szentségében a püspökök, a papok és a maguk módján a diakónusok is.

Az Egyház tulajdonságait is felsorolja a hitvallás. Felsorolja, mégpedig azt mondja róla, hogy: **„egy, szent, katolikus és apostoli”**.

Mit jelent az Egyház egysége? Történelmileg nézve – és erről árulkodik például Antióchiai Szent Ignác egyik levele – egyszerűen azt értették rajta, hogy zsidók közül és pogányok közül érkező Krisztus-hívők egyetlen közösséget alkotnak. Nem tartoznak két különböző vallási közösségbe, mert Krisztus minden embert egyesíteni akar a saját hitében és szeretetében. Tehát minden népet egységbe foglal Krisztus tanítványainak közössége. Azután jelenti azt is, hogy egyetlen közösség magával Krisztussal. Egyetlen és közös a szentségi élet. Szép tanúbizonysága ennek, hogy mindazok a keresztény közösségek, akik benne vannak a Katolikus Egyház teljes közösségében, tehát katolikusok, például a különböző rítusú katolikus egyházak, közös szentségeket tisztelnek, és vehetik egymás Eucharishtiáját. Természetesen, mert mindannyian katolikusok vagyunk, mert a szentségi közösségben is megmutatkozik az Egyház egysége.

Igen ám, de az Egyháznak az egysége mellett van egy érdekes jelzője, amit már itt is fel kell vetnünk, hogy aztán majd később részletezzük. *Ez az egyetlen Egyház, az una sancta itt a földön melyik közösségben is található meg?* Vagy minden keresztény egyformán tartozik hozzá? Biztos, hogy Krisztus Egyházának az ember a keresztséggel lesz a tagja. Tehát minden érvényesen megkeresztelt ember tagja az Egyháznak. De az is biztos, hogy ezen a földön, mint látható közösség, nem csupán egyetlen formában élnek a keresztények. Akkor hát hol van meg teljesen? Erre azt mondja az Egyház – a II. Vatikáni Zsinat szavát használom – „*hogy a Katolikus Egyházban megtalálható Krisztus egy, szent, katolikus és apostoli Egyháza*”. Tehát abban a látható szervezetben, amelyet Szent Péter utóda és a vele közösségben lévő püspökök kormányoznak. Igen, ez az *a teljesség, amely a Katolikus Egyházban megvan, mert minden eszköze az üdvösségnek megtalálható, és elnyerhetjük az üdvösséget ennek az Egyháznak a hitében és kegyelmi közösségében.*

Kell szólnunk a nem katolikus keresztényekről is, hiszen azt mondtuk, hogy Krisztus egyetlen Egyházának ők is tagjai. Igen, de a Katolikus Egyházzal nincsenek teljes közösségben. Ez azt jelenti, hogy ***a hitvallás, a szentségek elfogadása és vétele, valamint Szent Péter utóda és a vele közösségben lévő törvényes főpásztorok egyetlen közösségébe*** valamilyen szempontból nem tartoznak bele. Tehát ***ez az a három kritérium, amelyek közül egy sem hiányozhat ahhoz, hogy valaki valóban katolikusnak mondhassa magát*** itt, a vándorló Egyház korában.

Nem elég nekünk pontosan tudni, hogy kik is a katolikusok, és nem elég pontosan látnunk, hogy az érvényesen megkeresztelt többi ember is keresztény és így a teológiailag egyetlen Egyháznak tagja, hanem fáradoznunk kell azon itt a földön, hogy az Egyház látható jele is mutassa azt az egységet, amit az Egyház teológiai valósága megkíván. Ezért a

keresztények megosztottsága fájdalmat jelent a hívő ember számára.

Mit tudunk tenni? Tudunk imádkozni, tudjuk nagylelkűen és tisztelettel folytatni az ökumenikus párbeszédet, és természetesen tudjuk azt is, hogy az Egyház valóságához és teljességéhez hozzátartozik az igazi hit teljessége és a teljes szentségi struktúra. Tehát minden szentségnek érvényesen jelen kell lennie. Ilyen értelemben beszélünk részegyházakról is. A részegyházat a Zsinat többféle értelemben használja, mára letisztult a fogalom: egyházmegyét és vele egyenrangú egységeket értünk rajta. Miért nem nevezzük részegyháznak – mondjuk – a plébániát? Azért, mert a plébániában nincs meg a teljes szentségi struktúra. Tehát az egyházi rend legmagasabb foka, saját jogon nem működik ott, hiszen nincs olyan személy általában, aki a papszentelést is tovább tudná adni. Ezért az egyházmegye a legkisebb olyan egység, amelyet még, hivatalos szóhasználattal egyháznak – persze részegyháznak – nevezünk.

Valljuk az Egyházzól azt is, hogy szent, Istentől való, Krisztus életét adta érte, hogy megszentelje, és megszentelővé tegye. A Szentlélek élteti az Egyházat. És megvan az Egyházban – most újra mondom – a szentség szempontjából is a megszentelés összes eszköze: Isten ígéje és a szentségek. De az Egyház tagjai között is mindig vannak szentek és minden szent hozzátartozik az Egyházhoz, a Szűzanyától kezdve a régmúlt idők szentjeiig. Mindannyian példaképeink és közbenjáróink. Az Egyház szentsége, az egyháztagok megszentelődésének is a forrása. Az Egyház tagjai itt a földön bűnös és gyarló emberek, de a megtérésnek és a megtisztulásnak a forrását az Egyházban megtalálják.

Valljuk az Egyházzól azt is, hogy katolikus, egyetemes, benne Krisztus van jelen, ahol pedig Krisztus van, ott van a Katolikus Egyház. A katolikus név valószínűleg, eredetileg elsősorban azt jelentette, hogy az egész földkerekségre szóló. De úgy is érthetjük, hogy *hirdeti a hit teljességét*.

gét. Az üdvösség eszközeinek teljességét hordozza. Ezért nem hívjuk egyházaknak azokat a közösségeket, amelyekben ez a teljesség nincs meg. És katolikus az Egyház olyan értelemben is, hogy *küldetése a világmindenség minden emberéhez, és minden kornak, minden időnek minden emberéhez szól.*

Igen, hogy kik tartoznak az Egyházhoz, ezt újra ismétlem, mindazok, akik érvényesen meg vannak keresztelve. Emiatt tehát nyilvánvaló az is – majd a szentségek között beszélünk róla – hogy az Egyházból kilépni nem lehet. A keresztséget meg nem történtté tenni nem lehet, az eltörölhetetlen jegyet hagy az ember lelkében. Lehet persze szakítani a látható közösséggel, és amelyeket felsoroltunk, a teljes közösség ismérveitől bizony elszakadhat az ember élete során. De egyháztagnak lenni nem szűnik meg, aki egyszer a keresztséget elnyerte.

Valljuk az Egyházzól azt is, hogy apostoli. Apostoli az eredete miatt, az apostolok szilárd alapján épül – ahogy mondani szoktuk. Igen, mert *tanítása az apostolok tanítása*, tőlük veszi, tőlük kapja nemcsak a hitre vonatkozó, hanem a liturgiára, az erkölcsre az Egyház közösségi fegyelmére vonatkozó hagyományt is. És *szervezete* is, az Egyház szervezete *az apostolokra és utódaikra épül.* Ma a püspökök ezek, akik Péter utódával közösségben vannak. Az apostolok küldetését folytatják, és folytatja rajtuk keresztül az egész Egyház. Tehát ez is az apostoliság fogalmához tartozik.

Itt kell kitérnem még egy kifejezésre, amelyet gyakran használnak, az „apostoli utódlás” vagy „apostoli successio” fogalmára. Azt jelenti, hogy az egyházi rend szentségével az apostolok küldetésének és hatalmának átadása történik meg a legősibb időktől fogva. És ez a hitben és az apostolok hagyományában való szilárd kitartásnak is a záloga.

Kik a hívők? *Hívők a megkeresztelt emberek*, tehát nemcsak a szubjektív hit, hanem a keresztség is szükséges hozzá, hogy valóban Krisztus-hívő egyháztagnak legyen az ember. A hívőkön belül pedig *vannak felszentelt személyek vagy kle-*

rikusok, akik az egyházi rendet elnyerték, és vannak világiak vagy laikusok. Sokszor harmadik csoportként szokták a megszentelt életet élőket – mondjuk így egyszerűen – a *szerezetéseket* említeni, akik az evangéliumi tanácsokat fogadalommal elvállalták az Egyház közösségének nyilvánossága előtt. Biztos az, hogy az Egyház szolgálatával folytatja Krisztus művét a világban, és megkapja hozzá mindazt a kegyelmet, ami az egyes korokban szükséges.

A pápa különleges küldetéséről tudjuk, hogy az ő *pásztori hatalma vagy felelőssége az egész Egyház fölött közvetlen, legfőbb, teljes, egyetemes*. És tudjuk azt is, hogy a pápának ez a fajta küldetése ugyanarra szolgál, amiért Szent Péter kapta a sajátos karizmáját magától Krisztustól, hogy „megerősítsd testvéreidet⁷⁰”. Ezért van az, hogy hit dolgában is egészen különleges karizmával rendelkezik. Megemlítjük, mert nem hagyhatjuk szó nélkül: igen, a pápai tévedhetetlenségről van szó. Mit is jelent ez? Természetesen nem azt, hogy emberi dolgokban nem tévedhet, még azt sem, hogy hit dolgában néha ne tévedhetne. De azt igen, hogy azzal a tévedhetetlenséggel tud nyilatkozni, amivel Krisztus az egész Egyházat felruházni akarta, amikor péteri hivatalánál fogva, mint az egész Egyház tanítója, mint a hitben elfogandó kötelező igazságot hirdet ki valamit – hit és erkölcs területén természetesen. Ismerjük az I. Vatikáni Zsinat pontos meghatározását erről, amely nagyon gondosan körülhatárolja, hogy mit kíván érteni ezen. És úgy látjuk, hogy ugyanez a karizma megvalósul akkor is, amikor a püspökök egész testülete működik, vagyis az összes katolikus püspökök, élükön a pápával, aki ennek a testületnek a feje. Például az egyetemes zsinatokon, amelyeknek a határozatait a pápák is jóváhagyják. Ilyenkor is hitünkben igazságokat szögezhetnek le, amelyekben biztosak lehetünk, amelyek az isteni kegyelem garanciája folytán nem csalhatnak meg bennünket.

---

70 Lk 22,32

De **valljuk a szentek közösségét is** – hogy az Egyházzól szóló hitünk bemutatásának végére érve a mondottakhoz még egy különleges elemet hozzáfűzzünk. Mit jelent a szentek egyessége vagy szentek közössége, a *communio sanctorum*. Jelenti azt, hogy nemcsak itt, a látható világban van valami kötelék a megkeresztelt emberek között, hanem az elhunytak között is, az örökkévalóságban is. Vagyis *a megdicsőült szentek és a tisztulás állapotában lévők is hozzátartoznak az Egyházhhoz*. Tehát tudunk egymásnak segíteni, tudunk egymásért imádkozni, tudjuk kérni a szentek pártfogását, és tudunk imádkozni a halottakért. Így ez a közösség az emberi élet határain túlra is kiterjed.

A bűnök bocsánatát is valljuk, valljuk a hitvallásban, mégpedig a keresztség által, és ha a keresztség után ismét bűnt követ el valaki, súlyos bűnt, akkor a bűnbánat szentsége által. Az Egyház Krisztustól kapott hatalmat a bűnök megbocsátására, ahogyan a feltámadása után abban a szép jelenésben hallottuk és olvastuk⁷¹.

És hisszük és **valljuk a test feltámadását**. A test itt az egész embert jelöli a maga teljességében, ahogy itt a földön él. Mit vallunk tehát ezzel? Hogy nem pusztán a lelkünk lesz örök életű – amely majd a halálkor kiszakad a testünkből, hanem várjuk a feltámadását az egész emberségünknek, **testestől, lelkestől fogunk** – ahogyan reménykedünk benne – **megdicsőült életet élni**, hiszen ez a hivatásunk. Krisztus feltámadása óta láttuk, hogy milyen a feltámadott ember. Krisztus testestől jelent meg a tanítványoknak, hisszük a test feltámadását.

Lelkünk azonban a halál után elválik testünktől, tehát a test feltámadásában úgy hiszünk, hogy valljuk a lélek halhatatlanságát is. Hogyan lehetséges ez? Halálunk pillanatában lelkünk nem pusztul el, nem pusztul el, sőt külön ítéleten megy keresztül. Máris elnyeri jutalmát vagy büntetését vagy a tisztulás állapotába kerül. És az idők végén elérkezik

71 Jn 20,23

majd az örök ítélet, amikor az egész emberiség fölött tartja meg Krisztus, a legfőbb bíró az egyetemes ítéletet. És akkor új ég és új föld lesz, és akkor a test feltámadása is megtörténik, és akkor megkapják a helyüket mindazok, akik Isten szemében igazak voltak, annál a lakomai asztalnál, amely kezdettől fogva nekik készített. Kérjük azt, hogy mi is közük tartozhassunk, mi is ebben az örök életben részesülhessünk, és ebben a szeretetben tudjunk találkozni elhunyt szeretteinkkel és az egész emberiség lehetőleg minél több tagjával.

V. A liturgia és a szentségek

Liturgián Krisztus misztériumának, Krisztus titkának az ünneplését értjük, elsősorban magának a húsvét titkának az ünneplését, mégpedig olyan ünneplést, amelyben magának Krisztusnak a papi működése valósul meg. Ebben jelekkel kinyilvánítjuk és megvalósítjuk az emberek megszentelését és Isten dicsőítését.

A liturgia

A liturgia Krisztus és az Egyház műve, tehát a Fő és a tagok együtt gyakorolják a liturgiát – erre majd még részletesebben visszatérnék.

Úgy is szokták mondani, hogy a liturgia nyilvános istentisztelet. Talán még emlékszünk néhányan *Mihályfi Ákos* klasszikus magyar kézikönyvére, *A nyilvános istentisztelet* – ez volt a címe. Igen, *cultus publicus*, ahol a „publicus” szó nemcsak azt jelenti, hogy nem titokban végezzük, sőt nem is igazán ezt jelenti, hanem azt, hogy *hivatalos istentisztelete az Egyháznak, Krisztus és az Egyház nevében történik*. Ez a nagy különbség a hívő ember magánimádsága és az Egyház hivatalos imádsága, vagyis a liturgia között. Ezért azt a sokféle jámbor formát, amiben hívő emberek egyénileg vagy közösségekben dicsérhetik az Istent, meg kell különböztetnünk attól, amit a hivatalos liturgikus könyvek szerint az Egyház nevében végzünk. *Ennek a tudatában kell lennünk mindig, amikor részt veszünk a nagy Egyház, az egyetemes Egyház liturgiájában, amely Krisztus és az egész Egyház cselekménye.*

Nem magánműködés tehát pusztán a liturgia, ezért is nem rögtönözhetünk benne szabadon, kivéve ott, ahol maga a szertartási utasítás ezt lehetővé teszi. De a nyilvánosság nem azt jelenti, hogy bárkinek, aki az utcáról betéved, joga volna azon teljes mértékben részt venni. Különösen a mai

világban, amikor annyi meg nem keresztelt, annyi nem hívó ember van, annyi turista jár a templomokban. Tudjuk, hogy liturgia idejére a templomnak legalább azt a részét, ahol az istentiszteletet végezzük, le szoktuk zárni a turisták elől. És azután ismerjük az őskeresztény fegyelmet is, amely éppenséggel a *disciplina arcanit*, a titok fegyelmét tartalmazta, vagyis a hívó emberek a legszentebb liturgiában, az Eucharishtiában úgy vettek részt, hogy ott, aki még nem volt beavatva, tehát nem részesült a keresztségben, a bér-málásban, és mai szóval nem volt még elsőáldozó, az nem maradhatott bent a legszentebb pillanatokban. Tehát a nyilvánosságot a szónak a hivatalos jelleg értelmében vesszük.

Egy másik fontos kérdés, hogy *mi a liturgia helye az Egyház életében.*

A II. Vatikáni Zsinat a liturgiáról szóló rendelkezésében azt tanítja, hogy *a liturgia, különösen a szentmise*, de nem kizárólag a szentmise, *csúcs és forrás*. Tehát *az Egyház* egész tevékenységének a legmagasabb szintje és egyben *az életerejének a forrása is* (SC 10). *A Megváltás gyümölcseit közli a liturgia az Egyház tagjaival, a szentségek révén* elsősorban, és a Megváltás erejének ez a jelenléte a liturgia által megmarad az idők végezetéig. *Tehát Krisztus egyszeri és örök megváltó műve, az Egyház szolgálata által az idők végezetéig gyakorolja a maga különleges hatását.*

Már említettük, most nézzük meg egy kicsit közelebbről, hogy mi köze van egymáshoz a húsvéti misztériumnak és az Egyház liturgiájának.

Először is azt mondhatjuk, hogy magában *a liturgiában is a Szentháromság működik*. A Szentháromság, hiszen az Atya az, aki megáld minket, és mi áldjuk az Atyát. A legtöbb liturgikus könyörgésben is a Mennyei Atyához fordulunk, mégpedig a Fiú által, a Szentlélekben. A szentmise könyörgéseiben is látjuk ezt a Szentháromságra utaló záróformulát, gyakran így fejezzük be őket: „Krisztus, a mi Urunk ál-

tal.” *Krisztus a liturgia valódi főszereplője, hiszen Ő valóstítja meg a húsvéti misztériumot, Ő az egyetlen pap, az Újszövetség főpapja (Zsid 8,2 és 6) és egyben Ő az áldozat. Az Ő áldozatát pedig nem megsokszorozzuk, hanem jelenvalóvá tesszük a szentmisében.* Ez az a misztérium, amelynek a révén különleges formában közli velünk megváltó áldozatának kegyelmeit. Tehát valóban Krisztus a főpapja minden egyes liturgikus cselekményünknek. És a Szentlélek? A Szentlélek együttműködik az Egyházzal. A Szentlélekben imádkozunk, sőt Ő az, aki imádkozik bennünk fel nem fogható sóhajtásokkal (Róm 8,26). Ő nyilvánítja ki Krisztust is számunkra. Nagyon fontos dolog a szentmisében az átváltoztatás előtt a Szentlélek lehívása, a híres epiklézis. A keleti keresztények úgy tartják, hogy ez legalább olyan fontos, mint az átváltoztatás szavainak elmondása. És valóban, a Szentlélek megszentelő műve valósul meg minden egyes liturgikus ünneplés során.

A szentségek

Mit szólunk hát akkor a szentségekről? Nyilván az egész liturgia nem pusztán szentségek kiszolgáltatásában áll, mégis a szentségeket általában liturgikus keretben szolgáltatják ki. *Szentségnek nevezük, a szó mai teológiai értelmében azokat a Krisztus Urunk által rendelt látható jeleket, amelyek jelzik és közvetítik a kegyelmet. Ezeket a jeleket, ezeknek a kezelését Krisztus az Egyházzal bízta.*

A szentségek száma vagy a szentségek most említett fogalma tisztázódás és fejlődés eredménye.

Szent Ágoston még azt írhatta: „Ő, mennyi szakramentum, mennyi misztérium van az Egyházban, ki győzné azt mind felsorolni?” Hát igen, ha minden szent jelet, minden szent és szimbolikus cselekményt szakramentumnak nevezünk, akkor bizony nagyon sok minden szóba jöhet itt, azok a jelek is, amelyeket a mai Egyház inkább **szentelmények**

néven említ, a szenteltvíztől kezdve nagyon sokféle szertartásig és cselekményig. Azonban a XII. századra a Nyugati Egyház eljutott oda, hogy kidolgozta a szentségek pontosabb fogalmát, ahol a Krisztus személyével való direkt kapcsolat is fontos szerepet játszik, és ahol valóban a szentségeknek a hetes száma immár szilárd egyházi tanításként jelenhetett meg. Ezt a tanítást – érdekes módon – magukénak vallják az ortodox keresztények is, bár ők ekkor már nem voltak teljes közösségben a Nyugati Egyházzal, de örömmel ismerik fel, hogy ez a hét szentség, amit a Nyugati Egyház is hisz és hirdet, az ő egyházukban is él, és különleges tekintéllyel őrzik a kezdet kezdete óta. Érdeemes elolvasni egy ortodox dogmatikát, ők is ismerik a szentségek hetes számát.

A hét szentség listája mindannyiunk számára ismert, a sorrendje is megérdemel egy szót, ahogyan a katekézis során elő szoktuk számlálni őket.

Azt mondjuk: **első a keresztség, második a bérmálás, harmadik az Oltáriszentség.** Milyen szép, a keresztény beavatás ősi sorrendje maradt meg ebben a sorozatban, noha tudjuk, a XX. században aztán sokszor az Oltáriszentség a bérmálás elé került, a korai elsőáldozás szokása miatt. **Negyedik a bűnbánat szentsége,** hiszen a keresztény beavatás után is előfordulhat, hogy valaki súlyos bűnt követ el. **Ötödik a betegek kenete, hatodik az egyházi rend, hetedik a házasság.**

Íme, az Újszövetség szentségei, amelyeket a Trentói Egyetemes Zsinat (1545–1563) most már dogma formájában fogalmazott meg. És így sorolja fel, hogy: *Novae legis sacramenta*, az Újszövetség szentségei. Előtte hosszasan beszél arról, hogy szent jelek, esetleg kegyelmet is közvetítő szent jelek már az Ószövetségben is lehettek. De **ez a hét szent jel krisztusi rendelésű, és az Ő ígérete alapján kieszközli számunkra a kegyelmet.** Tehát különleges jelek ezek, amelyeket az Egyház különleges tiszteletben részesít és gyakorol.

Ezekről a szentségekről azt mondjuk, hogy *Krisztus életének a misztériuma mindegyiküknek az alapja*. De ugyanakkor az Egyház kezeli a szentségeket, az Egyházra bízta őket. A legszebben ezt az Oltáriszentség, az Eucharisztia alapításának szavaiban látjuk: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!” (*Lk 22,19*) De a keresztségre szóló küldetésnél (*Mk 16,15; Mt 28,19*), vagy a Szentlélek átadásakor (*Jn 20,22*) is ott érezzük ezt a krisztusi rábízó akaratot.

Az Egyház egyrészt kiszolgáltatja a szentségeket, Krisztus megbízásából és erejében, másrészt a szentségek kiszolgáltatásának formáit, feltételeit bizonyos keretek között szabályozhatja is. Mondom, bizonyos keretek között, tehát nem parttalanul, hiszen a szentségek alapvető tartalmát maga Krisztus határozta meg. Nyilván nem szakadhat el az Egyház sem a szentség alapításának szándékától, attól, amit az Újszövetségben is tetten érhetünk. De a részleteket tekintve, akár például az eucharisztikus színek esetében, hogy kovászos vagy kovásztalan a kenyér – keleti és nyugati Egyházban van eltérés. Vagy a szentmise liturgiájának részletei fejlődtek az évszázadok során. Vagy a keresztség kísérő szertartásai, az égő gyertya átadásától kezdve a megkenésig, vagy az ördögűzés szavaiig. Tehát sok minden van, ami az Egyház rendelkezése és hagyománya alapján alakulhat, fejlődhet a történelemben. De vannak olyan alapvető elemek, amelyekben az Egyház úgy hiszi és vallja, hogy nem jogosult változtatni azon az ősi, Krisztusra magára, de legalábbis az apostoli korra visszanyúló hagyományon, ami mindezt meghatározza.

Az Egyház szolgálata által hatékony Krisztus kegyelme a szentségekben. A gyónáskor, a feloldozás szavaiban ki is fejezzük mindezt, azt mondjuk: „Az Egyház szolgálata által bocsásson meg neked (Isten), és adja meg a békét!” Tehát Isten az, aki megbocsát, de mi nemcsak meghirdetjük az Isten irgalmasságának örömhírét, hanem a mi egyházi szolgálatunk által történik az isteni bocsánat. Szépen látszik ebből

Krisztus és az Egyház egysége a szentségek kiszolgáltatása során.

Van azután egy különleges fogalom is, amely *néhány szentségre használatos*: ez a *szentségi pecsét, vagy más szóval az eltörölhetetlen jegy, amit bizonyos szentségek hagynak az ember lelkében. Úgy is mondhatjuk, hogy különleges isteni védelem, támogatás ez, ígéret és garancia erre az isteni támogatásra.*

Melyek a karaktert adó szentségek? A keresztség, a bérmálás és az egyházi rend szentsége. Ezeket tehát érvényesen nem lehet megismételni. Ezt az ember felveszi, és a hatása egyszer s mindenkorra megmarad benne. Persze lehet olyan, hogy valaki – mondjuk – a bűn következtében elveszíti a keresztségben kapott megszentelő kegyelmet. De már újra nem kell megkeresztelkednie, a bűnbánat szentsége lesz az az út, ahogyan ő megtisztulhat a keresztség után elkövetett bűneitől. Ugyanez érvényes az egyházi rend szentségére is, a szentségi karaktertől nem lehet megfosztani senkit, még büntetésből sem, mert örökké ott marad a lelkében, ahogy idézni szoktuk: „Te pap vagy mindörökké, Melkizedek rendje szerint” (*Zsolt 110,4; Zsid 5,6*). Igen, ezek a szentségek csak egyszer vehetők fel, persze tudjuk jól és majd szólni is fogunk róla a maga helyén, hogy az egyházi rend szentségének fokozatai vannak, tehát a diakónus, az áldozópap és a püspök három különböző fokozata az egyházi rend szentségének.

Egy másik kérdés, amit újra és újra emlegetni és vizsgálni szoktunk, a szentségek kapcsolata a hithez. Hogy is áll ez a dolog? Előre kell bocsátanom, hogy különbözőképpen. Tehát *ahány szentség, annyiféle módon van köze egymáshoz magának a szentségnek és a hitnek.*

Nézzük először a szentség felvevőjének a hitét. *Sok esetben a hitet mintegy feltételezi a szentség, de táplálja is, erősíti is, és kifejezése is a szentség magának a hitnek.* Természetesen, amikor egy csecsemőt keresztelünk, akkor nem az ő

személyes hite az, amire szükség van. Más a helyzet, esetleg, más szentségek esetében, mind a hit, mind a személyes szándék terén. Erről majd megint külön kell szólnunk minden egyes szentség esetén.

Egy másik kérdés az, hogy hogyan áll a dolog a szentség kiszolgáltatójának hitével és erkölcsi állapotával. Hiszen az ókeresztény kortól kezdve feltűntek olyan téves irányzatok, amelyek azt mondták, hogy persze szép dolog az, hogy az Egyház kiszolgáltassa a szentségeket, de ha az a szentségkiszolgáltató, az a pap botrányos életet él vagy nincs a kegyelem állapotában, akkor esetleg érvénytelen a szentség. És az Egyháznak ünnepélyesen meg kellett határoznia, hogy: nem így van, hanem **a szentségek ex opere operato, a végzett mű erejénél fogva közvetítik a kegyelmet, még akkor is, ha maga a szentség kiszolgáltatója személyesen, hitében, erkölcsében nem áll mindig a helyzet magaslatán.** Tehát biztos ígéret Krisztus szava, amely a szentségekhez fűződik, s a bennük nyert kegyelem független a szentség kiszolgáltatójától, az erkölcsi minőségtől vagy a személyes emelkedettségtől. Persze nem független magától a cselekménytől, amelyet végez. Nem független attól, hogy valóban elmondja-e a szükséges szavakat, elvégzi-e a szükséges cselekményeket, megvan-e a szükséges szándéka.

Arról is szoktunk beszélni, hogy **a szentségek szükségese az üdvösségre.** Nagy igazság ez, olyan igazság, amely megint csak szentségenként más és más arculattal jelentkezik, hiszen vannak olyan szentségek, amelyek csak bizonyos életállapotokhoz kötődnek. A házasságra vagy az egyházi rendre gondoljunk, vagy akár a betegek kenetére. Mégis, maga a keresztség *ianua sacramentorum*, **minden más szentséghez a keresztség nyitja meg az ajtót.** Keresztség nélkül más szentséget felvenni nem lehet. A keresztség megtisztít bennünket az áteredő bűntől. Tehát először e földön élő **ember a keresztség tényleges felvétele által juthat el a megszentelő kegyelem állapotára.** Más kérdés

az, hogy a jóra törekvő ember a halál pillanatában, a vérkeresztség vagy a vágykeresztség révén hogyan nyerheti el Isten irgalmát. Tehát az Egyház ma is vallja, de differenciáltan vallja, hogy a szentségek, bizony, szükségesek az üdvösségre, és különösen nagy támogatást, hozzájárulást jelentenek a hívő ember számára azon az úton, amely az üdvösség felé vezet.

A szentségi kegyelem tehát különleges, sajátos ajándék, amely Istentől ered az Egyház szolgálata által, és amely segít bennünket az Isten felé vezető, a Vele való találkozásra épülő úton, mely az örök élet felé vezet. Az örök élet zálogának is mondjuk tehát – helyesen – a szentségeket.

Ki az, aki ünnepli az egyes szentségeket? Krisztus és az egész Egyház. Az egész Egyház? Igen, értem alatta nemcsak a küzdő Egyházat itt a földön, hanem a szenvedő Egyházat és a megdicsőült Egyházat is. Hallgassuk csak a szentmisében, milyen szép, hogy imádkozunk élőkért és holtakért, kérjük a szentek közbenjárását is, tehát mindnyájan együtt vagyunk. És nemcsak az Egyház tagjai, hanem az Egyház Feje is, maga Krisztus. Tehát a Fő és a tagok együtt ünneplik az Eucharisziát, együtt ünneplik a szentségeket. Azok is, akik fizikailag jelen vannak, és azok is, akik fizikailag nincsenek jelen. Ez az alapja annak, hogy szükség esetén vagy komoly lelki igényből, bizony a papoknak is nemcsak lehet, de szabad is akár egyedül is bemutatniuk a szentmisét, csak nem ez az ideális. Ideális az, ha a hívők népes gyülekezetében végezzük az Eucharisziát, de szabad ezt megtenni egyedül is, hiszen Krisztus és az egész Egyház cselekszik minden érvényes szentmisében.

Hogyan kell a szentségeket ünnepelnünk?

Először is a Krisztus által rendelt jelekkel és az Egyház előírásai szerint. Hiszen említettük, hogy az egész liturgia nyilvános, azaz hivatalos istentisztelet, amelyet az Egyház nevében végzünk. Akkor természetes, hogy az Egyház által előírt szavakkal és cselekedetekkel végezzük.

Szólnunk kell még olyan elemekről is, amelyek a szentségek köré épültek, azokhoz járulnak. Ezek között a Katekizmus kiemeli a szentképek tiszteletét. Érdekes és fontos dolog ez, tudjuk jól, hogy az Egyházban valamikor az ókor végén, a középkor elején nagy viták voltak erről. Az ikonoklaszta mozgalom kitűzte maga elé célul, hogy elpusztítja a szenteket és Krisztust ábrázoló képeket. Tudjuk, hogy a protestantizmus radikálisabb irányzatai is igyekeztek a szenteket ábrázoló képeket, szobrokat eltávolítani a templomokból. Ugyanakkor az Egyház az egyetemes zsinat szintjén is hitet tett a képek tisztelete mellett (a II. Níceai Egyetemes Zsinaton). Mégpedig nem azért, mintha mi a képet magát, az ábrázolást tisztelnénk vagy imádnánk. Hanem azért, mert a szentekben is Krisztust imádjuk, a szenteket csak tiszteljük. A Krisztust ábrázoló kép, ikon iránti tiszteletünk pedig Krisztusra irányul. Tehát a képet semmiképpen nem imádjá a katolikus ember, a bálványimádás vádja felületes és nem helytálló, bár néha meg-megfogalmazódott mind a nyugati, mind a keleti keresztény egyházzal szemben. Hiszen tudjuk azt, hogy: „Uradat, Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!” (Mtörv 10,20). A képek tehát megjelenítik számunkra Krisztust, és megjelenítik a krisztusi embert, ami száz és ezer és millió arculattal jelent meg a történelem során, a szentek életében.

Mikor ünnepeljük a liturgiát? Elsősorban vasárnap, illetve a húsvéti szent időben, a húsvéti három szent napban. Ezek a legősibb időpontjai a keresztény liturgiának, Krisztus feltámadására tekintettel mind a kettő. Tehát a kereszténység **legsajátosabb liturgiaképző ereje** is maga a **feltámadás eseménye** és ténye volt. Ezért kellett külön vallássá válnunk, ez volt az a hit, ami az Egyház képződését megindította és eldöntötte. Ez volt az a tapasztalat, amiből ma is, a liturgiánk is, a szentségi gyakorlatunk is él.

De tudjuk, hogy manapság **kifejlődött a liturgikus év**, az egyházi év szokása, mert egy **évre elosztva az üdvös-**

ség történetének nagy titkait, Krisztus életének nagy eseményeit **ünnepeljük**. Ezekben a szent időkben tehát egy-egy titokra, hitünk egy-egy nagy igazságára különlegesen is emlékezünk.

Ugyancsak kapcsolódik az Egyház liturgikus életéhez a szent Zsolozsma, az imaórák liturgiája. Mert nemcsak az évnek van ritmusa, hanem a napoknak is van ritmusa, ezért már az Ószövetség népe is a templomban himnuszokat és zsoltárokat énekelt, megfelelő órákban. És ezt átvették a keresztények is, majd pedig a saját hitük fényében, most már a zsoltárokat antifónákkal és olvasmányokkal kísérvé meglátták bennük, az ószövetségi szövegekben a kiteljesebb értelmet, azt a jövendölést, azt az ígéretet, ami Krisztusban teljeseedett be számunkra.

Hol ünnepeljük a liturgiát? Természetesen különböző körülmények között – szükség esetén főként – sok helyen lehet ünnepelni. De mégis viszonylag hamar kialakult a keresztények között is, hogy szent helyeket áldottak meg vagy szenteltek fel a liturgia végzésére. Kétfajta szent helyet ismerünk: a templomokat és a temetőket. Kezdetben a temetkezés helyén is gyakran végezték az Eucharisziát. Tudjuk, hogy a vértanúk sírja az egyik legkitüntettebb helye volt a szentmise bemutatásának. Jelenleg elsősorban templomokban és kápolnáinkban végezzük a szentségek kiszolgáltatását és a liturgikus cselekményeket, végezzük pedig azért, mert egymással találkozunk a templomban, és különleges módon találkozunk az Istennel is. Emberi szükséglet is ez, hogy legyen olyan hely, ahová csöndben, a világ többi részétől, az élet többi részétől egy időre elkülönülve, elvonulhatunk, hogy ott teljes figyelmünket az Istennel való találkozásnak szentelhessük.

Vannak a templomban olyan szent helyek vagy dolgok, amelyek minden katolikus templom berendezéséhez tartoznak. Ilyen elsősorban maga az oltár, amelyet az áldozat bemutatására, a szentmise bemutatására használunk, és ame-

lyet megáldunk vagy felszentelünk. Ilyen a tabernákulum, ahol őrizzük az Oltáriszentséget a szentmisén kívül is. Ilyen a katedra vagy a püspöki szék, illetve a presbitérium, amely minden régi és újabb templomban különleges helyen van, hiszen a liturgiát végző, a liturgiát vezető papság helye. De ilyen az ambó is, az Isten igéjének felolvasására és hirdetésére szolgáló hely, állvány vagy emelvény, ami megint csak a legősibb időktől szerepel a keresztény templomokban. Még azt is mondhatnám, hogy a zsinagógákban is, hiszen a Szentírás felolvasásának ott is külön helye volt. A keresztút is különleges és szent hely a templomon belül, ahol a keresztvizet őrizzük, ahol a kereszttség szentségét kiszolgáltatjuk. Még egy helyet meg kell említenem, amely a nyugati Egyházban mindenütt jelen van, ez pedig a gyóntatóhely vagy gyóntatószék. Ugyancsak a szentség kiszolgáltatásának kiemelt helye, amely emlékeztet minket arra, hogy a gyónás titkos és diszkrét cselekmény a mai Egyházban, tehát külön helyen történik, nem a nyilvánosság előtt, nem a templom közepén, de mégis a szent helyen, mégis annak a közösségnek összefüggésében, ami maga az Egyház.

VI. A keresztény beavatás szentségei

A keresztény beavatás szentségei: a keresztség, a bérmálás és az Oltáriszentség.

Milyen alapon csoportosítjuk a szentségeket?

Különböző hagyományos elvek alapján csoportosítunk. Említettük, hogy vannak karaktert adó vagy eltörölhetetlen jegyet adó szentségek, amilyen a keresztség, a bérmálás és az egyházi rend szentsége, és vannak egyéb szentségek.

Most egy másik fajta csoportosítás szerint haladunk előre.

A szentségek ugyanis szervezett, rendezett összességet, együtttest alkotnak, ha tetszik: rendezett kozmoszt alkotnak. A középpont, amire minden irányul, természetesen az Eucharisztia. Minden szentség a maga módján irányul rá.

Három csoportot szokás megkülönböztetni ebből a szempontból:

- a beavatás szentségeit: keresztség, bérmálás, Eucharisztia;
- a gyógyulás szentségeit: bűnbánat és betegek kenete;
- végül a közösség és a küldetés szentségeit: az egyházi rend és a házasság.

A beavatás szentségei olyan szentségek, amelyek a keresztény élet alapjait vetik meg. Az újjászületés, ami a keresztségben történik, a megerősödés, ami a bérmálásban valósul meg, és a táplálás, amely az Eucharisztia kiemelkedő feladata.

A keresztség

A beavatás első szentsége ez, nem véletlenül kezdjük vele a sort, hiszen róla mondta az Egyház mindig, hogy *Ianua sacramentorum*, a szentségek ajtaja. Tehát **keresztség nélkül** semmilyen **más szentséget érvényesen felvenni nem lehet**, a házasságot sem. Meg nem keresztelt ember házassága is lehet érvényes, de nem szentségi házasság. Szentségi házasság csak két keresztény között jöhet létre.

A keresztségnek – tudjuk jól – számos neve volt a hagyományban. Nevezték az újjászületés fürdőjének, a Szentlélekben való megújulás fürdőjének (*Tit 3,5*), sőt megvilágosodásnak (*Ef 5,8*) is. Ószövetségi előképeket (vö. *2Kor 3,14–16*) is felismert az Egyház ebben a vonatkozásban, és a kereszteni művészetben néha látjuk is az ábrázolásukat. Ha ezeket észrevesszük, gondoljunk rá, hogy gyakran a keresztségre akarnak utalni. Ilyen például maga a víz, az élővíz, a sziklából fakadó víz (*Szám 20,8; Neh 9,15*). Ilyen a Noé bárkája, amely a vízözönben megmenti azokat, akik felszállnak a bárkára (*Ter 7,1–23; 1Kor 10,6; 1Pt 3,20*). Aztán ilyen a Vörös-tengeren (*Kiv 14,29*) való átkelés is, hiszen ez a szabadulás útja. Ilyen a Jordánon való átkelés (*Mtörv 11,31; 12,1*) is, az a jelenet, amikor a választott nép megérkezik az ígéret földjére. Igen, mert számunkra a kegyelmi élet, amelyre a keresztségben újjászületünk, az ígéret földje képeinek a beteljesedése.

Jézus azonban személyes cselekvésével beteljesíti az ószövetségi jövendöléseket: először is Ő maga megkeresztelkedik a Jordánban (*Mt 3,13 kk; Mk 1,9*). Szüksége van rá? Nyilván nincsen, hiszen János keresztsége csak a bűnbánat jele és kifejezése. Jézus pedig bűn nélkül volt. Vonakodik is János megkeresztelni – tudjuk. De hát más különbség is volt a János-féle előkép és a valódi keresztség között. János keresztsége csak a bűnbánat jele volt. Mint ahogy minden más rituális mosakodás, tisztálkodás is. Hiszen a bűnt az emberiség sokszor piszoknak, szennynek érezte, amitől meg kellene tisztulnia.

Ugyanakkor **az Újszövetségben a keresztség, a Jézustól rendelt keresztség nemcsak kifejezi a bűnbánatot, hanem tényleg meg is szabadít minket a bűntől**. Ezért mondja Keresztelő János, hogy: „Aki utánam jön, az nagyobb nálam. Én csak vízzel keresztelek, ő majd tűzzel és Szentlélekkel” (*Mt 3,11; Mk 1,8*).

Egy másik mozzanat Jézus életében, amelyet az Egyház mindig a keresztségre vonatkoztatott, a kereszthalál pillanata, hiszen tudjuk, hogy a katona lándzsája megnyitotta Jézus oldalát, és abból vér és víz folyt ki (*Jn 19,34*). Ebben a vízben és vérben a keresztség és az Eucharisztia jelképét látja az Egyház. Hiszen Krisztus keresztáldozata hozza meg a megváltást, ennek erejében tisztít meg bennünket a keresztség is minden bűntől. De Krisztus maga is feltámadása után megjelenve a tanítványoknak küldetést ad nekik. Ugye emlékszünk a híres missziós parancsra, hogy: „Elmenvén az egész világra, tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében” (*Mt 28,19–20; Mk 16,15–16*). A szentháromságos keresztelési formula mintha ott lenne már magának a búcsúzó Jézusnak a szavaiban. És így olvassuk ezt, szóról szóra Szent Máté evangéliumának 28. fejezetében, a 19. versben.

Mióta keresztel az Egyház? Keresztel az első pünkösöd óta, (ApCsel 2,41) hiszen, aki hisz Krisztusban, annak számára ez az újjászületés módja. Emlékszünk az Apostolok Cselekedeteiből az etióp udvarnok megtérésére például, aki olvassa az ószövetségi Szentírást, majd megnyílik a szeme, felismeri, hogy Jézus a Krisztus, megvallja Őt Messiásnak és utána megkeresztelkedik (*ApCsel 8,27–38*). Igen, **azokat kereszteli meg az Egyház, akik hisznek Jézus Krisztusban**, de közöttük az egész háznépet is (*ApCsel 16,15*), sokszor csecsemőket és kisgyermeket is a kezdet kezdetétől. Az Apostoli Tradícióban, a *Traditio Apostolica* elnevezésű fegyelmi iratban, mely a III. század elején készült, azt olvassuk, hogy: „Ha olyan kisgyerekeket hoznak keresztelésre, akik nem tudnak még szólni, akkor szóljanak a nevükben a szüleik.” Tehát ősi gyakorlata az Egyháznak a gyermekkeresztelés is.

Mi a keresztelés lényegi szertartása? Tudjuk, a vízbe való alámerítés vagy a fej, esetleg a test leöntése vízzel, és közben a szavak, a Szentháromság nevét említő, segítségül hívó

szavak. Jelenleg az Egyház kifejezetten meghatározza a keresztelés formáját, azt mondja: Említsük meg a keresztelen-dő nevét, majd mondjuk: „Én téged megkeresztellek az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében.” Ez az a formula, amely az érvényes keresztelés záloga, persze csak megfelelő szándék esetén.

A vízbe való alámerítés tehát régi, szép rítus, de nem szükséges az érvényességhez. A leöntéssel való keresztelés éppen így egyenértékű vele hatásaiban. Ezért aztán az Egyház történetében mind a kettőre találunk példát, ma is érvényesen, és ha a körülmények megengedik, méltó módon lehet mind a kétféle formát alkalmazni.

Ki lehet a keresztség felvevője? Minden élő és még meg nem keresztelt ember, mert akit már egyszer megkereszteltek, annak eltörölhetetlen jegy van a lelkében, ő újabb keresztségre már nem szorul. Csak az élő embert lehet vízzel itt a földön megkeresztelni, hiszen tudjuk jól, a már meghalt ember számára nem ez a lehetőség, nem ez az üdvösség útja. Meg kell még mondjuk, hogy természetesen a személy szándéka is szükséges. Említettük, hogy a hit alapján, hívőket keresztelt meg az Egyház, felkészítette az embereket, és amikor megvallották a hitüket, akkor nyerték el a keresztséget. Mégis kisgyermekeket is keresztelünk, vajon miért? Miért tette ezt az Egyház már a kezdet kezdetén? Először is azért, mert hitte és vallotta, hogy az áteredő bűntől is megtisztít a keresztség. Hogy a gonosz hatalmából kiragadja az embert és eljuttatja „Isten fiainak szabadságára” (Róm 8,21). És ez az aggodalom élt a régi időkben is a szülőkben, félték, hogy esetleg keresztség nélkül hal meg a gyermekük, és minél hamarabb akarták, hogy kísérje a fejlődését az isteni kegyelem ereje és fényessége. Ezért terjedt el olyan régóta a gyermekek keresztelésének a szokása. És amikor ma, újra egyre több felnőtt megtérő is érkezik Egyházunkba, ne felejtjük el ennek a régi szokásnak az értékét sem, becsüljük meg a keresztény családot és a keresztény nevelést, amely bizony a

csecsemőkeresztelessel indul. *Egyházunk ma azt írja elő, hogy mielőbb, tehát a születés után mielőbb kereszteljék meg a gyerekeket.*

Milyen feltételek vannak még a keresztelendő részéről? Nézzük most a felnőttek esetét. Ki is számít felnőttnek keresztelés szempontjából? Az, aki eljutott értelme használatára, és ez az Egyház ősi meghatározása szerint a hetedik életév betöltését jelenti. Tehát hét évnél fiatalabb gyereket csecsemő módra, gyermek módra keresztelünk, hét évnél idősebbet pedig személyes felkészítés alapján. Természetesen öt-hat éves gyerekek már lehet ám mondani is szeretettel sok mindent a hitünkről, hogyha ilyen korban kerül sor a keresztelésre. De a hit, aminek alapján a keresztelés történik, mégsem csak az ember személyes hite, mint a felnőttek esetében, hanem a szülők és az Egyház hite is. Keresztszülők és az egyházi közösség is hordoz felelősséget az újonnan megkereszteltékért, segíti a hitben való fejlődésüket.

Fontos dolog a keresztelés szándéka a felnőtt emberek esetében, hiszen tudjuk, hogy akarata ellenére felnőtt embert érvényesen megkeresztelni nem lehet. Nemcsak nem szabad kényszeríteni embert a keresztelésre, de nem is lehet. Tehát *felnőtt embernél az akarat beleegyezése szükséges*, ha kifejezetten az ellenkezőjét akarja, nem lesz érvényes a keresztsége.

A következő nagy kérdésünk, hogy *ki az, aki ezt a szentséget kiszolgáltatja?* Természetesen, mint minden szentséget, teológiailag végül is Jézus Krisztus és az egész Egyház. De a konkrét kiszolgáltató lehet rendes kiszolgáltató, vagyis *normális körülmények esetén, maga a püspök vagy a pap szolgáltatja ki az Egyház nevében*. Latin Egyházban hozzáteszem, hogy a diakónus is a rendes kiszolgáltatók közé tartozik. A keleti egyházakban kissé más a helyzet, ott a diakónus nem számít rendes kiszolgáltatónak. Ennek pedig az az oka, hogy keleti keresztény testvéreink a keresztséggel együtt rögtön bérmálnak is. Márpedig bérmálni, még külön

meghatalmazás alapján sem tud a diakónus, ahhoz legalábbis papnak kell lenni.

Szükség esetén másképpen alakul a helyzet, hiszen tudjuk, *szükség esetén*, főleg halálveszélyről beszélek itt, *bárki keresztelhet*. Olyan is, aki maga nincs megkeresztelve? Igen, olyan is keresztelhet, csak az szükséges, hogy az legyen a szándéka, amit ilyenkor az Egyház tenni szokott. Tehát nem színpadon, nem játékból, hanem valóban az Egyház cselekvésének a szándékával kell végeznie, amit tesz. Ilyenkor is szükség van a természetes vízre, és szükség van a keresztelés szavainak elmondására.

Ősi kérdés, alapvető kérdés, hogy *szükséges-e a keresztség az üdvösségre?* Erre a válaszuk, hogy: *igen*. Mégpedig tényleges formájában, tehát vízkeresztség formájában, mindenképpen szükséges *annak, akinek meghirdették az evangéliumot, és lehetősége van kérni a keresztséget*. És a többiek? Tudjuk azt, hogy a II. Vatikáni Zsinat (GS 22; vö. LG 16; AG 7) is beszél arról a lehetőségről, hogy akik őszintén keresik Istent és igyekeznek megtenni akaratát, nem csupán a keresztség felvételének kifejezett szándéka esetén, eljuthatnak az üdvösségre. Mit is jelent ez? Nem azt jelenti, hogy mindegy, hogy valaki megkeresztelkedik-e vagy sem, hanem a vágykeresztség ősi tanításának az értelmezéséről van szó. Hiszen az Egyház ismerte a legrégebbi időktől fogva a tényleges vagy vízkeresztségen kívül az úgynevezett vérkeresztséget és a vágykeresztséget is. Vérkeresztség volt mindazoknak a lehetősége az üdvösségre, akik a hitért haltak meg, akkor is, ha vízkeresztségben még nem részesültek. Például az őskeresztény időkben bizony a katekumenek, a hitújoncok, a keresztelésre jelentkezők között is volt, aki már elszenvedte a vértanúságot, mielőtt még eljuthatott volna a keresztség felvételére. Mégis, az Egyház szilárdan vallotta, hogy ők is az üdvösség részesei. Hasonló volt a helyzet a vágykeresztség esetén.

Persze a XX. század embere újabb és újabb kérdéseket tett fel. Így az 1940-es évek végén Amerikában kezdték el a teológusok feszegetni, hogy hogyan is kell ezt a vágykeresztséget érteni? A halál pillanatában valósul ám meg, nem menet közben, az élet során, de vajon kikre vonatkozik? Csak azokra, akik már ténylegesen kérték a keresztséget, csak még nem nyerték el? Akik már bejelentették a szándékukat? És erre XII. Piusz pápa idején, az akkori Szent Officium válaszolt meg hivatalosan, hogy nemcsak rájuk vonatkozik, hanem, amint említettem, mindazokra, akik őszintén, teljes erővel keresik az Istenre és az Ő igaz Egyházára vonatkozó igazságot, és amit felismertek ebből, aszerint igyekeznek élni. És ez az a tanítás, amit azután a Világ-egyház köztudatába emelt a II. Vatikáni Zsinat. De a tanítás ősi, hiszen a hitvallásban is valljuk Jézus Krisztusról, hogy „szálla alá a poklokra”, hogy a régmúlt idők igaz embereinek megvitte a jó hírt. Vagy ahogy a keleti egyház énekli a húsvéti liturgiában: „Feltámadt Krisztus halottaiból, legyőzte halállal a halált, és a sírban lévőeknek életet ajándékozott.” Tehát a korábbi idők elhunyt szentjei is Jézus megváltó műve alapján eljuthatnak az üdvösségre. Így az ószövetségi szentek és igazak is, akiket valóban így is tisztel az Egyház, hiszen vannak olyan keresztény templomok, amelyeket ószövetségi szentek tiszteletére szenteltek. Amszterdamban magam is jártam a „Mózes és Áron” templomban például.

Visszatérve **a keresztség hatásaira**, el kell mondanunk, hogy a keresztség **eltöröli az áteredő bűnt és minden személyes bűnünket**. Isteni életben, vagyis **megszentelő kegyelemben részesíti az embert**, Krisztus és **az Egyház tagjává tesz minket**. Ez egyben azt is jelenti, hogy a keresztség által **részesülünk az egyetemes papságban**, és hogy **az összes keresztényekkel** valamilyen szinten **közösségbe kerülünk**. Természetesen a keresztség **meghozza számunkra a Szentlélek ajándékait** (Gal 5,22; Iz 11,2) is.

Tehát már a Szentlélek templomaivá (1Kor 3,16) válunk a keresztség révén. Külön meg kell jegyeznünk, hogy a **Krisztushoz való tartozásnak a keresztség eltörölhetetlen jegyét adja**, krisztusinak, kereszténynek tehát méltán neveznek bennünket.

Keresztségkor az ember általában nevet is kap, mert ezzel lesz az Egyházban személylé. Az új emberré válást mintegy szimbolizálja ez az új név. Általában olyan nevet választunk, amely valamilyen szentnek a neve volt, hogy példaképünk, közbenjárónk, vagyis védőszentünk legyen. Tudjuk jól, hogy a keresztszavak száma koronként, vidékenként változik, van olyan, hogy csupán egy nevet kap az ember, előfordul az is, hogy több szent nevét is megkapja a keresztség során.

A bérmálás

Mi történik a bérmáláskor?

Először talán az előképeken gondolkozunk kissé, hiszen az ószövetségi jövendölés is azt mondja: „Az Úr Lelke rajtam, ő kent fel engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek” (Iz 11,2). Tehát a Szentlélek leszáll a Messiásra (Lk 4,16–22), hogy a Felkent ezáltal teljesíteni tudja Istentől kapott küldetését. Azután ezt a Szentlélek által való felkenést Jézus életében is látjuk, Ő az, akiről a Szentlélek tesz tanúságot.

Az apostolok pedig Pünkösdkor (ApCsel 2,1–4) kapják meg a Szentlelket, és ők azok, akik tovább is adják a híveknek, mégpedig különleges cselekmények révén (ApCsel 2,38). Többféle néven szerepel persze a bérmálás szentsége is az Egyház történelme során, szerepel az ősi kifejezés, latinul mondom, hogy: *confirmatio*, azaz megerősítés. Hiszen **a keresztségi kegyelmeket a bérmálás mintegy megerősíti bennünk**. De mondják krizmának, *chrismatió*nak is, hiszen lényeges mozzanata az olajjal való megkenés.

Akkor hát el is érkeztünk a bérmálás lényeges szertartásához. Ez a szertartás abból áll, hogy krizmával megkenjük a bérmálandót, kézfeltétellel, és meghatározott szavakat mondunk. Ma ezek a szavak így hangzanak: „Vedd a Szentlélek ajándékának jelét!” Ez a jel persze megint nemcsak jelkép, hanem pecsét, eltörölhetetlen jel, amely bennünk marad mindörökre. A krizmáról tudjuk, hogy balzsammal kevert növényi olaj, amelyet a püspök szentel nagycsütörtökön, az olajszentelési misében. Ezért minden bérmálás személyesen kapcsolatos a püspökkel, még ha egy megbízott pap szolgáltatja is ki a szentséget, a krizma, amivel a bérmálandót megkeni, mindig a püspök által megszentelt olaj. Ez is mutatja egyébként az egész helyi Egyház egységét, és azt, hogy a bérmálással ebbe a helyi Egyházba még szorosabban bekapcsolódunk.

A szentség hatásait is ismerjük, hiszen a Szentlélek különleges ajándékai ennek a szentségnek a gyümölcsei (*Gal 5,22; Iz 11,2*). ***Növeli a keresetségi kegyelmet bennünk, erősíti kapcsolatunkat Krisztussal és az Egyházzal, és erőt ad a hitvallásra és a hitünk szerinti életre. Tehát a bátor, a teljes értékű, az aktív keresztény életre.***

Sehol a katekizmus összefoglalásában (a kompendiumban) nincs szó arról, hogy a bérmálás a nagykorúság szentsége volna, viszont tény az, hogy az az erő, amit a hitvallásra és a keresztény életre kapunk, ez valamiképpen a keresztény létmód teljességét jelenti. Tehát jelképes értelemben a nagykorúságot is említhetjük itt. De persze csak jelképesen, hiszen nem a természetes emberi életkor tekintetében van itt szó nagykorúságról.

Ki a bérmálás felvevője? Csakis a megkeresztelt ember, mégpedig olyan megkeresztelt, aki még nincs megbérmálva. Hiszen egyetlenegyszer lehet ezt a szentséget is felvenni. De hogy a szentség ne csak érvényes, hanem gyümölcsöző is legyen a lelkünkben, ehhez a kegyelem állapotában kell len-

nünk. Tehát a bérmálás az élők szentségei közé tartozik. Ha bérmálkozni megyünk, végezzük el előtte a szentgyónást, hacsak nem felnőtt keresztelendőként közvetlenül a keresztelés után, megtisztult lélekkel kaphatjuk meg ezt a szentséget, ahogyan az Óegyházban a keresztelendők elnyerték.

A következő fontos kérdésünk, hogy ki az, aki bérmálhat? A bérmálásnak apostoli dimenziója van, tudjuk, hogy maguk az apostolok viszik ki a Szentlélek tüzeit és örömét az Utolsó Vacsora terméből Pünkösöd napján (ApCsel 2,3), és azóta is ők és utódaik adják tovább a bérmálás szentségében. Tehát eredeti kiszolgáltatója a püspök. Mégis, a püspökkel közösségben és kapcsolatban, a püspök vagy a püspökök megbízásából az általuk szentelt krizmával áldozópapok is kiszolgáltathatják ezt a szentséget. A latin Egyházban ehhez külön megbízásra van szükség, a keleti egyházban minden pap megkapja ezt a megbízást. Más személy, érvényesen nem bérmálhat, még szükség esetén sem.

Természetes dolog, hogy a bérmálás felvevőjének életkorával is szokás foglalkozni. Tudjuk azt, hogy ebben a tekintetben az Egyházban óriási változatosság van a történelem során és napjainkban is. Tehát csecsemőktől kezdve a nagyobb gyermekekig, vagy az éppen megkeresztelt felnőttekig sokféle életkorban lehet érvényesen bérmálkozni. Tudjuk, hogy a keleti egyházban előírás is közvetlenül a keresztelés után bérmálni a kicsiny gyereket is. Jelenleg a latin Egyházban az általános fegyelem az, hogy az értelemhasználat kezdetekor, tehát hétéves korban van itt a bérmálás ideje, de az egyes országok püspöki karai ettől eltérő életkort is megállapíthatnak. A Magyar Püspöki Kar 12–14 éves kort állapított meg, tehát ez a vezérfonala, irányelve a gyakorlatnak. Természetesen, aki később jelentkezik bérmálkozásra, később fogja elnyerni a szentséget.

Az Oltáriszentség

A harmadik szentsége a keresztény beavatásnak, ami az igazi teljességet adja, maga az **Eucharisztia**, áldozat, lakoma és szent jelenlét. Tudjuk azt, hogy ősi előképek nyomán halad és előképekre válaszol, például a pászkavacsora (*Kiv 12,11*) előképére, vagy arra a jelenetre, amikor meglátogatja a három angyali vendég Ábrahámot (*Ter 18,2 kk*), ilyenféle ószövetségi előképekre is utal az Eucharisztia lakomája, és az egyházi művészetben néha ezeket a jeleket is felfedezhetjük. Mindenesetre maga **Jézus személyesen alapítja ezt a szentséget az Utolsó Vacsorán** (*Lk 22,15; 1Kor 11,23*), Ő mondja ki a szavakat, hogy: „Ez az én testem, ez az én vérem” (*Mt 26,26–27*) és Ő parancsolja meg apostolainak, hogy: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” (*Lk 22,19*).

Az Eucharisztia helye az Egyház életében, ahogy mondani szoktuk: „a csúcspont és a forrás” (*LG 11*). Erőnek, küldetésnek a forrása, egész keresztény életünk és egész istentiszteletünk csúcspontja. Más neveken is említették persze az Eucharisziát, például nevezték régen „kenyértörésnek” (*ApCsel 2,42,46*) is, vagy nevezték az Úr vacsorájának: *Coena Domini*, ahogyan protestáns testvéreink – bár tartalmilag nem egészen ugyanazt végzik – de „Úrvacsoráról” beszélnek. Azután nevezik, főleg a keleti egyházakban „Szent Liturgiának” is. És milyen igazuk van. *A legszentebb cselekmény, amit ember végezhet a világon, az Eucharisztia bemutatása.* Szokták azt is mondani az átváltoztatott színekről, Krisztus testéről és vérééről, hogy a: „Legszentebb”, vagy a „Legméltóságosabb Oltáriszentség”. Ezzel is tanúságot téve az isteni személyes jelenlétről.

A szentmisének, mint eucharisztikus ünneplésnek – tudjuk, hogy – két fő része van. Az első része: az Ige liturgiája, amikor az Ószövetség, az Újszövetség és az evangélium tanítása alapján tanuljuk Krisztus üzenetét és az Egyház hitét. Utána következik az Áldozat liturgiája, amikor vérontás

nélkül megújul Krisztus keresztáldozata. Ezért is mondjuk, hogy a szentmise emlékezés, sőt az átváltoztatás után, meg is emlékezünk Krisztus áldozatáról, ezt *anamnézisnek* mondjuk a szentmisében.

Nem pusztán emberi emlékezet ez, nem csupán arról van szó, hogy a régmúlt nagy eseményét felidézzük magunkban, hanem **az Eucharisztia ünneplésekor Krisztus áldozata jelenvalóvá válik**. Tehát valódi misztérium ez, amely nemcsak jelzi, hanem valósítja is azt, amit jelöl.

Ki a kiszolgáltatója az Eucharishtiának? Természetesen megint csak *alapvetően Krisztus és az egész Egyház*, ám konkrétan *a miséző pap*. Pap *vagy püspök*, csakis a felszentelt áldozópap, illetve püspök tudja érvényesen bemutatni az eucharisztikus áldozatot. Az Egyház pedig részt vesz benne, részt vesz benne cselekvő módon az összes hívő, aki ténylegesen jelen van. De részt vesznek benne az élők és a holtak is, az egész Egyház, részt vesznek, akikért imádkozunk és könyörgünk, részt vesznek, és velünk ünnepelnek a szentek – ha tetszik – a szentek örök Isten dicsőítése az Eucharishtiában találkozik a földi Egyház dicsőítésével és imájával.

Jézus jelenléte az Oltáriszentségben reális jelenlét, nem csupán szimbolikus. Nem csupán az erejével van jelen, hanem valóságosan, lelkével is, istenségével is jelen van. Nem csupán a teste, hanem egész valója. Ezért mondjuk, hogy a szentmisében átlényegülés, *transsubstantiatio* történik. Persze ezt a kifejezést, ezt a fogalmat a középkori Egyház dolgozta ki, hiszen sokat kellett tépelődni és vitatkozni, hogy az Egyház helyes értelmezést találjon a különböző felületes vagy téves elképzelések helyett. Igen, **a szent színek megmaradnak, a kenyér és a bor színe megmarad, de megváltozik a lényeg, Krisztus teste és vére lesz az, valóságosan is**. *Meddig lesz Krisztus teste és vére?* Nemcsak egy pillanatra, nemcsak amíg magunkhoz vesszük, hanem *mindaddig, amíg a szent színek anyagi va-*

lósága fennáll. Tehát tartósan az marad, és helyesen tanúsítja az Egyház szokása és liturgiája, hogy megőrizzük az Oltáriszentséget és tiszteljük is. Imádást érdemel a részünkről, hiszen Krisztus személyes jelenléte valósul meg benne.

***Megújul a húsvéti lakoma minden szentmisében,** ezért olyan **fontos,** hogy mi is a szentmisében és **a szentáldozásban újra meg újra megújítsuk hitünket és életünket.** Ezért kéri, ezért írja elő az Egyház, hogy hétéves kor után vasárnap és kötelező ünnepeken vegyünk részt teljes szentmisén. Ezért írja elő az Egyház azt is, hogy legalább a húsvéti időben, legalább évente egyszer járuljunk szentáldozáshoz. De persze, ajánlja az Egyház, hogy gyakrabban áldozzunk, sőt, ha lehet, naponta vegyük magunkhoz Krisztus testét. Persze, egy nap egyszer azért elegendő, tehát nem az a cél, hogy naponta is minél többször áldozzunk. Arra csak különös esetben szabad sort keríteni, akkor is teljes szentmise keretében, hogy másodszor is – de nem akárhányszor – megáldozzék egy napon belül az ember.*

*Ki az, aki magához veheti az Oltáriszentséget? Manapság ez nem is olyan magától értetődő, sokan nem is tudják. Gyakran látunk olyan templomot, ahol áldoztatáskor mindenki, kivétel nélkül kijön áldozni. Hát lehet, hogy mindnyájan szentek, akik ott jelen vannak, de erős a gyanú azért, hogy inkább valami felületes értelmezése ez a szentáldozásnak. Tehát nem olyan közösségi mozgás ez, mint amikor mindnyájan felállunk, vagy mindnyájan letérdelünk a szentmise során, hanem mindenkinek a legszemélyesebb egyéni döntése és cselekedete, mert ott ő maga személyesen találkozik Krisztussal. Tehát *csak a Katolikus Egyház teljes közösségében lévő ember és csak a kegyelem állapotában lévő ember járulhat a szentáldozáshoz.* Márpedig – tudjuk jól – ha a keresztség után súlyos bűnt követünk el, az Egyház azt írja elő, hogy a bűnbánat szentsége révén, szentségi gyónásban tisztuljunk meg ettől, és csak így járuljunk áldozáshoz. Igaz ugyan, hogy szükség esetén elég lehet a bűntől való*

megtisztulásra a tökéletes bánat is. De hogyan lehetünk mi abban biztosak, hogy a bánatunk tökéletes volt? Ezért is kívánja az Egyház, hogy *szentgyónásban megtisztulva járjunk a szentáldozáshoz, ha súlyos bűnt követtünk el*. Nem csupán az egész életet megfordító, úgynevezett gyökeres vagy halált hozó bűnök lehetnek súlyosak, hanem bizony nagyon sok minden, ha komoly dologban, tudva és akarva nem engedelmeskedünk Isten akaratának. Ezért hát megtisztult lélekkel gyakran járunk a szentáldozáshoz, legyen az eucharisztikus Krisztus életünk és hitünk forrása és erősítője.

VII. A gyógyulás és a szolgálat, küldetés szentségei

Az itt következő szentségeket két csoportra osztottuk. Ismereteseek a gyógyulás szentségei, vagyis a bűnbánat és a betegek kenete, és azok a szentségek, amelyek megerősítenek bennünket a szolgálatra és a küldetésre, ezek sorában az egyházi rendet és a házasságot fogjuk bemutatni.

A gyógyulás szentségei

Nézzük először, hogy *miért is rendelte Krisztus a gyógyulás szentségeit?* Rendelte azért, mert a keresztségben megtisztuló ember, noha megkapja a megszentelő kegyelem ajándékát Istentől és megtisztul minden bűnétől, mégis ember marad, és *hordozza magával a rosszra való hajlandóságot.* Úgy is mondjuk ezt, hogy az áteredő bűn következtében az ember értelme elhomályosult és akarata rosszra hajló lett. Úgy említi az embernek ezt a tulajdonságát az egyházi hagyomány, hogy *concupiscentia*, vagyis *rendetlen vágyak, kívánságok jellemzik az ember életét.* De úgy is mondhatnánk, hogy az ember különleges feszültséget magában hordozó lény. Nem úgy vagyunk, mint az állatvilág tagjai, akiket vagy amelyeket pusztán az ösztönök irányítanak mindenben. Nekünk értelmünk és szabad akaratunk van, ugyanakkor megvan bennünk a teljes ösztönvilág. Tehát értelmesen és szabadon kell a saját adottságainkkal élnünk. Mindez együttvéve a bűn következményeivel együtt, az áteredő bűn által visszahagyott rendetlenséggel együtt, ami bennünk rejlik, bizony azt okozza, hogy keresztség után is gyarló marad az ember, *keresztség után is előfordul, hogy valaki súlyos bűnt követ el.*

A bűnbánat szentsége

Hogyan nevezték a gyónás vagy a bűnbánat szentségét? Sokféle névvel illették az Egyház történelme során. A bűnbánat szentsége kifejezés nem rossz, *sacramentum poeni-*

tentiae, hiszen az ember alapvető magatartását állítja középpontba. De említik a kiengesztelődés szentségeként is: *sacramentum reconciliationis*. Majd hallani fogunk a szentség hatásairól, és akkor megvilágosodik, hogy mit is kell értenünk ezen a kiengesztelődésen. Aztán szoktuk azt is mondani, hogy: gyónás, szentgyónás ez a szentség. Ezt is helyesen tesszük; a *confessio* szentségéről szoktak említést tenni a latinul író szerzők. Igen, mert lényeges része a bűnök megvallása is.

Miért létezik a szentség? Azért, mert *meg kell újulnunk a keresztség után is a megszentelő kegyelem állapotában, ha súlyos bűnnel elveszítettük azt.* Ha azt az isteni életet, ami a keresztség pillanatában gyulladt fel bennünk, később a tetteink kioltották. Krisztus ezt a szentséget is feltámadásának erejében alapította, húsvét estéjén, amikor megjelenik az apostoloknak, úgy köszönti őket, hogy: „Békesség nektek! Vegyétek a Szentlelket, akiknek megbocsátjátok bűneit, annak meg lesznek bocsátva, akinek megtartjátok, annak meg lesznek tartva” (*Jn 20,19;22–23*). Tehát *Jézus személyes szavára, személyes küldetésére vezeti vissza az Egyház ezt a nagyon sajátos feladatát és hatalmát.* Erre is visszatérünk még, de máris jeleznem kell, hogy van ebben egy nagyfokú feszültség, hiszen a bűnöket egyedül Isten törölheti el, és mégis az apostoloknak a Szentlélek erejében Jézus maga adja a bűnbocsánat küldetését és hatalmát. Jól mondjuk a feloldozás szavaiban, hogy: „az Egyház szolgálata által” bocsát meg ilyenkor az Isten. Egyes szám első személyben mondja a pap, hogy: „Én feloldozlak téged”, de hozzáteszi, hogy „az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében”.

A megtérés mindannyiunknak állandó feladatunk. Minden keresztény embernek külön-külön, hiszen nem leszünk tökéletesek még a keresztséggel sem automatikusan, hanem meg kell vívnunk az „élet jó harcát” – ahogyan Szent Pál mondja: „A jó harcot megharcoltam, a pályát megjártam” (*2Tim 4,7*). Sőt, magának az Egyháznak mint közös-

ségnek is, újra és újra meg kell térnie, hiszen az Egyház so-
raiban – bár maga az Egyház szent – mi vagyunk, bűnös em-
berek, tehát újra és újra *a Krisztussal való szeretetkapcsola-
tunkat bizony felül kell vizsgálni*, bizony meg kell erősíteni,
bizony Isten bocsánatát is kérnünk kell.

Ez a megtérés hozza az emberben a belső bűnbánatot,
amiről azt olvassuk a Zsoltárban, hogy: „A megtört szívet,
Uram nem veted meg” (*Zsolt 51,19*). Tehát *rádöbbenünk
arra, hogy helytelenül cselekedtünk, hogy a bűn valami rossz
dolog, fájdalom tölt el minket*, fájdalom azért is, mert az Is-
tennel való kapcsolatunkat rontottuk el. Tehát nem egy sze-
mélytelen hiba csupán a bűn, nem egy ügyetlenség, nem egy
viselkedésbeli gyakorlatlanság csupán, hanem Isten és em-
ber személyes szeretetkapcsolatának a megsértése. És ha
erre rádöbbenünk, akkor nemcsak esetleg a bűnök miatt
szenvedett károkért, fájdalmakért, annak a természetes
rossz következményeiért *sajnálkozunk*, hanem bizony az *Is-
tennel való szeretetkapcsolat megromlása miatt is elfog ben-
nünket a fájdalom. És azután hozzátartozik ehhez az érzés-
hez, hogy el is kell vetnünk a bűneinket*. El kell utasítani, és
el kell határozni, hogy többet nem vétkezünk. Ezért is van
azután a gyónásban helye az erős fogadásnak. Igen ám, de
hogyan tudjuk mi elhatározni, sőt a gyónásban majd meg is
ígérni, hogy a „bűnt és a bűnre vezető alkalmat elkerüljük”,
vagy akár még azt is mondjuk: „többé nem vétkezünk”. Ho-
gyan mondhatjuk ezt? Ismerjük saját magunkat. El tudjuk
képzelnéni, hogy tényleg, soha többet az életben semmilyen
bűnt nem követünk el? Azt tanítja erről az Egyház, hogy *a
megtérés őszinte szándéka és az erős fogadás az akaratra vo-
natkozik*, de összeférhet annak az esetleges előrelátásával,
hogy mostani, legszentebb akaratunk ellenére is, lehet,
hogy később az életben megint majd gyengének mutatko-
zunk, lehet, hogy megint majd bűnt követünk el. De ezt nem
akarjuk, ehhez nem tartjuk fenn magunknak a jogot, nem
őrizgetjük a lelkünk mélyén, hogy azért majd ezt is meg fo-

gom tenni, mert akkor már nem igazi a bánatunk. Ezért van az is, hogy az Egyház nem engedheti meg, hogy valaki, aki kitart egy olyan állapotban, ami objektíve súlyosan bűnös, néha azért – mondjuk – nagy ünnepeken, vagy ha a családban jó a hangulat, akkor jöjjön oda mégis áldozni, vagy kapja meg a feloldozást, noha nem ígéri meg azt, hogy megváltoztatja az életét. Tehát nem csupán szubjektív érzés kérdése ez, hanem bizony egy objektív nagy elhatározásé, ami az erős fogadásban kifejezésre jut.

Mik ennek a bűnbánatnak a kifejezései? Hiszen egyelőre még csak a bánatnál tartunk, még nem vagyunk a gyóntatószékben. Sokféle kifejezése lehet, az Ószövetség is ismerte már az imádságot, a böjtöt, az alamizsnálkodást, vagyis a szegények és rászorulóknak segítségét, mint a bűnbánat hiteles cselekedeteit (*Dán 4,24*). Ezt tiszteli és gyakorolja az Egyház is. És különböző jeleket is használunk a bűnbánatra, például a hamvazkodást. Gondoljunk csak arra, hogy nagyböjt elején hamuval jelöljük meg a homlokunkat, miért is? Mondjuk, hogy: „Emlékezzél ember, hogy porból vagy és porrá leszel.” De tudjuk azt is, hogy bizony az Ószövetség világában a por és a hamu a gyász jele is volt, gyászoljuk a saját bűneinket, gyászoljuk azt, hogy milyen szomorú és tragikus dolog, ha Istennel megromlik a kapcsolatunk.

Melyek a bűnbánat szentségének lényeges elemei? Az egyik a megtérő bűnös ember cselekedete, ami nem pusztán emberi erőfeszítés, mert az igazi bűnbánat is a Szentlélek kegyelmének hatására jön létre bennünk. Másrészt pedig a gyóntató pap cselekedete, aki Krisztus nevében megadja a feloldozást, vagy a Szentháromság nevében, ahogy idéztük előbb a feloldozás formuláját, és elégtételt szab ki a gyónó számára. A gyónó teendői a lelkiismeret-vizsgálattal kezdődnek, hiszen valóban át kell gondolnunk az életünket ahhoz, hogy őszintén tisztában legyünk vele, hogy mi ott a rossz, mi ott a bűnös, mi az, ami ellenkezik Isten akaratával. És ehhez bizony figyelniünk kell a tanító Egyház szavára.

A tízparancsolat (*MTörv 5,9 kk*) nyomán – amit majd a későbbiek folyamán még magyarázni fogunk –, sokkal részletesebben is kialakult a keresztény erkölcs egész rendszere, Krisztus tanítása és feltámadása, a benne megnyilvánuló irgalmas isteni szeretet fényében. Ezt a rendszert őrzi az Egyház hagyománya, ezért figyelniük kell a tanító Egyház szavát. A jó imakönyvekben még „lelki tükrök” is vannak, nem árt, ha ilyet is használunk, amikor a szentgyónásra készülünk.

A bánatnak – tudjuk jól – többféle fajtája lehet. A tökéletes bánat olyan bánat, amikor Isten iránti szeretetből bánjuk bűneinket, nemcsak szomorúságból, nemcsak félelemből, az Isten büntetésétől félve mondjuk, hanem teljesen szeretetből. A tökéletes bánat, katolikus ember esetében, feltételezi annak szándékát is, hogy amint lehet, szentségi gyónásban fogja majd bűneit megvallani, és kéri az Egyház feloldozását is.

Van nem tökéletes bánat is, és soha nem lehetünk benne teljesen biztosak, hogy a mi saját bánatunk – az adott esetben – vajon tényleg teljesen tökéletes-e. Abban viszont biztosak lehetünk, hogy ha a *bűneinket őszintén megvalljuk az Egyház papja előtt*, akinek erre megvan a felhatalmazása, ha erősen megfogadjuk, hogy nem vétkezünk és *elnyerjük a feloldozást, akkor valóban megszabadultunk a bűneinktől*.

Igen, nem elég a csillagos ég alatt megvallani a bűneinket. Nem elég a jó barátunknak vagy a pszichológusnak elmondani, hogy mit tartunk rossznak az életünkből, hanem bizony pap vagy püspök előtt kell ezt mondani ahhoz, hogy valódi gyónás jöjjön létre, mégpedig azért, mert Krisztus az apostoloknak és utódaiknak adta meg a szentségi feloldozás hatalmát. Olyan ajándék ez, amelynek szintén szentségi eredete van, ahogyan az egyházi rendről szólva majd ismét visszatérünk erre.

Az elégtétel, amit a gyóntatáskor kapunk, nem azt jelenti, hogy ez lenne a bűnbocsánat vételára, mintha mi Istentől ez-

zel vásárolnánk meg az irgalmat. Emberi teljesítmény erre nem lehet elég. *Isten nagyvonalú szeretete és Krisztus megváltó áldozata az igaz ellentétel, ez bűneink ára, ez megváltásunk igazi elégtétele.* Amit mi úgynevezett vezeklésnek vagy elégtételként végzünk, az pedig annak a kifejezése, hogy komolyan vesszük a bánatot, hogy mi komolyan meg akarunk változni. És néha hozzátartozik ehhez az is, hogy az embereknek okozott kárt térítsük meg. Tehát ilyen kötelezettségeink is lehetnek, ez is része lehet akár az elégtételnek is.

Mely bűneinket kell külön is megvallanunk, számuk és fajtájuk szerint meggyónnunk? Minden súlyos bűnünket – tanítja az Egyház. Súlyos bűnökön mi nemcsak azt értjük, hogy az egész életünket, tudva és akarva teljes mértékben elszakítjuk az Isten akaratától, hátat fordítunk eddigi hitünknek, és azt mondjuk, hogy ezután egyáltalán nem akarunk ehhez igazodni, hanem bizony nagyon sok súlyos bűn lehet az életben, ahogyan ezt, akárcsak a hagyományos lelki tükrökben is látjuk. Tehát, ha súlyos dologban nem engedelmesszünk Isten parancsának, mégpedig tudatosan és szabadon, akkor olyan bűnt követünk el, amit meg kell vallanunk a gyónásban, hogy valóban megtisztulhassunk tőle.

Mikor kell gyónni? Valahányszor ilyen súlyos bűnünk van, főleg ha szentáldozáshoz akarunk járulni, akkor – mint említettük a múlt alkalommal – az Egyház külön is előírja, hogy szentgyónásban tisztuljunk meg súlyos bűneinktől. És ugyancsak az Anyaszentegyház öt parancsa között szerepel, hogy „évente gyónjál”. Tehát az évi szentgyónás külön is előírása Egyházunknak.

A bűnök másik fajtáját a bocsánatos bűnök jelentik, amelyekkel nem vesszítjük el a kegyelem állapotát, de meggyengül bennünk az isteni élet, rossz szokásaink alakulhatnak ki, elfordul a figyelmünk az Isten akaratától, nehezebbé válik a Krisztus szerinti élet követése. Ezeket a bűnöket is ajánlott a szentgyónásban megvallani. Nem szigorúan kötelező, de

ajánlott, mert neveli a lelkiismeretünket, ha szembenézünk ezekkel is, hozzájárul lelki fejlődésünkhöz. Ezért akkor is mehetünk gyónni, ha nem vagyunk meggyőződve, hogy van halálos bűnünk, mert a bocsánatos bűn is elegendő ahhoz, hogy az Egyház szolgálata által feloldozást kapjunk. Az viszont, persze, nem elegendő, ha az ember bemegy a gyóntatószékbe, és azt mondja: „Atyám, nekem semmi bűnöm nincsen.” Aki semmilyen bűnnel nem vádolja magát, az nem is tudja megbánni, azt nem is lehet feloldozni. Tehát téved az, aki azt mondja magáról, hogy nincs bűne, talán nem vizsgálta meg komolyan a lelkiismeretét. Ha megvizsgálná, legalább bocsánatos bűnt valószínűleg találna ott.

Fontos kérdés, hogy ki a bűnbánat szentségének a kiszolgáltatója. Említettük, hogy az apostolok és utódaik, tehát a püspökök és a papok, mint Isten megbocsátó irgalmának eszközei. Úgy is mondja az Egyház hagyománya, hogy a bíró és az orvos szerepét tölti be a gyóntató pap. A bírót, hiszen mérlegel, hiszen feloldoz Isten nevében, és az orvosét is, mert gyógyítja a bűnöket, gyógyítja az ember lelkét, nem úgy, mint a komoly és értékes beszélgetést, segítő beszélgetést folytató pszichológus, pszichoterapeuta, hanem Isten eszközeként, a bűnök valódi megbocsátásával. Tehát nem csupán hirdeti az Isten irgalmát, hanem a feloldozással valóban meg is szabadítja az embert a bűntől.

A papnak felhatalmazásra is szüksége van ahhoz, hogy gyóntathasson. Tudjuk, hogy régen ez egy-egy egyházmegye területére szólt, és ha máshová ment át a pap, külön kellett engedélyt kérnie. Ma már, ha egy egyházmegyében gyóntatói felhatalmazást kap egy pap, akkor – hacsak meg nem vonják vagy nem korlátozzák – mindenütt a Világegyházban érvényesen gyóntathat. Ez is az egyházjog fejlődésének egy szép eredménye, de tudnunk kell, hogy az Egyháznak joga van előírni azt, hogy kiket, milyen körülmények között, és milyen feltételekkel gyóntathat meg egy pap.

A betegek szentsége

A gyógyulás másik nagy szentsége a **betegek kenete**.

Szent Jakab apostol levelében olvassuk: „Beteg valaki kőzetek? Hívassa az Egyház papjait, kenjék meg olajjal, imádkozzanak érte” (*Jak 5,14–15*). Ez az a szentírási hely, amelyben mi a szentkenet alapítását látjuk, az Egyház őrzi ennek a hagyományát. **Papok vagy püspökök szolgáltathatják ki ezt a szentséget** is, tehát nem lehet egy megbízott áldoztató, még egy diakónus kezéből sem érvényesen felvenni a betegek kenetének szentségét. Ugyanakkor az Egyház küldetése, Krisztus maga mondja a missziós küldetés keretében: „Gyógyítsatok betegeket” (*Mt 10,8*).

Hogyan gyógyít az Egyház? A szeretetszolgálat által is, akár kórházaiban is, vagy más gyógyításban fáradozó emberek révén – de gyógyít lelkileg is. Gyógyít *Isten irgalmát közölve, nemcsak a bűnbánat szentségében, hanem a szentkenetben is*. Hiszen azt tartjuk erről a szentségről, hogy **hatása az**, hogy talán testileg is megenyhíti a beteget. **Hozzájárulhat** – adott esetben, **ha Isten úgy akarja** – még a **gyógyulásához**, a testi gyógyulásához is. De mindenképpen ahhoz, **hogy Isten akarata szerint viselje a betegséget, és könnyebben jusson el az üdvösségre**, ha súlyos állapota halállal végződik, mert hát ezt sem szabad elfelejtenünk.

Ki a betegek szentségének a felvevője? Felvevője az a megkeresztelt ember, az a Krisztus-hívó, aki *betegség vagy öregség miatt halálveszélyben kezd forogni*. Tehát nem úgy áll a dolog, hogy ez az idősek vagy a nyugdíjasok szentsége, hanem halálveszélyben kezd forogni az ember. Természetesen ezt nem kell skrupulista módon értelmeznünk, hiba volna addig várni a pap elhívásával, amíg a beteg haldoklik. Halálveszélyben kezd forogni, ez sok mindent jelenthet. Mindenesetre komoly dolog, olyan állapot, amely az ember egész lelki életét meg kell, hogy rendítse, oda kell, hogy for-

dítsa figyelmét az Isten felé és az Egyház felé, akinek a szolgálata megnyitheti testileg és lelkileg.

A betegek kenetét olajjal kell kiszolgáltatni, általában a püspök által megszentelt betegek olajával, amit nagycsü-törtökön a székesegyházban szentelünk. De szükség esetén – ha haldoklóhoz siet a pap – bármilyen növényi olajat ő maga is megáldhat, ha nem talál püspök által megszentelt olajat a közelben. Ez is fontos lehetőség, erre is gondolnunk kell, ha nagybetegek vannak a környezetünkben. A *hatás* pedig – ismétlem – *kegyelmi hatás*, amely nagyon sokszor, és ezt a betegekkel foglalkozók tudják, meg is látszik a betegen, *sokszor a megkönnyebbülés testileg és lelkileg is sugárzik arról, aki felvette ezt a szentséget*. Persze előfordulhat, hogy a beteg már nincs öntudatánál, ekkor is érvényesen kapja meg a szentséget, és még ha kérdéses az is, hogy talán meghalt-e vagy él, ekkor is feltételesen a szentséget még kiszolgáltatjuk.

A szolgálat és a küldetés szentségei

Az egyházi rend

Az egyházi rend szentsége az utolsó vacsorán már megalakul, amikor Jézus azt mondja az apostoloknak, hogy: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” (*Lk 22,19*). Tehát megbízza, mintegy felszenteli őket, és később is a Szentlélek megadásával, meg a küldetéssel megerősíti mindezt. Tehát tudjuk, hogy az apostolok és utódaik, *a püspökök és a papok, akiket presbiternek nevez a Szentírás, továbbviszik azt a feladatot, ami hajdan a tizenkettő küldetése volt. Ez hármas, különleges feladatot jelent, minőségileg sajátos részesedést Krisztusnak magának és az Egyháznak a hármas küldetésében, a tanítói, a papi és a pásztori küldetésben.*

A II. Vatikáni Zsinat óta kifejezett és szép formában is szokás beszélni az összes hívők egyetemes papságáról. Ez is

igaz, valamennyien felelős tagjai vagyunk az Egyháznak, valamennyien részt veszünk az egész Egyház küldetésének gyakorlásában. De éppen a II. Vatikáni Zsinat tanítja különleges hangsúllyal, hogy *a szentségi papság és az egyetemes papság között nemcsak fokozatbeli, hanem lényegi különbség van, mert az egyházi rend Krisztus által rendelt külön szentség*. Ez a szentség éppúgy, mint a keresztség és a bérmálás *eltörölhetetlen jegyet hagy az ember lelkében*. Idő kellett ahhoz, amíg az Egyház ennek a szentségnek a pontos tartalmát elmélyítette és megfogalmazta. De már a kezdet kezdetén ott találjuk a püspököket és a presbitereket, akik átveszik az apostolok szolgálatát. És ott találjuk mellettük a „heteket”. Az Apostolok Cselekedeteinek könyvében azt a hét férfiút, akit arra rendelnek, hogy segítsenek a szegények szolgálatában, miközben az apostolok teljesen az ige hirdetésének szentelik magukat (*ApCsel 6,3–4*). A diakónátus is ott van az Újszövetség lapjain, az Újszövetség tanúbizonyossága mutatja, hogy ez is az egyházi rend szentségének fokozatai közé tartozik. Papságnak ugyan nem nevezük, hiszen Krisztus áldozatát még a diakónus a szentmise bemutatásával nem újíthatja meg, de segédkezik abban, és az Egyház nevében különleges módon veszi ki a részét például az igehirdetés szolgálatából is. Hiszen mondhatja a szentmisében a homíliát, és különleges kegyelmet kap az Egyház nevében való tanításra is.

Nem úgy kell az egyházi rend szentségének tartalmát vizsgálnunk csupán, hogy mik azok a tevékenységek, amelyeket a felszentelést el nem nyert ember érvényesen nem képes végezni. Ilyenek is vannak természetesen. Van *olyan szentség, amit csak a püspök tud feladni*. *Ilyen elsősorban maga az egyházi rend szentsége*. *Az egyházi rend tesz képessé bennünket a bérmálásra, az Eucharisztia végzésére, a szentségi feloldozásra is és a többi szentség kiszolgáltatásához vagy ünnepléséhez is* – majd meglátjuk a házasságnál – különleges küldetést és kegyelmet kapunk az egyházi rend szentségében.

De nemcsak ezek a tevékenységek tartoznak sajátosan a pap missziójához és szentségi feladatköréhez. Hanem bizony a tanítás, *az Egyház nevében való tanítás kegyelmi és szentségi karizmáját kapják meg a papok a felszentelésben.*

Menjünk el diakónusszentelésre, menjünk el papszentelésre, hallgassuk figyelemmel a szertartás szavait, és akkor meglátjuk, hogy milyen fontos kegyelmi küldetést ad át a püspök a kézfeltétel és a szentelő imádság által. Látni fogjuk, hogy ebben a tanításnak és a pásztori kormányzásnak is fontos része van. *A közösség vezetésére, nem azért, mert a pap a legjobb menedzser, nem azért, mert szükségképpen ő a legnagyobb vezéregyéniség a közösségen belül, hanem azért, mert a Krisztus nevében való pásztori szolgálatot a felszentelésben lényegileg különböző módon kapta meg, ezért sajátos felelőssége, sajátos küldetése van.* És milyen szép, hogy a II. Vatikáni Zsinat éppen a püspökszentelés kapcsán hangsúlyozza, hogy lehetőleg a segédpüspököket is ki kell nevezni általános helynöknek vagy püspöki helynöknek, hogy a kormányzásból is, ha nincs is saját egyházmegyéjük, próbálják meg az egész részegyházra kiterjedően kivenni a részüket. Ezzel is megélni, kifejezni mindannyiunk javára a kormányzati, a pásztori feladatból való sajátos szentségi részesülést.

Az egyházi rend szentsége konstitutív az Egyház számára. Az Eucharisziáról valljuk, hogy nélküle nincs Egyház, mert legteljesebben az Egyház éppen az eucharisztikus közösségben jelenik meg. És papság nélkül nincsen Eucharisztia, tehát *a papság is az Egyház teljes létéhez szükséges ajándék, amit Krisztus azért rendelt, hogy az idők végezetéig irgalmas szeretete a bűnbocsánatban és jelenléte az Eucharisziában fennmaradjon, hogy pásztorként ott álljanak az Ő nevében a felszentelt személyek a hívek közösségének élén. Nem valamiféle szociológiai szerep ez, hanem valódi, krisztusi, szentségi küldetés.* Ő maga mondja, hogy ne úgy legyen köztetek, mint ebben a világban, ahol a vezetők hatalmas-

kodnak, és uraknak képzelik magukat, hanem „aki az első akar lenni, az legyen mindenkinek a szolgája” (Mk 9,36). Ezért is olyan szép, hogy a pápa az Isten szolgáinak szolgája címet viseli és jelzi nevének aláírásakor is.

Az *egyházi rend* számos fokozatát különböztették meg a történelem során, de ezek közül csak *három* olyan van, amit *szentségi fokozatnak* nevezünk. A *diakonátus*, az *áldozópapság* és a *püspökség*. A többieket régen kisebb rendeknek nevezték, ma inkább szolgálatokról beszélünk. Kivételt képez az alszerpapság vagy szubdiakonátus rendje, mely nem volt „szentségi fokozat”, de nagyobb rendnek hívták. A latin Egyházban az akolitus és a lektor szolgálatát adjuk fel olyan férfiaknak, akik a közösségben vállalják ezeket a feladatokat, vagy akik a papságra készülve ezeket is gyakorolják, mielőtt a szentségi felszentelést elnyernék.

A házasság

Jól tudjuk azt, hogy II. János Pál pápa tanításában milyen nagy szerepet foglalt el a házasság, mert nagyon aktuális erről újra meg újra előadni az Egyház hitét. Ma, amikor sokan nem érzik a házasság fontosságát, úgy gondolják, hogy ez csak egyféle társadalmi forma, talán már nem is aktuális, akkor nekünk, keresztényeknek nagyon fontos, hogy gondoljunk a Teremtő tervére, hiszen maga Jézus azt mondja, hogy „kezdetben nem így volt, (tudniillik nem volt kezdetben válás) hanem az embert Isten férfinak és asszonynak teremtette, ők egymáshoz ragaszkodnak, amit Isten egybekötött, ember szét ne válassza” (Mt 19,6). A *felbonthatatlan házasság, egy férfinak és egy nőnek az egész életre szóló szövetsége és közössége az, aminek az eszményét, aminek az igazságát a II. Vatikáni Zsinat is olyan szépen és ünnepélyesen erősíti meg. Különösen a szövetség gondolatát emeli ki, az egész élet közösségét, szövetségét, ahogyan az Úr szövetséget kötött a választott néppel, szövetségét, amilyen Krisztus és az Egyház között fennáll.*

Szent és életre szóló és kizárólagos életszövetség a házasság, a mi hitünk szerint, még a nem keresztények között is, ha egyszer érvényesen megkötötték. De keresztények között szentségi rangja is van, mert két megkeresztelt ember igazi házasságban egymás számára Krisztust és az Egyházat jeleníti meg, azt a szeretetkapcsolatot, amely Krisztus és az Egyház között áll fenn. Ezért misztérium, ezért szakramentum, ezért szentség a keresztények közötti házasság. Magánál a megkeresztelt voltunknál fogva válik szentséggé. Nem feltétlenül szükséges valamilyen külön szándék például, hogy nem csupán házasságot kívánok kötni, de még szentséget is fel akarok venni.

Tudjuk azt, hogy az Egyház életében, az első századokban még nem volt külön egyházi házasságkötési szertartás, hanem a saját népük szokásai szerint kötötték meg a keresztények is a házasságot, de aztán, az évszázadok során egyre inkább kezdték kérni magukra az új házások a püspök vagy a pap áldását. Az idő haladtával pedig bevezette az Egyház a házasságkötés ünnepélyes szertartását is, majd a Trentói Zsinattal az érvényességhez írta már elő az egyházi házasságkötési formát, ha katolikusok között jön létre a házasság. Tehát az ordinárius vagy a plébános vagy az általa megbízott pap vagy diakónus előtt és két tanú jelenlétében kell megkötni a házasságot, ki kell jelenteni a házasságkötési szándékot a két félnek tudatosan és szabadon. Ez ma a házasságkötés úgynevezett kánoni formája, ami katolikusok számára az érvényességhez szükséges.

Ha pedig érvényes a házasság, akkor keresztények között szentség is. *Egymás számára* nemcsak a házasságkötés pillanatában, hanem egész együttélésük alatt a kegyelem és a megszentelődés forrásai a házastársak. Ezért tartjuk olyan szentnek a házasságot, és ezért valljuk örömmel, hogy a szentségi házasságra épülő keresztény család valami egészen különleges érték. Emberi értelemben is nagy érték a család, a családban való felnövekedés az ember legszebb,

legfontosabb természetes igényei közé tartozik. De a szentségi házasságra épülő családban az Isten népébe is szervezen belenövekszik az ember. Nem véletlenül mondja az Egyház, hogy a család, *a szentségi házasságon épülő család kis Egyház: Ecclesia domestica*, házi Egyház. Mert az Egyházba is mint keresztény közösségbe már szülei révén belekapcsolódik és belenő az ember. Csodálatos dolog ez, és akinek megadta a Gondviselés, hogy ilyen családban nőhetett fel, élete végéig hálás lehet érte.

A házasság szentségében maguk a felek a szentség kiszolgáltatói, ők azok, akik egymásnak kiszolgáltatják ezt a szentséget, a pap az Egyház nevében tanúsítja és az Egyház áldásával kíséri, erősíti meg a felek által kötött életszövetséget. A Teremtő Isten akarata tehát Krisztus műve alapján valóban a kegyelem rendjében is egészen különleges közösséget alapoz meg.

Ezért is van az, hogy mindig imádkozunk a keresztény családokért, a házastársakért, hogy Isten erőt, kitartást, szeretetet adjon nekik, hogy valóban a kegyelem közvetítői, Krisztus és az Egyház képviselői lehessenek egymás számára és mindannyiunk számára.

VIII. A keresztény erkölcs – élet a Szentlélekben

A keresztény erkölcs

A keresztény embernek, és minden embernek hivatása van. Hivatásunk pedig azt jelenti, hogy „élet a Szentlélekben”.

Az első előfeltétel és egyben a hivatásunknak a nagyon tömör megfogalmazása az az állítás, hogy *az emberi személynek méltósága van*. Maga a személy fogalma is a kereszténység korában jött létre a nyugati kultúrában, a nagy krisztológiai és szentháromságtani viták hevében alakult ki az a személyfogalom, amit mindmáig a nyugati világ használ.

Az emberi személyről, erről a személyről állítjuk, hogy méltósága van. Tehát nem puszta eszköz, nem puszta dolog, hanem *önmagáért tiszteletre méltó*. Miért? Minek köszönhetjük ezt a nagy méltóságot, amikor halandó emberek vagyunk? Erre a választ a Bibliából kapjuk meg. Mégpedig magából a teremtéstörténetből, ahol azt olvassuk, hogy Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette (*Ter 1,26*). Tehát a zsidó-keresztény kultúrában *az emberi személy azért nyer méltóságot, mert Isten képmását fedezzük fel benne*.

Ez az *istenképesség több konkrét következménnyel jár*: egyrészt hisszük és valljuk, hogy az ember halhatatlanságra hivatott, vagy más szóval halhatatlan lelke van; másrészt tudjuk azt, hogy az ember értelemmel és szabad akaratral rendelkezik. Ez a *három kritérium: az értelem, az akarat szabadsága és a halhatatlan lélek* az embert méltósággal ruházza fel, mert Isten képét tükrözi és sugározza.

Mindez azt is jelenti, hogy *Istenre vagyunk rendelve*, hogy természetünknel fogva ráirányulunk – ahogyan Szent Ágoston mondja olyan klasszikusan: „Nyugtalan a mi szívünk, amíg Benned meg nem nyugszik.” Tehát *nem tudunk igazán önmagunk lenni, amíg Istenhez el nem találunk*.

Úgy is mondjuk ezt – és ezzel áttérünk *az erkölcstan egyik központi fogalmára, magára a boldogságra* – hogy az emberben vágy él a boldogság iránt. Ez a vágy nem pusztán természetes ösztön, hiszen nem csupán földi örömekre vágyunk. *Az örök boldogság az ember hivatása.* Hogyan érhetjük el ezt a hivatásunkat? Nyilván, ha túlmutat a saját erőnkön, ha túlmutat a földi életünkön, akkor pusztán önerőből nem érhetjük el az örök boldogságot. Valljuk, hogy Isten kegyelme, Isten ajándéka az örök boldogság, az isteni élet részesévé Ő maga tehet bennünket. Egyébként a boldogság felé vezető utat itt a földön, Jézus Krisztus tanításában gyönyörűen leírja. Az evangéliumokban a jézusi boldogságmondások jelölik ki ezt az utat, talán a legklasszikusabb összefoglalása ennek a nyolc boldogság (*Mt 5,3–11*). De ha megfigyeljük ezt a nyolc boldogságot, akkor mindegyik végén valami olyan ígéret rejlik, ami az örökkévalóságra mutat. Tehát *nem ezen a földön teljesedik be az ember boldogsága, hanem örök boldogságra vagyunk hivatva.*

Hogyan indulunk el a boldogság felé? Krisztus kegyelmének segítségével, amely működik minden emberben, aki helyes lelkiismeretét követve keresi és szereti az igazat, a jót és kerüli a rosszat. A boldogságok megjelölik a hiteles keresztény életet, és megmutatják a végső célt, az örök boldogságot.

Az emberben vele született vágy él a boldogságra. Isten ültette belénk, csak Ő tudja teljesen betölteni.

Mi az örök boldogság? A teológia klasszikusan úgy mondja, hogy *Isten boldogító színelátása*, a híres *visio beatifica*. Színelátás *az örök életben*, ahol a „látás” gyöngye hasonlat csupán arra a *szeretetkapcsolatra*, amely az embert az örökkévalóságban Istenhez fűzi. De úgy is mondhatnánk, hogy az örök boldogságban az isteni természet részesei leszünk. Így olvassuk ezt Szent Péter apostol második levelében (1,4). Krisztus dicsősége fog ragyogni rajtunk, *belekapcsolódunk a Szentháromság élet- és szeretetközösségébe.*

Látjuk, hogy ez a fajta örök boldogság nyilvánvalóan meghaladja az emberi erőket. Isten természetfölötti és ingyenes ajándéka. A hozzá vezető úton is a kegyelem – amiről majd még szólunk – szintén isteni ajándékként segít bennünket.

Ez a cél, az örök boldogság mint cél eligazít bennünket a földi erkölcsi döntéseinkben is, arra indít minket, hogy Istent mindennél jobban szeressük. Ahogyan a Második Törvénykönyvben olvassuk: „Szeresd Uradat, Istenedet, teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből!” (MTörv 6,5). Jézus is a főparancsban ezt tűzi első kötelességül követői elé (Mt 22,36–39).

De hát nem automatikus ez a szeretet, *nem automatikus a boldogság felé való utunk*, hiszen az ember szabad. A szabadság Istentől adott képesség és ajándék számunkra, választani tudunk, *el tudjuk dönteni, hogy tegyünk vagy ne tegyünk valamit*, magunk választotta cselekedeteket végezhetünk. Ezért az igazi emberi cselekedet, amiben az ember méltósága valósul meg, az úgynevezett *actus humanus*, mindig tudatos és szabad cselekedet. Az emberi cselekedet tökéletessége, ha Istenre törekszik, a legfőbb jóra, ha Őrá irányul, akkor vezet minket az emberi cselekedet, az emberi döntés az örök boldogság felé. De ebben a *szabadságban benne rejlik a rossz választásának a lehetősége is*. Tehát a szabadság és a bűn lehetősége szorosan összefügg egymással. Igen, a szabadság felelőssé teszi az embert a tetteiért. Tehát minden olyan emberkép, minden olyan felfogás, amely azt mondja, hogy az ember determinált lény, hogy az embernek nincs igazi szabadsága, mert a körülmények, az öröklött adottságai, a történelmi helyzet teljes mértékben meghatározzák minden tettét és reakcióját, az ilyen elgondolások lebecsülik az embert, és egyben eltörlik a felelősségét. Ha nincs szabadságunk, akkor nem is lehetünk felelősök azért, amit teszünk. Ehhez képest a *keresztény ember azt vallja, hogy a szabadság az emberi méltóság része, és ezt a*

szabadságot ugyan csorbíthatják, csökkenthetik a külső körülmények, de teljesen nem fosztanak meg tőle.

Milyen körülmények csorbíthatják? Például a kényszer, a félelem, a tudatlanság, a tévedés, akár a figyelmetlenség, az emberi szenvedélyek.

Ez a szabadság nem abszolút. Ez a szabadság nem tartalom nélküli, mint ahogy manapság sokan érzik és gondolják. Mert ennek *a szabadságnak célja van. Az a célja, hogy szabadon teljesítsük Isten akaratát, szabadon törekedjünk a Vele való találkozásra, tehát szabadon tegyük a jót.* Ez az igazi célja. Éppen ezért az ember *szabad döntéseinek bizony korlátot szabhat a közjó, a közrend és mások szabadságának tiszteletben tartása.*

A társadalomnak joga van arra, hogy védje önmagát a szabadság gyakorlása során a túlzottan nagy visszaélésektől. Hiszen az ember esendő, az ősbűn csorbítja a szabadságunkat, ahogyan a régi katekizmusban mondtuk: „Az eredeti bűn következtében az ember értelme elhomályosult és akarata rosszra hajló lett.” Tehát hajlamosak vagyunk arra, hogy a szabadságunkkal visszaéljünk. És a sorozatosan elkövetett, szokássá vált bűnök is gyengítik az ember szabadságát, és az ember életformáját a szabad döntések helyett a sodródás állapotává teszik.

Ki az, aki megszabadít bennünket a bűnök, a rossz szokások, a körülmények terhétől? Maga *Krisztus tud a bűn rablásából megszabadítani*, és ezért Ő az, akinek a személyes kegyelme és segítsége a szabadságunk kibontakozásának az alapja és a záloga.

Az emberi cselekedet erkölcsi minőségének tehát vannak kritériumai. Az előbbieken alapján elég világos, hogy nem közömbös a cselekedet tárgya, tehát az a tényállás, amit az ember a tetteivel megvalósít. *Igenis vannak objektíven rossz, és objektíven jó cselekedetek, tettek, tényállások.* A második fontos elem az ember szándéka. Minősítik persze a cselekedetet a körülmények és a következmények is, de hát ezek

vagy magát a tényállást, a cselekedet tárgyát teszik igen sajátossá, vagy pedig a szándékunkat tudják különlegesen befolyásolni. Például a félelem vagy a kényszer csökkenti – nyilván – az ember szabadságát.

Mikor jó erkölcsileg egy emberi cselekedet? *Jó a cselekedet, ha jó a tárgya, ha jó a célja, és megfelel a körülményeinek.* Igen, ha maga a cselekedet objektív tárgya rossz, akkor hiába a jó szándék, ebből nem lehet erkölcsileg jó, erkölcsileg értékes cselekedet. Ha tetszik – *a jó cél nem szentesíti a bűnös eszközt.* De persze *a rossz cél is rosszá teszi a cselekedetet,* önmagában közömbös vagy akár jó dolgot is tehetünk ártó szándékkal, rossz szándékkal, és akkor számunkra ez nem jó, hanem éppen bűnös cselekedet lesz. A körülmények általában növelik vagy csökkentik az ember felelősségét, aszerint ahogyan szabadságát befolyásolni tudják. Egyet világosan kell látnunk, és le kell szögeznünk, hiszen újra és újra adódnak határhelyzetek az ember életében: *mindig tilos, akár életünk árán is, mégpedig a tárgya miatt, a tiltó isteni törvény áthágása. Tehát a káromkodás, a gyilkosság, a házasságtörés olyan bűnök, amelyek tiltó, súlyos, objektív isteni törvényt hágnak át. Ezeket a pusztán jó szándék vagy szokás nem igazolhatja.*

Mi az, ami bennünket az erkölcsi élet világában eligazít? Keresztény hagyományunk *lelkiismeretnek* nevezi ezt az iránytűt. Értelmi ítélet ez, amely felhív arra, hogy tegyük a jót és kerüljük a rosszat. Adott élethelyzetekben a lelkiismeret megszólal, jónak minősít valamit, rossznak minősít valamit. Tehát úgy is mondhatjuk, hogy *cselekvésünk közvetlen szabálya, közvetlen normája a lelkiismeret.* Igen ám, de a lelkiismeret nem üres, nem semmilyen más szabályhoz nem igazodó érzék bennünk, hanem a lelkiismeret lehet helyes vagy helytelen. *A lelkiismeret felett objektív normák és szabályok állnak.* A dolgoknak a tárgya, az értéke, az erkölcsi minősége – ahogy az előbb említettük – a cselekedet tárgya, és azután maga az isteni törvény. Az isteni törvény, amely

eligazít bennünket, amely benne van a világ szerkezetében, benne van az emberi természetben, és amelyet a kinyilatkoztató Isten szavából még pontosabban és teljesebben megismerünk. A lelkiismeretünk nem valami szubjektív vélekedés vagy érzés csupán, amit minden más fölé helyezhetnénk, hanem *kötelességünk, hogy a lelkiismeretünk jól informált legyen*, tehát, hogy keressük az objektív jót, keressük az Isten törvényét és akaratát, és ahhoz igazítsuk a lelkiismeretünket. Úgy szokás ezt mondani, hogy a lelkiismeret nevelése a keresztény ember kötelessége. Tehát lehet, hogy valaki azért is felelős, mert téves a lelkiismerete.

Szoktunk beszélni a keresztény erkölcs világában erényekről is. *Az erény a jó cselekvésre való állapotszerű és tartós készség*. Az erények világában szokás tisztán *emberi erényekről* is beszélni, ezeknek egy klasszikus, még az ókori filozófiára visszamenő sorozata *lehet a négy sarkalatos erény például, az okosság, az igazságosság, a mértékletesség és a lelkierő*. Ezek olyan tulajdonságok, melyek minden ember életében, még a világnézetétől függetlenül is, értéket jelentenek, és ha ezeket elsajátítja, akkor kivívja a tiszteletünket.

De hát ismerünk mi *teológiai erényeket* is. Olyan erényeket, amelyek céljuk, eredetük, tárgyuk szerint magára *Istenre irányulnak*. Tehát nem pusztán az emberi, hétköznapi életet jellemzik, hanem közvetlenül annál magasabbra tekintenek.

És akkor beszélhetünk arról, hogy a megszentelő kegyelemmel *belénk öntött erényeket* is kapunk. Mondhatjuk azt is, hogy a Szentlélek bennünk lakása eredményez bennünk erényeket is. Elsősorban *a hitet, a reményt és a szeretetet szokás az isteni erények vagy természetfeletti erények vagy teológiai erények sorában megemlíteni*. Vannak azért nekünk a Szentírásban más erény-katalógusaink is, amelyek ebbe a teológiai erénysorozatba tartozhatnak. Például az Ószövetségben, amikor a *Szentlélek ajándékairól* (Iz 11,2) olvasunk, akkor *a bölcsesség, az értelem, a tanács, a tudomány, a jám-*

borság, az istenfélelem és a lelkielő úgy jelenik meg, mint nem pusztán emberi jó tulajdonságok, nem pusztán egy szilárd jellem adottságai, hanem olyan jellemvonások, amelyek Istenre irányulnak, amelyek az Istentől adott küldetésünk teljesítését segítik. Nem véletlen, hogy ezeknek az ajándékoknak a felsorolását még a bérálás szertartásába is belefoglalja az Egyház, hiszen hiszünk abban, hogy a Szentlélek különleges ajándékként kapja meg őket az ember.

De az Újszövetségben is olvasunk például a Lélek gyümölcseiről, a Galatákhoz (5,22–23) írt levélben, *a szeretet, az öröm, a békesség, a hűség, a jóság, a szelídség, a szerénység, a tisztaság, olyan erények, amelyeket Szent Pál magának a Szentléleknek tulajdonít.*

Ha már az erényekről szóltunk, szólnunk kell a bűnről is. *A bűn pedig olyan szó, cselekedet vagy szándék, amely ellenkezik az örök törvénnyel.* Így határozza ezt meg Szent Ágoston. Úgy is mondhatnánk, hogy Isten megsértése, engedetlenség Isten parancsának, Isten szeretetének. Fontos dolog, hogy az Istennel való személyes kapcsolatunkra vonatkozik. Nem pusztán egy mechanikus hiba, nem pusztán egy tévedés, nem pusztán az e világi dolgokban elkövetett valamiféle helytelen vagy szabálytalan cselekedet, hanem az ember és az Isten viszonyára vonatkozik. Ez adja meg a súlyát, és egyben ez adja meg a reményt is, hogy ha *elismerjük a bűnt*, ez nem jelent önmegsemmisítést, ez nem jelent megsemmisítő elutasítást a bűnös ember felé, hanem reménységet jelent és a nevelődés, *a javulás útját nyitja meg.* Miért is? Azért, mert a bűn egyrészt megsérti Istent, ha egyszer az Ő szeretetével szemben engedetlenség vagyunk, azzal Őt személyesen sértjük, másrészt megsebz a mi magunk emberi természetét is, hiszen a rendeltetésünktől térünk el vele, és megsebz az emberek közötti szolidaritást is. Ha tetszik – más embereket, az emberi társadalmat is sérti, károsítja az emberi bűn.

Sokféle bűn van, lehet tárgyak szerint felosztani őket, lehet azok szerint az erények szerint, amelyekkel ellenkez-

nek, vagy lehet akár az isteni parancsok szerint megkülönböztetni, hogy melyik parancsot sérti meg egy-egy bűnnel az ember. Mindenképpen igaz azonban, hogy *a bűn Isten ellen, magunk ellen és mások ellen irányul*. Az is igaz, amit egyébként minden szentmise elején a bűnbánati imádságban mondunk, hogy: „*gondolattal, szóval, cselekedettel és mulasztással*” is lehet bűnt elkövetni. Tehát bizony a mulasztás is, ha tudva és akarva mulasztjuk el a jót, amit kötelességünk volna megtenni, ez is bűnnek számíthat.

Van aztán még egy különbségtétel, ami a gyakorlatban nagyon jelentős a számunkra. *Az Egyház megkülönböztet halálos és bocsánatos bűnt*. A halálos bűn másik neve: súlyos bűn. Ne tévesszük össze az újabb erkölcteológiában megjelent halált hozó bűn fogalmával, amely egyébként bibliai eredetű, de azt jelentené, hogy olyan gyökeres szembefordulás az isteni akarattal, ami az életünk egész irányát meghatározza, mégpedig tartósan. Tehát például a hit tudatos elvetése. Nemcsak ezek a bűnök számítanak *halálos bűnnek, hanem halálos bűnnek számít minden olyan bűnös emberi cselekedet, amellyel súlyos dologban, teljesen tudva és akarva nem engedelmességek Isten parancsának*. Tehát egyrészt súlyos tárgyra van szükség, másrészt pedig teljes vagy nagymértékű tudatosságra és szándékosságra.

A halálos bűn következménye, hogy elveszítjük a megszentelő kegyelmet. Ez azt jelenti, hogy azt a megigazulást, amit a keresetségben nyertünk, az istengyermekségnek azt a teljességét elveszítjük a halálos bűnnel. De nem reménytelenül veszítjük el, Isten irgalma a keresztény embert is, a súlyos bűnt elkövető keresztény embert is visszavárja. Gyönyörű a tékozló fiú története (*Lk 15,13 kk*), amely nemcsak az életnek az egyszeri megtérésére vonatkozik, hanem minden igazi emberi bűnbánatra.

A keresetség szentségén kívül a bűnbánat szentsége is eltörli a bűnöket, sőt, tudjuk, hogy rendkívüli esetben a tökéletes bánat útján is megszabadulhatunk a súlyos bűnöktől.

Ismerünk azután **bocsánatos bűnöket** is. Ezekben az esetekben általában **magá a tárgy kevésbé jelentős**, tehát kis dologban sértjük meg Isten törvényét, illetve **nem teljesen szándékosan**, nem teljesen tudatosan tesszük a rosszat. Ilyen esetekben is lehet értelme és haszna annak, ha szentségi gyónásban megvalljuk ezeket a bűneinket, mert lehetővé tesszük például a gyóntató számára a lelki vezetést, lemérjük a saját fejlődésünket, vagy akár a saját visszafejlődésünket az élet egy-egy területén, és Isten elé helyezzük, igazi bűnbánattal ezeket a tetteinket is.

Biztos az, hogy *a bűn* nemcsak egyedi cselekedet, hanem *szokássá is válhat*. És ezek a **rossz szokások néha főbűnök néven is szerepelnek**. Tehát amikor a régi hitoktatás felsorolta és most újra felsoroljuk **a hét főbűnt**, akkor gondoljunk arra, hogy ilyen megrögzött bűnös szokásokról van itt szó. Azt mondja a hagyományunk, **hogy a kevélység, a fősvenység, a bujaság, az irigység, a torkosság, a harag, a jóra való restség** ilyen főbűnöknek számítanak, és bizony, ha az ember hozzászokott ezekhez, akkor nagyon nehéz kikászálódni belőlük.

Még egy dologról meg kell itt emlékeznünk, ez pedig manapság megint gyakran előkerül a teológusok gondolatvilágában: *a strukturális bűn kérdése*, a bűn szerkezete a társadalomban. Latin-amerikai szerzők vetették fel ezt először, de való igaz, hogy lehet olyan társadalom, ahol az igazságtalanság, a kegyetlenség, az elnyomás, a korrupció, különböző nagyon súlyos, *emberileg bűnös magatartások szinte törvénnyé válnak*. Szinte az élet mindennapi velejárói lesznek, és bizony az egyes személy gyöngé ahhoz, hogy az egész társadalmat megváltoztassa. Mégsem ringathatjuk magunkat abban az illúzióban, hogy egy erőszakos változás a társadalomban majd jó váteszi, majd a strukturális bűnöket lerombolva, szentté teszi a társadalmat. Hanem igenis *az ember személyes megtéréssel kell kezdeni a strukturális bűnökkel szemben is a megjavulást és a megújulást*.

Biztos az, hogy nagy terhet jelentenek az ilyenfajta struktúrák egyén és közösség életében, biztos az, hogy objektív romboló hatásuk igen súlyos. És mégis, ebben az esetben is van remény. A keresztény ember nem mondja azt egyetlen emberi közösségre sem, hogy annak a sorsa már reménytelen. *Isten egyéneken és közösségeken is segíteni akar, de az első lépés mindig a saját megtérésünk kell, hogy legyen.* Ehhez kell szerénység, ehhez kell bátorság, ehhez kell sokszor, hogy le tudjunk mondani bizonyos előnyökről, amelyeket csak az általunk bűnösnek tudott struktúrákhoz való alkalmazkodással lehetne elérni. De hát keresztény nemzedékek jártak előttünk, akik példát adtak arra, hogy függetlenedhet az ember a környezet bizonyos rossz szokásaitól, akár úgy is, hogy prófétai módon eltérő életet él, ehhez Isten kegyelme segítséget ad számunkra.

Ha bűnről és erényről szóltunk, szólnunk kell most már a törvényről is. Hiszen azt mondtuk: Isten parancsának, Isten szeretetének a megsértése, áthágása a bűn.

Miféle törvények ezek? Nyilván nem olyanok, mint az emberi törvény, amit egy emberi testület – mondjuk – többségi határozattal megszavaz, utána megfelelő formában kihirdetnek. Hanem bizony *létezik természetes erkölcsi törvény, amely a teremtett világ szerkezetében, az emberi természetben adva van.* Vannak olyan szükségletek, vannak olyan irányulások az emberben, amelyek meghatározzák azt, hogy mi a jó az embernek. Nekünk az a kötelességünk, hogy *amit magunknak nem kívánunk, azt ne tegyünk másnak sem.* Tehát meg kell gondolnunk, hogy mi magunknak mit is kívánunk igazán. Mit is tartunk igazán jónak? Ehhez a teremtett természetünket és a világot kell őszintén és teljesen tanulmányozni. És a természetes erkölcs törvényei, hitünk szerint minden emberben ott élnek, ezért tanítja Szent Pál apostol, hogy a pogányok is felelősek az Isten előtt, hiszen ők is „szívükbe írva hordozzák” Isten alapvető törvényét (*Róm 2,15*).

De hát a kinyilatkoztatás óta, az ószövetségi kinyilatkoztatás óta és az Újszövetségben kiteljesedő isteni kinyilatkoztatás óta, mi más törvényeket is ismerünk, pontosabban ismerjük, az isteni önközlés világosságánál ismerjük az Ő akaratát. Beszélünk ezért úgynevezett tételes isteni törvényekről is, vagy pozitív isteni törvényekről, amelyeket a kinyilatkoztatásból ismerhetünk meg. A kinyilatkoztatást pedig – tudjuk – a Szentírás és a szenthagyomány közvetíti számunkra az egyházi Tanítóhivatal fényénél. Ezért olyan fontos, hogy az Apostoli Szentszéket, a pápai tanítást, szóval az *egyházi Tanítóhivatal megnyilatkozásait – például az erkölcsi élet kérdéseiben – kísérik figyelemmel, vegyük komolyan, hiszen Isten akaratát, Isten szándékát közvetítik számunkra, az adott kor körülményei között.*

Az isteni vagy természetes törvények megtartását, nem csak a saját erőnkől kell vállalnunk, mert Isten kegyelmet ad hozzá, kegyelmet, természetfeletti segítséget, amely megerősít minket. Nemcsak megszentelő kegyelem van, amelyik a bűnt eltörli, és megigazult állapotba hoz minket, hanem *van segítő kegyelem is, amely éleslátást ad, amely erőt ad ahhoz, hogy Isten akarata szerint éljünk, szeretetben közeledjünk Hozzá, és így elérjük azt az örök boldogságot, ami az ember Isten rendelte hivatása.*

IX. A tízparancsolat

I. rész – Az istenszeretetet előíró parancsok

A tízparancsolat

Először is vessünk egy pillantást magára a szövegre. Miért is mondjuk mi, hogy „tízparancsolat”? *Honnan ismerjük mi ezeket a parancsokat? Megtaláljuk* először is a *Kivonulás könyvében* (20,2–17), a Sinai-hegyről szóló jelenetben, de *megtaláljuk a Második Törvénykönyvben* az úgynevezett *Deuteronomiumban* (5,6–21) is rövidebb formában leírva. Végezetül pedig az Egyház katekézise minden időben tanította a tízparancsolatot, talán még egy kicsit rövidebb formában, mint ahogyan az Ószövetségben áll. Ennek a három változatnak mindegyike úgy kezdődik, hogy: „Én vagyok az Úr, a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptomból, a szolgaság házából” (*Kiv 20,2; MTörv 5,6*), illetve a katolikus változatban: „Én vagyok a te Urad, Istened.” Tehát mindazok a parancsok, amelyek ezután következnek, nem pusztán *azért köteleznek bennünket*, mert okos dolgokat ajánlanak. Nem pusztán *azért*, mert nyugodtan élhetnek az emberek együtt, ha megtartják őket, hanem *azért, mert Isten kéri*, Isten kívánja tőlünk, az Isten, *aki szeret bennünket*, aki meg akar minket szabadítani, mint ahogy megszabadította a választott népet a történelem során.

Ezek között a parancsok között – tudjuk – mindjárt első helyen áll, hogy: „Uradat, Istenedet imádd és csak neki szolgálj!” Úgy is fogalmazza ezt az Ószövetség, hogy „rajtam kívül más istened ne legyen” (*Kiv 20,3; MTörv 5,7*).

A második parancs azután az isteni Név tiszteletére szólít fel, ma így mondjuk: „Isten nevét hiába ne vedd!” (*MTörv 5,11; Kiv 20,7*)

A harmadik: „Az Úr napját szenteld meg!” (*MTörv 5,12 kk; Kiv 20,8 kk*) Tudjuk, az eredeti, ószövetségi szövegben kifejezetten a szombatról volt szó – de erre majd még a parancsok magyarázata során visszatérünk.

„Atyádat és anyádat tiszteljed, hogy hosszú életű légy a földön” – mondja a Szentírás (*Kiv 20,12; MTörv 5,16*).

„Ne ölj!” (*Kiv 20,13; MTörv17*)

„Ne paráználkoddj!” „Házasságot ne törj!” (*Kiv 20,14; MTörv 5,18*)

„Ne lopj!” (*Kiv 20,15; MTörv 5,19*)

„Hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen!” (*Kiv 20,16; MTörv 5,20*)

„Felebarátod feleségét ne kívánd!” (*Kiv 20,17; MTörv 5,21*)

A tizedik parancs pedig felsorolja az ószövetségi változatban azokat a javakat, melyeket az akkori ember el tudott kívánni a szomszédjától: a házát, a szamarát, az ökrét és másféle jószágát. Ma így mondanánk: más tulajdonát ne kívánd!

Jézus parancsai hogyan viszonyulnak a tízparancshoz? Először is Ő maga *tiszteletben tartja a tízparancsot*, mert amikor a gazdag ifjú megkérdezi Tőle, hogy: „Mit cselekedjem, hogy elnyerjem az örök életet?” – akkor az első válasza az, hogy: „Tartsd meg a parancsokat” (*Mt 19,16 kk*). Tehát Jézus nekünk is mondja, mint a gazdag ifjúnak, hogy tartsuk meg a parancsokat, tartsuk meg a tízparancsolatot. De azután, a gazdag ifjú tovább firtatja, ha „tökéletes akar lenni”, mit tegyen még, hiszen ezt megtartotta kora ifjúsága óta. És Jézus azt válaszolja neki, hogy: „Akkor jöjj és kövess engem!” (*Mt 19,21*) Tehát *ez a keresztény életeszmény, ez a keresztény erkölcs lényege, megtartani a parancsokat és követni Jézust* személy szerint. Mert az Ő példájában van minden parancs magyarázata és minden életeszmény teljessége. Ő maga a törvény beteljesítője (*Mt 5,17*). Egyébként a *főparancsban* (*Mt 22,36–40*) is, ha megfigyeljük Jézus választát, ugyanerre az eredményre jutunk. Mert mit kérdeznek az írástudók Tőle, talán provokáló szándékkal is? „Mester, melyik a legfőbb parancs a törvényben?” És Ő nem kezdi el a 613 micvát felsorolni, nem kezd el rangsort felállítani közülük, hanem azt mondja: „*Szeresd Uradat, Istenedet teljes*

szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből” ahogyan ezt minden vallásos ember akkoriban elimádkozta, hiszen a *Smá Jiszrael* imádsága (MTörv 6,4 kk) pontosan ezt tartalmazza. De hozzáfűzi: „A második hasonló ehhez, *szerezd felebarátodat, mint önmagadat*. Ezen függ, ebben van összefoglalva az egész törvény és próféták” (Mt 22,36–40; Lev 19,18).

Így beszél Jézus, és ugyanez jelenik meg a szemünk előtt akkor is, ha a tízparancsolat ábrázolására tekintünk. Hiszen tudjuk jól, hogy a tízparancsolatot két kőtábla formájában szokás ábrázolni. A két táblán gyakran, nem egyforma hosszúságú szöveg áll, hanem az első táblán három, a másodikon pedig hét parancsolat. Miért is? Mert az első három közvetlenül azt bontja ki, hogy mit jelent: „Szeresd Uradat, Istenedet.” A másik hét pedig azzal foglalkozik, hogy mit kíván tőlünk, ha a felebarátunkat úgy akarjuk szeretni, mint saját magunkat. Tehát a tízparancsolat valóban benne rejlik a jézusi főparancsban.

Tízparancsolat? Vagy tíz ige? *Decalogus* (Kiv 34,28), ahogyan a latin mondja? A szövetség fényében értendő ez a tíz ige. Isten tudtul adja az Ő akaratát a választott népének. Erről szól a Sínai-hegyi történet (Kiv 19,20 kk), és ennek megtartása a szövetség záloga. A hála magatartása, amivel a nép, Isten népe, az egész emberiség tartozik az Isten iránt. Tehát a *tízparancs megtartása az Istenhez való tartozásunk kifejezése*. Nem valami külső, nem valami személytelen előírások ezek, hanem az Iránta való személyes hála és szeretet kötelez bennünket.

Isten szeretetének parancsait Mózes által adta. Tudjuk jól, az első három az istenszeretetre, a második hét az emberszeretetre vonatkozik. De az emberszeretetet is nem pusztán humanizmusból kötelez bennünket, hanem Isten kedvéért, Isten iránti viszonzszeretetből. Ezért is szentebb számunkra az ember, mint amennyi önmagában látszik. Hiszen Isten kedvéért vagyunk kötelesek szeretni őt, nem azért,

mintha minden ember kiérdemelné, mintha minden ember olyan jó lenne hozzánk, hogy hálával tartoznánk neki.

Igen, szabadság volt a szövetség előzménye, Isten szabaddító tette, de szabadság az is, amit a tízparancsolat megtartóinak Isten ígér. Szabadság a bűn rabságából, lehetőség arra, hogy az Istentől ajándékozott értelmünket és szabad akaratunkat jól használjuk fel, hogy boldogok lehessünk.

Mi a tízparancsolat jelentősége az Egyház életében? Nagy és érdekes kérdés. Jézus tanítása alapján eleve tudhatjuk, hogy az Egyház nem vetette el a tízparancsolatot, nem mondta azt, hogy érvényét veszítette Jézus megváltói műve után. Hanem éppenséggel az első keresztény nemzedéknek vagy nemzedékeknek a nagy vitái során, amikor arról volt szó, hogy az ószövetségi törvény parancsai mennyire kötelezőek a keresztények számára – hiszen ez volt a nagy probléma – akkor Szent Pállal vallották, hogy „Krisztus felszabadított minket a Törvény betűinek rabságából” (*Gal 3,13; Ef 2,15; Róm 7,6; 2Kor 3,6*), de mégis, a tízparancs továbbra is kötelező számunkra. Ha tetszik – a *Didascalia* a kétszázas évek elején azt mondja: „Az ószövetségi parancsolatok és előírások nagyrészt érvényüket veszítették, de a tízparancs és néhány alapvető erkölcsi előírás továbbra is hatályban marad.” Ez a kereszténység meggyőződése mind a mai napig. Ezért van az, hogy az Ószövetség számos rituális előírását nem érezzük kötelezőnek a magunk számára, de Isten tízparancsolatát teljes egészében követendőnek tartjuk.

Egyébként *a tízparancsolatból nem lehet válogatni, szerves egységet képez ez a tíz ige, együttesen rajzolja meg az élet eszményét.* Nem lehet azt mondani, hogy az egyiket vállalom, a másikat nem vállalom. Aki csak az egyiket is megsérti, megsérti a törvényt, megsérti az Istenhez fűződő szeretet szövetségét.

A tízparancsolat súlyosan kötelez bennünket. Mindegyik tartalmaz olyan kötelezettségeket, amelyeket ha megsértünk – mondjuk mai szóval –, bizony halálos bűnt követünk

el, elveszíthetjük a kegyelem állapotát. Az ember alapvető kötelezettségei azok, amelyek a tíz igében, kinyilatkoztatott fényben jelennek meg.

De ha így van ez, ha ilyen súlyos ez a kötelezettség, akkor bizonyára nem kíván tőlünk lehetetlent az Isten. Tehát lehetséges is megtartani a tízparancsot, persze valljuk, hogy természetünk rosszra hajló lett, akaratunk rosszra hajló lett az áteredő bűn óta. De mégis, Krisztus képessé tesz rá, a Szentlélek ajándékát kapjuk már a keresztségben, és Krisztus kegyelme végigkíséri az életünket. Tehát nem lehetetlen, ha nem is emberi erővel, Isten segítségével igenis meg tudjuk tartani ezeket a parancsokat, és szeretetben viszonzni tudjuk Isten irántunk való szeretetét.

Az istenszeretet három nagy parancsa

Az első: „Én vagyok a te Urad, Istened” (Kiv 20,2). „Uradat, Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!”

Igen, természetfeletti teológiai erényeket kíván ez a parancs. Ezt kell gyakorolni, ha igazán teljesíteni akarjuk az első parancsot, mert *kívánja az Istenbe vetett hitet, az Istenben való reménykedést és az Isten iránti szeretetet*. Az ellenkezője lehet a közömbösség, sőt, lehet az Isten gyűlölete is, lehet az emberi gőg. És természetesen az „Uradat, Istenedet imádd, és csak neki szolgálj”, csak őt tiszteld vallásos kultusszal, igen nagy erkölcsi kötelezettség. Kötelezettség, hogy keressük az igaz Istent és a rá vonatkozó igazságot. Mert különben hogy tudnánk Őt imádni? Amit felismerünk Róla, azt kötelesek vagyunk követni is. Igen, kötelesek vagyunk elfogadni, és hűségesen megőrizni.

A keresés helyes magatartás, de nem az az ember hivatása és sorsa, hogy örökösen keresgéljen, manapság igen nagy kísértés ez, de nem új kísértés. Már *Tertullianus* ír róla a II. század végén, amikor a gnóosztikusokkal vitatkozva azt

mondja: „Krisztus arra szólított bennünket, hogy keressünk, de azt is mondta, hogy »aki keres, az talál és a zörgetőnek (Mt 7,7) ajtó nyílik«”. Tehát addig keressük az igaz Istenről szóló igazságot, amíg meg nem találjuk. Utána már nem az a dolgunk, hogy tovább keressünk, hanem az, hogy ragaszkodjunk hozzá, és aszerint igazítsuk az életünket. Hiteles tiszteletet, imádást kell megadnunk az igaz Istennek. Az emberi méltóság azt kívánja, hogy ez az imádás, hogy az igaz Isten elfogadása szabad emberi cselekedet legyen. Vagyis lelkiismerete ellenére kényszeríteni erre senkit sem szabad, de akadályozni sem szabad az igaz vallás gyakorlását. A vallásszabadság igazi és helyes tartalma ott rejlik az első parancsolat gazdagságában. A kultusz és a vallási tevékenység gyakorlását a közrend keretei között lehetővé kell tenni, nyilvánosan és magánkörben, egyénileg és közösségi-
leg egyaránt.

De ott olvassuk az első parancsban azt is, hogy „*csak neki szolgálj!*” Másnak vallási tisztelet szolgálatával nem tartozunk, sőt, nem is szabad ilyenben részesítenünk mást, mint az egy igaz Istent. Tehát ellenkezik az első parancssal a bálványimádás. Bálványimádás a szó legteljesebb értelmében, bármilyen teremtmény imádata, pénz, hatalom vagy akár démonok istenítése és imádása. Ellenkezik vele a babona is, hiszen eltér az igaz Istennek járó kultusztól.

Manapság megint nagy divat lett azt mondani, hogy minden vallás egyenértékű, bármilyen hiedelem egyforma, fő az, hogy valaki őszintén kövesse. De mi tudjuk azt, hogy bár az emberi személy szabadságának a legnagyobb tisztelettel tartozunk, *a hitnek tartalma is van. A tartalom lehet igaz, kevésbé igaz vagy teljesen hamis.* A mi kötelességünk az, hogy az igaz Isten ismeretét keressük, és ami Neki jár, az igaz és helyes tiszteletet adjuk meg Neki. Tehát a jóslás, a mágia, a boszorkányság, a szellemidézés és annyi más, manapság gyakori babona ellenkezik az első parancsolattal. Hívó ember nem helyesen teszi, ha érdeklődésből, kíváncsi-

ságból elkalandozik mindenféle titokzatos kultuszok felé, kipróbál mindenféle bűbájosságot. Ez nem a keresztény hívő ember magatartása, nem hiteles és valódi tisztelete az egyedül igaz Istennek. Tudjuk már az Ószövetségben, hogy mennyire elmarasztalja a Szentírás (1 Sám 28,7 kk) Saul, aki az endori boszorkányhoz, a halottidézőhöz jár, tőle kér tanácsot, ahelyett, hogy az Isten akaratát keresné.

Hit dolgában is létezik objektív igazság, nem mindegy, hogy hitünk tartalma igaz-e. Ellenkezik az első paranccsal a vallástalanság, ellenkezik vele a szentségtörés, főleg az Eucharisztia meggyalázása, hiszen az imádat ellentéte lenne. De ellenkezik vele a simónia is – tudjuk, Simon mágusról (ApCsel 8,9 kk) kapta a nevét –, az a próbálkozás, hogy lelki javakat, kegyelmet, vallásos értékeket pénzért vásároljunk meg. Hiszen a kegyelem Isten ingyenes ajándéka, maga Jézus mondja: „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok!” (Mt 10,8). De ellenkezik az első paranccsal az ateizmus is, vagyis az a felfogás, hogy Isten nem létezik. Bizony, sokszor az ember öntörvényűsége vezet erre a felfogásra egyeseket. Sokan gondolják, hogy akkor igazán szabad az ember, ha nem kell Istent tisztelnie, ha elutasítja Isten létét. Erről *H. de Lubac* gyönyörű klasszikus könyvet írt már, az „Ateista humanizmus drámáját”. Mert Isten nélkül az embert sem tudjuk annyira tisztelni. Gondoljunk csak a főparancsra (Mt 22,36–40), mely az Isten iránti szeretettel kezdődik, és a felebarát szeretetével teljesedik ki. De ellenkezik az első paranccsal a manapság újra olyan divatos agnosztikus magatartás is. Ha tehát azt mondjuk, hogy nem lehet felismerni az Istent, nem lehet megismerni az Ő akaratát, és ezért – persze – nem lehet az akarata szerint élni sem. A gyakorlatban ez is közömbösséget, gyakorlati ateizmust takar, hiszen, ha lehetőségként elismerjük az Istent, de nem keressük Őt, akkor úgy élünk, mintha nem létezne.

Szentatyánk mondja azt, XVI. Benedek pápa, hogy inkább a hitükben bizonytalan embereket is arra kell felszólítani,

hogy éljenek úgy, mintha létezne az Isten. Merjék vállalni ennek a valószínűségnek a kockázatát. Figyeljenek oda rá, tanulmányozzák, hogy mit tanít Egyházunk Istenről és az Ő akaratáról, hiszen ennek megtartása még a bizonytalankodó ember életét is helyes irányba igazíthatja.

Az is hozzátartozik az első parancshoz – és ez az ószövetségi Szentírás teljesebb szövegében található – hogy: „faragott képet ne készíts magadnak, hogy azt imádjad!” (*Kiv 20,4*). Helyesen áll, de nem jelenti azt, hogy ábrázolási tilalomra lennének kötelezve. Nem jelenti azt, hogy templomainkban nem lehetnek szentképek vagy szobrok. Miért is nem jelenti? Jézus Krisztus óta biztosan tudjuk, hogy miért nem jelenti. Azért, mert Jézus Krisztusban maga az egy igaz Isten láthatóvá vált, emberi alakban megjelent közöttünk, és az Ő képet, az Ő arcának emlékét őrizzük. Jézus Krisztus ikonja, Jézus Krisztus arcképe nem véletlenül szerepel a Katolikus Egyház Katekizmusa Összefoglalásának még a címlapján is. Hiszen megmutatkozott az Ő személyében az Isten. Ezért hát ábrázolni Őt, ábrázolni a szenteket helyes és jámbor dolog, mert nem a képet, nem a szobrot imádjuk, hanem a Krisztusban közénk jött Istent imádjuk, aki iránt feltétlen hódolattal tartozunk. A szenteket és az ábrázolásokat, amelyek őket mutatják, csak tisztelettel illetjük, de ez a tisztelet is, végső soron magának Krisztusnak szól, mert Ő hozta el azt az eszményt, és Ő hozta el azt a kegyelmet, amelynek révén a szent emberek hasonlítani tudnak Krisztusra. A világtörténelem ezer pillanatában más és más helyeken meg tudják jeleníteni a maguk módján Krisztus arcát, az örök arcot, amely a mi arcunkból is mosolyogni akar a világra.

*A második parancsolat: „Isten nevét hiába ne vedd!”
(Kiv 20,7; MTörv 5,11)*

Tudjuk a maga szigorúságában, hogy a négy betűt, a „Nebet” kimondani nem volt szabad. Helyette Adonájt, Urat és sok más nevet alkalmaztak, mert szentnek tekintették azt a nevet, amellyel maga az Úr bemutatkozott Mózesnek az égő csipkebokorból (Kiv 3,14). De ma is, ha nem a név kiejtésének szigorú tilalmával, *de Isten nevének tiszteletével megtartja* ezt a parancsolatot az Egyház. *A segítségül hívás, az áldás, a dicséret és a dicsőítés nem hiába veszi, hanem méltón és helyesen használja Isten szent nevét.* De a felesleges, a káromló használat, a hamis eskü vagy az esküszegés súlyos bűn, és ellenkezik a második parancssal. Hiszen gondoljuk csak meg, ha esküszik az ember, akkor Istent hívja tanúul kijelentésének igazsága mellett. Kétféle esküt ismer a történelem, van az állító eskü – tudjuk, bíróságokon is szokták használni, manapság megint előfordul, és a nyugati világban sok helyen nem is vették ki a szokásból, Olaszországban bizony a rendőrségen és a bíróságon ott van ma is a feszület, hogy vallásos ember a feszületre letehesse az esküt. De van ígérő eskü is, amelyet megtarthat vagy megszeghet az ember. Súlyos kötelezettség az, amit eskü alatt vállalunk.

Egyetlen fontos esküre emlékezzen mindenki, aki házasságot kötött, hiszen ősi magyar szokás szerint, amikor kimondjuk a házassági beleegyezést, utána a feszületre tett kézzel, esküvel is megerősítjük azt. Igen, az eskü tehát ugyancsak Isten nevének szentségéhez tartozik, az eskü megtartása is a második parancsolat kívánalma.

*A harmadik parancs, keresztény fogalmazásban így szól:
„Megemlékezzél arról, hogy az Úr napját megszenteljed!”
(Kiv 20,8–10)*

Az Ószövetség lapjain találkozunk a szombat megszentelésének előírásával. A szombat Isten nyugalmanak napja, a Teremtés könyvében azt olvassuk, hogy a hatnapos teremtés műve után „az Úr a hetedik napon megpihent” (Kiv 20,11). Ezzel, az Úr nyugalmaival indokolja, magyarázza, világítja meg az ószövetségi Szentírás a szombat kötelezettségét. De emlékeztet arra is, hogy Izrael szabadulása Egyiptomból (MTörv 5,15) ilyen alkalommal történik, hogy az Úrnak a szövetségekötéskor a szombat a kívánalma és az előírása. Tehát a szombat nyugalma, a szombati nap Istenre való figyelem, a szövetség megtartásának is fontos cselekedete.

És a kereszténység? Mi miért nem a szombatot tartjuk? Azért, mert a mi számunkra a teremtésnek van nyolcadik napja is, úgy hívták, hogy: „a hét első napja”. A szombat utáni első, ez pedig *a vasárnap, mert vasárnap reggel hasított bele a tanítványok szívébe a feltámadás örömének a híre* (Mt 28,1; Mk 16,2; Lk 24,1; Jn 20,1). Vasárnap az Úr napja, *Dies Dominica* ez a nap, mikor Krisztus feltámadását ünnepeljük. A feltámadás óta vált teljessé a teremtés műve is, hiszen most már szabad bejárást kaptunk Isten örökkévaló nyugalmaiba. Mert a Megváltás révén szabad utunk (Ef 2,18) nyílt az Atyához. Ez az isteni nyugalom a teremtés nyolcadik napja, amely a világtörténelem eltelte után mindannyiunkat vár az Istennel való boldog találkozásra. Tehát keresztény ember a vasárnapot tekinti szentnek, és a vasárnapot ünnepli meg.

De hogyan ünnepeljük? Ünnepeljük *elsősorban az Eucharisziával, Krisztus áldozatának jelenvalóvá tételével, a Vele való személyes találkozással. És ünnepeljük a pihenéssel is, pihenéssel és vidámsággal, ünnepeljük azzal, hogy foglalkozunk gondolatban és szóban Isten jelenlétével, Krisztus sze-*

retetével, megújulunk a hitünkben, megújulunk az életörömmünkben. A család egymásra is időt szakít, regenerálódik a szeretetben, ezért fontos dolog a vasárnap, és könnyelműen, mindenféle apró-cseprő haszon kedvéért ne feledkezzünk meg róla.

De lehetségesek olyan okok, amelyek miatt az ember bizony néha a vasárnapi nyugalmat is felfüggeszti. Milyen dolgok lehetnek ezek? Nyilván a súlyosan bajba jutott ember megsegítése, a család legsúlyosabb, vagy a társadalom legsúlyosabb rendkívüli szükségletei. Itt megint Jézus a tanítómesterünk, aki azt mondja: „Akinak számára vagy ökre szombatnapon a kútba esik, úgy-e kihúzza” (Mt 12,11). Hát így van ez valahogy a tűzoltók, a mentők és más, a köz javát szolgáló emberek esetében, akiknek vasárnap is oda kell állniuk, segíteni kell az embertársaikat, ha rendkívüli szükségben vannak. Jézus azt tanítja nekünk, hogy: „A szombat van az emberért, nem pedig az ember a szombatért” (Mk 2,27–28). Tehát nem valamiféle formális merevséggel, hanem az Istennel való találkozás szeretetével, az Ő szeretetében való megújulás elhatározásával ünnepeljük a vasárnapot és a kötelező ünnepeket, hogy így újuljunk meg az Istennel való kapcsolatban.

Ezzel az istenszeretet közvetlen követelményeit rejtő első három parancsolatot bemutattuk.

X. A tízparancsolat

II. rész – Az emberszeretetet előíró parancsok

A negyedik parancs így hangzik: „Atyádat és anyádat tiszteljed – hogy a Bibliának a szavaihoz folyamodjunk –, hogy hosszú életű légy a földön”. (Kiv 20,12; MTörv 5,16)

A szülők iránti tisztelet, az idősek iránti tisztelet egyúttal alapvető emberi természetünkből fakadó norma. Még a régi Kínában is az volt a szokás, ha mandarin lett egy fiatalemberből vagy magas köztisztviselést ért el, akkor az édesapját, a szüleit még magasabb rangra emelték. *A szülő iránti tisztelet azt is jelenti, hogy a történelem, az emberi élet értelme iránt tisztelettel vagyunk, mert a nemzedékek egymásra következője nem pusztán az élet sodródása, hanem az értelem és szeretet hídja a világtörténelmen keresztül.* A szülő iránti szeretet tehát és a szülő iránti tisztelet az emberi élet tiszteletével szorosan összekapcsolódik. Ebben a tiszteletben helyezkedik el a házasság gondolata is, hiszen Isten tervében, a Teremtő tervében ez szerepel. Jézus tanít minket, utalva a Teremtés könyvére, hogy férfinek és nőnek alkotta Isten az embert, és az ember elhagyja atyját és anyját, házastársához ragaszkodik, és egy test lesznek (Mt 19,5–6; Ter 2,24). A házasság a maga természeténél fogva a felek javára, gyermekek világra hozatalára és nevelésére irányul. Ilyenek vagyunk mi, emberek, de ha ez így van, akkor ez azt jelenti, hogy Isten akaratából az emberi élet, az emberi szellem, az emberi lelki világ kifejlődése és kibontakozása is lehetőleg családban kell, hogy történjen. Tehát nem üzem, nem állam, nem osztársadalom kell, hogy nevelje az embert, hanem a család. Jézus Krisztus erre személyes példájával is tanítást adott nekünk. Hiszen lemondott Ő a gazdagságról, lemondott az otthonról, vállalta, hogy istállóban születik, lemondott arról, hogy egy szuverén nép gyermeke legyen, vállalta, hogy egy alávetett országban születik, de *családban született, a szülői szeretet melegéről nem mondott le, mert az em-*

beri méltóság kiteljesedése kívánja, hogy a legkisebb kortól ez a szeretet kísérfje az ember fejlődését.

A családnak a társadalomban tehát igencsak megvan a helye. Úgy is szoktuk mondani, hogy a család a társadalom eredendő alapsejtje. Megelőzi az államot, megelőz mindenféle közhatalmat, megelőzi azt, hogy a családot vagy a házasságot valamiféle közhatalom elismerje, vagy hivatalos formákban feljegyezze. A családi értékek jelentik a társadalmi élet alapját. A társadalom tehát, az emberi természettel és méltósággal együtt találja ezt a családra irányultságot, tehát köteles támogatni, erősíteni, védeni a családot.

A szubszidiaritás elvéről sokat beszélünk, és fogunk még beszélni a mostani katekézis során is. Azt jelenti ez, hogy az alacsonyabb, a kisebb, a természetesebb közösség önmagától hivatott azoknak a feladatoknak a megoldására, amelyekre képes. Nem a magasabb társadalmi szinttől kapja megbízás-ként azt, hanem az úgynevezett magasabb szintek csak kisérik a kisebb, a helyi közösségeket abban, amire az ő erejük már nem elegendő. Tehát a család nem az államtól, nem a társadalomtól kapja a megbízatását, hanem a teremtő Istentől.

A nevelésben különlegesen fontos ez, hiszen tudjuk, *a szülőknek vannak kötelességeik a gyermekeikkel szemben. Ez is hozzátartozik a negyedik parancshoz.* Miért is? Többféle okból. Először is azért, mert a szülők is voltak gyermekek, és amikor mi ajándékba kapjuk az *életünket, a nevelést, a szülői szeretetet*, amikor tehetetlen csecsemő létünkre valaki magához vesz és szeretettel felnevel minket, ezt neki, ugyanebben a formában nem tudjuk viszonzni. Persze ha megfárad, beteg lesz, idős lesz, magányos lesz a szülő, *akkor a gyerekeknek is van kötelességük vele szemben. De kötelességük legfőképpen az, hogy az életet és a szeretetet úgy adják tovább, ugyanolyan önzetlenül, ahogyan azt a szüleiktől kapták.* Tehát amivel a szüleinknek tartozunk, azt sokszor a közvetkező nemzedéknek tudjuk igazán továbbadni, nagylelkűen, nem méricskélve, ahogyan azt a jó szülők tették velünk.

De persze a szülőnek kötelessége az is, hogy a gyermeket minden szempontból nevelje. Nevelje testileg, nevelje szellemileg, oktassa, gondoskodjék a megfelelő iskoláztatásáról – ha teheti, ha vannak a társadalomban iskolák, vagy tanítsa maga, ha tudja, és mindenképpen gondoskodjék a hitre való neveléséről. Illúzió lenne és önámítás azt gondolni, hogy majd ha nagykorú lesz a gyerek, akkor dönt a hitéről. Nem így áll a dolog, hiszen a kezdet kezdetétől élmények érnek bennünket, a családi élet hangulatai, információi rakódnak le bennünk. Emberi képességeink a legkisebb kortól kezdve bontakoznak. Hát akkor éppen a vallás iránti képességünket hagyjuk parlagon egészen felnőttkorunkig? Tévedett Rousseau, amikor Emilt úgy nevelte, hogy elzárta az emberektől, mondván, majd mindenre képes lesz. Tönkretelheti a fiataalt, ha nem adja meg neki a nevelést a környezet, a szülő, a család. A vallással is így áll a dolog. A kezdet kezdetétől szükségünk van a szeretetteljes vezetésre, arra, hogy bele-nőhessünk a hit világába. Tehát kötelessége a szülőnek a gyereket vallásilag is nevelni. Nem is csak kötelesség ez, gondoljuk meg, aki tényleg hisz, annak a legnagyobb kincse a hite. És éppen ezért, minden ember, minden józan ember a legszebbet, a legjobbat akarja adni gyermekének. A hívő ember számára a legszebb és a legértékesebb maga a hit ajándéka. Hát persze, hogy igyekszünk minél előbb továbbadni már a legkisebb gyerekeknek is. És így van ez rendjén, mert a nyelvet is így tanuljuk, a világban is így igazodunk el. Isten is arra hív bennünket, hogy a Vele való kapcsolatot a családi élet szeretetében és vallásos nevelésében sajátítsuk el.

Természetesen a szülők iránti tisztelet nem jelenti azt, hogy nekünk a legfontosabb és legfőbb normánk a szülők akarata. Hiszen a szülő is ember, és előfordulhat az, hogy a felnövekvő fiatal eljut a hitre, vagy felébred a lelkében a szerzetesi vagy a papi hivatás, vagy az olyan igazi keresztény házasságról szóló hivatás, ami a szülőnek éppen nem tetszik. De hát – tudjuk jól – Isten nagyobb a szívünknel

(1Jn 3,20), Isten nagyobb a szülőknél is, és Istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embereknek (ApCsel 4,19). A szülők tisztelete, amíg az ember rájuk van bízva, amíg ők a felelősök értünk, engedelmességet is kíván, de nem terjed ki mindenre, *Isten akarata feljebb való.*

Meg kell jegyeznünk azt is, hogy a szülők iránti kötelességek manapság új jelentőséggel bírnak. Valamikor azt hittük, ma is mondjuk még, hogy a társadalomnak kell gondoskodni betegségében, idős korában az emberről. Kifejlesztette a nyugati világ a társadalombiztosítás, az egészségügy különböző nagy rendszereit és struktúráit. De látjuk azt is, hogy a személyes szeretetet ez nem pótolja, és történhetnek olyan események egy országgal, egy világrésszel, az emberiséggel, hogy ezek a nagy rendszerek nem is képesek megadni még azt sem, amit pedig eleinte megígérték – mondjuk az anyagi biztonságot. Ilyenkor is bizony az ember természetes kötelességei kerülnek előtérbe, „az atyádat és anyádat tiszteljed”, de ugyanígy a testvéri szeretet és szolidaritás köteleke. Milyen jó dolog nagycsaládban felnőni! Milyen jó dolog az, ha az ember tudja, hogy számíthat a testvéreire és van, aki számít őrá. A szülők iránti szeretetnek és tiszteletnek ez is egy következménye. A testvérek iránti szeretet és szolidaritás köteleke.

Tiszteletben kell tartania a szülőnek is a saját gyermekét. Meg kell látni benne a személyt, meg kell látni benne Isten gyermekét, hiszen a gyermek nem „tulajdona” a szüleinek, rá van bízva nevelése a szülőkre, de éppúgy Isten képmása, éppúgy önálló, megismételhetetlen méltósága van. Ezért a szülő, minden szülő egy bizonyos tisztelettel áll meg a gyermekei előtt is, olyan képességeket fedez fel bennük, ami Isten különleges ajándéka, felfedezi bennük az Istennel való közvetlen kapcsolat nyomait. Néha a gyerekek olyan jóságról, olyan lelki érzékenységről tesznek tanúságot, hogy a szülőket is csodálat és tisztelet tölti el irántuk. Hát így van ez rendjén, mert minden emberben Isten képmása ragyog fel.

A szülőknek segítenie kell a gyereket a hitre való nevelés keretében, hogy az Egyház életébe is bekapcsolódjék. Tehát nem is csak a család légköre által, nem is csak a közös imádság által, hanem azáltal is, hogy bevezeti őt az Egyház közösségébe. Idejében gondoskodik róla, hogy megkaphassa a szentségeket, ahogy az adott rítusban, ahogy az adott időszakban az Anyaszentegyház ajánlja vagy kívánja. Mielőbb a keresztségre hozza, mielőbb – hétéves kora után – az elsőáldozást kezdeményezi számára, majd – jelenleg Magyarországon 12–14 éves korában, ha addig is gondoskodott a hitoktatásáról – kéri számára a bérálás szentségét. Tehát ez is hozzátartozik a szülő gondoskodó szeretetéhez.

Nem abszolút érték azonban a családi kötelék. Tehát nem a pusztá rokonság, nem a pusztá családi összetartozás irányítja a világot, nem lehetünk a kollektív önzés rabjai. Nem mondhatjuk azt, hogy másokkal, kívülállókkal szemben megengedett az önzés és a szeretetlenség, hiszen a rokonnaink, a családuink érdekében tesszük. Még a család érdeke sem igazolja az önzést, a bűnt, a többiek jogának, igazságának megsértését.

A család és a szülők tiszteletének parancsa igazítja el a keresztény embert a társadalmi viselkedésében is. Mert azt tanítja az Egyház, hogy a család mintájára szemléljük a nagyobb emberi közösséget. Ott is van tekintély, ott is vannak vezetőik. Szent Pál azt tanítja, hogy ismerjük el, tiszteljük az állami felsőbbiséget (*Róm 13,1 kk*). Mikor ezt tanítja, nem is akármilyen államról beszél, hanem a pogány Római Birodalomról. Természetesen nem mintha mindent elismerne, elfogadna, ami a pogány római államban történik, nem mintha minden tetszene neki abból, de tudja azt, hogy a közösségnek rendre van szüksége, tudja azt, hogy a hatalom nem hiába viseli a kardot, mert fenn kell tartani a közrendet, mert a közösség életét és alapvető javait is meg kell védelmezni.

Akkor hát *adódnak szabályok, erkölcsi szabályok a negyedik parancsolatból is éppen a közhatalom gyakorlóinak számára*. Először is az, hogy a közjót kell szolgálnia, tehát ahogyan a jó szülőknek a család valódi érdekét, a legnemesebb érdekét, úgy a felelős vezetőknek is a rájuk bízott közösség érdekét kell szolgálni, nem pedig a saját egyéni vagy csoportos önzésüket. És azután az igazságosságra kell törekedni, a törvényes igazságosságra, mert ahol törvények vannak egy társadalomban, ott már annak a korrekt követése is nagy érték, nagyfokú igazságosságot jelent. A keresztény tanítás ismeri az osztó igazságosság fogalmát, vagyis, hogy adjuk meg mindenkinek azt, ami jár neki. Hiszen nem a pontos egyformaság, hanem az arányosság, a kinek-kinek kijáró javak, teljesítmények helyes elosztása tartozik egy emberi társadalom igazságosságához.

A felismert igazság alapján kell berendezni a közösség életét. Mert ha összeütközünk a valósággal, abból fizikai és lelki kára van egyénnek és közösségnek egyaránt.

Ezért is ellenkezne – mondjuk – a jó vezetés keresztény eszményével valamilyen ideológia merev követése. Nem hunyhatjuk be a szemünket, nem egy-két elv, hanem *a teljes valóság figyelembevételével kell a közösség életét alakítani*. Nehéz dolog ez, általában egy ember nem is tud olyan bölcs lenni, hogy minden tekintetben eligazodjék. Ezért jó, ha sok embernek, hozzáértő embereknek és őszinte embereknek az őszintén kinyilvánított véleményét is figyelembe tudja venni az, aki a közösségben a tekintélyt gyakorolja. Nem fétis az úgynevezett modern demokrácia, de lehet eszköz arra, hogy egy társadalom vezetése jobban eligazodjon a tényleges valóság területén.

Az állampolgároknak is megvannak – persze – a kötelességei a közösség iránt, a közhatalom iránt. Ilyen a törvénytisztelet általános kötelessége – persze – itt is érvényes az, amit a Szentírás mond, hogy: „inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek” (*ApCsel 4,19*), nincs olyan

közhatalom, amelynek joga lenne megparancsolni, hogy Isten akaratát, hogy Isten parancsait megsértsük. De ha törvényes a közhatalom utasítása, akkor lelkiismeretben is kötelességünk, hogy igazodjunk hozzá.

Hasonlóképpen a honvédelem kötelessége, a közös terhekben való részvétel, számos más olyan vonatkozás, amely közösségi felelősségünket az adott helyen kifejezi. Mondhatjuk úgy is, hogy még a hazaszeretet is ebbe a körbe tartozik, tehát a IV. parancsolat körébe. Megint illő mértékkel, nem legfelső értéként, Isten akaratához és az igazságosságához igazodva.

Az ötödik parancsolat: „Ne ölj!” (Kiv 20,13; MTörv17)

Már a Teremtés könyvében ott találjuk az első gyilkosságot (Ter 4,8) és ott találjuk azt az isteni szót, hogy: „Öcséd vére felkiált bosszúért az égbe” (Ter 4,10). Szörnyű dolog az emberi személy meggyilkolása. *Az emberi élet ugyanis szent, és ha szent, az azt jelenti, hogy nem kell megindokolni, hogy miért tiszteljük. Mert feltétlen tiszteletet érdemel, hiszen az ember egyedi, személyes, Isten képmására alkotott személy, olyan lény, aki Isten arcát tükrözi vissza. Tehát feltétlen tiszteletet érdemel, a gyilkosság ellenkezik az emberi méltósággal, és Isten szent voltát sérti meg.*

Tudjuk azonban, hogy létezik – mindig is létezett, az Egyház is elismeri – a jogos önvédelem fogalma. Lehet ez a jogos önvédelem egyéni, de lehet közösségi, kollektív is. Mert érheti igazságtalan támadás az életünket, a ránk bízott, nálunk gyöngébb emberek életét, vagy az életfontosságú javait, ilyenkor pedig éppen az élet iránti tisztelet kívánja meg tőlünk a védekezést is.

Persze mindig is tanította az Egyház, hogy ebben a *jogos önvédelemben meg kell tartanunk a szükséges mértéket*. Tehát nem a gyűlölet, nem a bosszú, nem a támadó megsemmisítése a cél, hanem itt is, ilyenkor is az élet védelme.

A büntetés, a büntetőjog témája is az V. parancs körébe tartozik. Lehet a törvényes közhatalomnak igazi büntető jogosultsága a közrend helyreállítására, az igazságosság védelmére, az emberek biztonságának a védelmére, vagy akár a súlyos bűncselekményeket elkövetők megjavítására is. Azonban itt is érvényes az igazság, hogy a büntetésnek arányosnak kell lennie. Nem az őskorban élünk, amikor a vérbosszú szokása mindenfajta sérelem megtorlása volt, hanem az arányos büntetés elvét követjük. Az *Evangelium vitae*-ben II. János Pál pápa a halálbüntetés kérdését is felveti. Azt mondja: „Nagyon ritkák azok az esetek a mai világban, amikor a halálbüntetés abszolút szükségessége előfordulhat, ha ugyan egyáltalán még létezik ilyen eset.” Ez az Egyház tanítása erről, és ha jobban megnézzük az ötödik parancsolatot, akkor kirajzolódik előttünk, hogy mit is tilt pontosabban.

Tiltja a szándékos, közvetlen emberölést, vagy az abban való közreműködést. Tiltja a közvetlen abortuszt is, tiltja a közvetlen eutanáziát, legyen az aktív, tehát olyan cselekedet, amivel a súlyosan beteg, vagy már haldokló embert valaki megöli, kioltja életét, vagy passzív, azaz a kötelező gondoskodás és cselekedet szándékos elmulasztása.

De ugyanígy tiltja az ötödik parancsolat *az öngyilkosságot is*. Tudjuk azonban, hogy az öngyilkosság esetei közül nagyon gyakran olyan tragikus helyzetben lévő emberek az elkövetők, akik már tudatuk, szabadságuk, akaratuk teljes használatával nem rendelkeznek. Ezek a súlyos krízishelyzetek utólag nemigen jogosítják fel az embert, hogy az elhunyt felett erkölcsileg kezdjen el ítélni. De tudjuk és hangsúlyozzuk, hogy az öngyilkosság, kivált a szándékos, megfontolt öngyilkosság súlyos bűn az ötödik parancsolat ellen.

Pozitív kötelességek is adódnak ebből, kötelességek a *magzati élet védelmére*, kötelességek akár a krízishelyzetbe jutott édesanyák segítésére is, kötelességek a saját testünk-

kel és egészségünkkel szemben. Manapság hajlamosak az emberek túlhajszolni magukat. Hajlamosak arra, hogy káros szenvedélyekkel rongálják az egészségüket. Hajlamosak vagyunk arra, hogy ne tartsuk meg a közlekedés szabályait, és bizony veszélynek tegyük ki a saját életünket és a mások életét. Nem pusztán tréfás, jó tanácsok a KRESZ előírásai, hanem erkölcsileg is kötelezőek számunkra, hiszen végül is az ember életéről és testi épségéről van szó.

Természetesen az élet tisztelete kihat a legújabb tudományos eredmények alkalmazására is. *A bioetika rengeteg bonyolult kérdéséről* Püspöki Konferenciánk két évvel ezelőtt több mint százoldalas körlevelet adott ki. Mindenkinek ajánlom ennek tanulmányozását, hiszen olyan bonyolult problémák ezek, amelyek külön utánagondolást igényelnek mindenki részéről.

Ugyanakkor az ötödik parancs *kötelez bennünket arra is, hogy tisztelettel és szeretettel gondozzuk a haldokló embert*. Benne is tiszteljük az emberi életet. És adjuk meg a tiszteletet a megholtak testének is. Tehát a halottak tiszteletteljes kezelése, az elhunytak iránti tisztelet, ami a temetésben nyilvánul meg, vagy akár az emléküik őrzésében, ez is az ötödik parancsból következő pozitív kíváncsalom. Ma az *Anyaszentegyház már nem tiltja a halottak elhamvasztását, nem tiltja* – hacsak nem a hitetlenségből származik az, hacsak nem azt akarja kifejezni vele valaki, hogy nem hisz a feltámadásban. De hát manapság az emberek inkább praktikus, gyakorlati szempontból választják a temetésnek ezt a módját. A tisztelet mindenképpen kijár az elhunyt ember földi maradványainak. Így kell viselkednünk a temetőben is, így kell őriznünk kedves halottaink emlékét.

A béke védelme szintén az ötödik paranccsal függ össze. A béke pedig nem pusztán a háború hiánya. Hanem, ahogy Szent Ágoston mondja: „A rend nyugalma.” Vagy ahogy Izajás próféta könyvében (Iz 32,17) olvassuk: „*Opus iustitiae pax*” – „az igazságosság műve a béke”. Tehát pusztán a békére hivat-

kozni és közben szörnyű igazságtalanságokat elkövetni, nem a Teremtő gondolata szerint való. Aki keresi és szolgálja az igazságosságot, aki keresi az igazságos rendet, tegye azt, ha lehet, békés eszközökkel. *Nem szabad soha a fegyveres erőt önző és igazságtalan módon alkalmazni.* Erre is érvényes, a kollektív önvédelemre is érvényes az arányos mértéktartás kötelezettsége. Manapság olyan borzalmas fegyverek állnak az emberiség rendelkezésére, hogy bizony az igazságos háborúról szóló régi elveknek is egyikét-másikat új szemmel kell néznünk, és nagyon meg kell gondolnunk, hogy bármilyen háborút is igazságosnak minősítsünk. Biztos, hogy a jogos önvédelem elve közösségre is fennáll, de a mai fegyverek mellett egészen súlyos erkölcsi felelősséget hordoz.

Isten hatodik parancsolata: „Ne paráználkodjál”, vagy „házasságot ne törj!” (Kiv 20,14; MTörv 5,18)

Mi is a tisztaság? *A tisztaság, a Katolikus Egyház Katekizmus szerint: „a szexualitás pozitív integrációja az emberi személyben” (2337).* Tehát személyes kapcsolatra hivatott az emberi méltóság alapján minden képességünk, a gondolkodásunk, a kommunikációnk, a szexualitás képessége is. Nem pusztán biológiai, hanem az emberi méltóságnak megfelelő adottság ez is bennünk. *Személyes kapcsolatot kíván, olyan kapcsolatot, amely vagy az Istennel való kizárólagos szeretetkapcsolat, és akkor a teljes önmegtartóztatás eszményét jelenti, vagy a házasság kizárólagos szeretetkapcsolata, mely egy férfi és egy nő között áll fenn, mely egész életre szól, és amely nyitott, nemcsak a két fél kölcsönös javára és boldogságára, hanem a gyermekek elfogadására és nevelésére is. Az ember méltóságából és küldetéséből fakad a tisztaságnak ez a magas eszménye. És ez az eszmény, amely azt kívánja, hogy ki-ki a maga állapota szerint törekedjék a tiszta életre, a tiszta házasságra vagy az önmegtartóztatásra. Krisztus követése a tisztaság erényének megvalósítása. És*

tudjuk, hogy rengeteg minden ellenkezik ezzel, de nem véletlen, hogy az Ószövetség külön is kiemeli a házasságtörés esetét, hiszen éppen a házasság szeretetkapcsolata az, amire az emberi szexualitás a Teremtő akaratából irányul. Ezért a legnagyobb tiszteletet érdemli, nemcsak a házastársak, hanem a kívülállók részéről is.

Manapság nehéz a szexualitásról keresztény értelemben beszélni, sokaknak az az érzése, hogy talán az emberiség nem szorul rá arra, hogy ilyen nagy tisztelettel övezzék a házasságot és a családot. De nem pusztán arról van itt szó, hogy hogyan reprodukálódik az emberiség, az is nagyon fontos, hogy a jövőt nézzük, és hogy az életünk nyitott legyen az Örökkévalóság felé, de nyitott legyen a történelmi jövő felé is. Ugyanakkor az is fontos dolog, hogy teljes emberségünket a saját méltóságunknak megfelelően éljük meg. Ezért a keresztény házasság eszménye egyben a földi élet boldogságához is hozzátartozó eszmény. Nem azt kívánja tőlünk a teremtő Isten, hogy kínlódjunk egész életünkön át. Vállaljuk a nehézségeket, vállaljuk mindazt, ami az akarata szerinti étellel jár, de boldogságra teremtett bennünket, és azt akarja, hogy már itt a földön is magunk és egymás javára éljünk.

A hetedik parancsolat: „Ne lopj!” (Kiv 20,15; MTörv 5,19)

Hozzátartozik ez a parancs egyrészt a tulajdon kérdéséhez és világához. De hozzátartozik – megint – a közösség életéhez is. Hiszen vannak olyan javak, amelyekre az embernek az életéhez szüksége van, a fejlődéséhez szüksége van. És ha beszéltünk az imént arról, hogy a társadalomban az igazságosságnak kell érvényesülnie az elosztás területén is, meg a szeretetnek is a rászorulókat iránt, akkor az önzés, amely magának tulajdonít olyan javakat, amely nem illeti meg, amire másnak sokkal nagyobb a szüksége, az bizony súlyos bűn. A magántulajdon ennek az elosztásnak történelmileg kiala-

kult, tiszteletre méltó formája. Tehát a „ne lopj” parancsában az is benne van, *hogy tartsuk tiszteletben mások és a közösség tulajdonát*. De a magántulajdon és a közösségi tulajdon elve nem végső szabály, hiszen vannak olyan helyzetek, amikor az élet legelemibb szükségletei túllépnek a tulajdon határain. Régen az Egyház sokat tanított arról, hogy hogyan kell helyesen gazdagnak lenni. Ma megint fontos, hogy ez is tudatos legyen bennünk, hiszen vannak a világban, vannak a társadalmunkban tehetősebb emberek is újra. *Nem kényünk-kedvünk szerint rendelkezünk még a saját tulajdonunkkal sem*. Úgy is szokták mondani, hogy Isten letétje az nálunk, amit az Ő akarata szerint *magunk és mások javára kell használnunk*. Tehát minél nagyobb valakinek az anyagi lehetősége, annál nagyobb a felelőssége is. Felelőssége a többi emberért, az igazságosságért és felelőssége olyan szükségletekért, amiről más nem gondoskodik.

Igen, a „ne lopj” parancsában benne van az *Egyház társadalmi tanításának egész gazdagsága*. Benne van, hogy ne akarjunk élőködni másokon, benne van, ha képesek vagyunk munkából megélni, tegyük ezt. Például, ha felnőttek vagyunk már, akkor ne próbáljunk meg még 30 éves korunkban is tűnődni azon, hogy vajon mit is kellene tanulni, és közben majd a szüleinktől várjuk, hogy tartsanak el, hanem fogjuk meg a munka végét, és keressük a megélhetés méltó lehetőségét. *A tisztességgel végzett munka ugyanis nemcsak a megélhetés forrása, hanem az emberi méltósághoz is hozzátartozik*. Fontos dolog ezért a dolgozó ember és a munka tisztelete. Manapság nagyon fenyeget bennünket az a veszély, hogy pusztá árucikknek tekintsük a munkát. Pedig nem az, a munkának is megvan a személyes vonatkozása. Ez a személyes vonatkozás azt kívánja, hogy értelmes, hogy értéket teremtő, nem pedig értelmetlen vagy romboló tevékenység legyen az, amiből élünk. Persze bonyolult a világ, sokszor olyan kis részfeladatokat végzünk, hogy nem is tudjuk áttekinteni, mi annak a jelentősége a nagy összefüggésben. De tudjuk azt, hogy bizony még a kínzás eszköze is

lehet, ha valakivel elvégeztetnek egy munkát nappal, majd lerombolják éjszaka, hogy másnap előlről kezdhesse. A munka értelmetlensége külön szenvedés az ember számára. Tehát *keressük az értéket teremtő munkát, és becsüljük meg az emberi munka által létrehozott értékeket is.*

A nyolcadik parancs: „Hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen!” (Kiv 20,16; MTörv 5,20)

Nem pusztán arról van szó, hogy *ne hazudjunk*, hanem szó van arról, hogy az emberek közötti *gondolatcsere, az emberek közötti közlés a szeretet, a testvériség eszköze legyen, ne pedig az egymás elleni tisztességtelen küzdelemé, az önzésé.* Ne pusztítsa, hanem építse a másik embert. Kérdés, hogy őszinteségre – manapság divat ez a fogalom, hogy őszinteség – parttalanul mindenki köteles? Mindenki, mindenkinek köteles mindent feltárni? Nyilván nem erről van szó. A diszkréció néha egyenesen kötelező lehet. Kötelező lehet még az is, hogy igaz ismereteket ne közöljünk valakivel. De az ő kárára megtéveszteni hazugsággal, ez súlyosan sértene Isten nyolcadik parancsát. És mennyi felelőssége van annak, aki nemcsak egy vagy két emberhez szól, hanem a *tömegtájékoztatás eszközein keresztül* rengeteg emberhez jut el a szava. Ennek a *közlésnek is igaznak kell lennie.* Tehát ahogyan hatalmasabbá válnak az eszközeink, úgy válik hatalmasná az egyéni és társadalmi felelősség is, a közölt ismeretek, a közölt érzések és indulatok igazságáért. Tehát nem pusztán a téves vagy hamis ismeretközlés, hanem például a *gyűlöletkeltés is súlyosan ellenkezik Isten parancsával.* Mert nem azért van az emberi kommunikáció, hogy gyűlölködést, haragot, szenvedést hozzon létre az emberek között, hanem ennek is az ember java a célja, hiszen Isten ajándékozott meg a kommunikáció képességével bennünket, ezért vagyunk felelősek e képességünk használatáért az Ő színe előtt.

A kilencedik és a tizedik parancs – Felebarátod házastársát ne kívánd! Felebarátod tulajdonát ne kívánd!

Tudjuk, hogy egészen különleges dologról szól: **a bűnös kívánságokról**. Mert nemcsak szóval, nemcsak cselekedettel, nemcsak mulasztással, hanem szándékkal és kívánsággal is követhet el bűnt az ember. Követhet el **szándék szerint akár házasságtörést, ha** elkívánja a felebarátja házastársát, **de követhet el lopáshoz, rabláshoz, gyilkossághoz** hasonló szörnyűségeket is, ha szándéka van ezt megtenni. Bizony, sokszor nem az emberen múlik, hogy egy-egy rossz szándéka nem valósul meg, hanem a körülmények nem teszik lehetővé. **Felelősek vagyunk a szívünk szándékaiért** is, felelősek vagyunk az ebből fakadó beszédünkért is, és felelősek vagyunk azért, hogy karbantartsuk a lelkünket. Vagyis a lelkiismeret-vizsgálat, az Isten akaratának keresése és tanulmányozása megtisztít bennünket, emel bennünket, állandó készséget, állandó igyekezetet kíván az embertől, hogy életünk Isten akaratával összhangba kerüljön.

Vagyis **Isten tízparancsa és általában a keresztény erkölcs normái nem személytelen előírások, hanem az Istenhez fűződő szeretetkapcsolatunk részei**. Ezt a kapcsolatot pedig egészen különösen is megerősíti az **imádság**, az Istennel való személyes beszélgetés, az Előtte való imádó hódolat, a Ráhagyatkozó bizalom felindítása.

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	5
I. Mit jelent hinni?	7
II. Hiszek egy Istenben	18
III. Hiszek Jézus Krisztusban	31
IV. Hiszek a Szentlélekben, az Anyaszentegyházban és az örök életben	45
V. A liturgia és a szentségek	59
VI. A keresztény beavatás szentségei	70
VII. A gyógyulás és a szolgálat, küldetés szentségei	84
VIII. A keresztény erkölcs – élet a Szentlélekben	98
IX. A tízparancsolat I. rész – Az istenszeretetet előíró parancsok	110
X. A tízparancsolat II. rész – Az emberszeretetet előíró parancsok	121

Új Ember Kiadó, Budapest, 2006

Felelős kiadó: *Papp Tamás*

Műszaki szerkesztő: *Máté István*

A borító *Lisztovszki László* munkája.

ISBN 963 9674 10 9

Nyomdai munkák:

KAPITÁLIS Kft., Debrecen

Ügyvezető: *Kapusi József*